

2019

3

Magyar Református Nevelés

MEGJELENIK ELEKTRONIKUSAN, ÉVENTE 4 SZÁM ■ LETÖLTHETŐ: REFPEDI.HU/MRN

IRÁNYTŰ

Szerkesztői előszó

Üdvözlét az olvasónak! ■ SZONTAGH PÁL 3

Tanulmány

BÁRDI ÁRPÁD ■ Református intézményeink természetben
megvalósuló tevékenységeiről 5

Műhely

JAAP BRAAKSMA ■ Milyen kihívásokkal néz szembe
a református oktatás Hollandiában? 20

GÖRÖG TÍMEA ■ Egy keresztyén iskolavezetőképzés (siker)története
– a Van Lunen Center története (2007-2017) 30

GÖRÖG TÍMEA ■ „How to do good?” – Hogyan tegyünk jót?
A Jane Haining Angol Nyelvi Emlékverseny élete 46

JÓNIS PANNA ■ Fény a sötétségben
(Családi emlékek Ceausescu-rezsimről és Tőkés Lászlóról) 56

Szemle

MÁRKUS GÁBOR ■ Remek e terv! Meglesz? – Hogyan érhetjük el
létfontosságú céljainkat? Recenzió vezetőknek a Chris McChesney
– Sean Covey – Jim Huling: A megvalósítás 4 alapszabálya című könyvről 77

LÁDA JÚLIA VALÉRIA ■ Magyar kisebbségi oktatás a régi és mai magyar
országhatárok között (Pusztai Gabriella – Márkus Zsuzsanna (szerk.):
Szülőföldön magyarul. Iskolák és diákok a határon túl c. könyv recenziója) 81

Számunk szerzői 85

A címlapfotót a pixabay.com-ról választottuk. Jónis Panna cikkében megjelent fotók a családi gyűjteményéből valók. E lapszámunk további illusztrációinak forrását a képeknél feltüntetett forrásmegjelölés mutatja, illetve az RPI archívumából válogattuk.

E számunk elkészítését a hollandiai OGO Alapítvány támogatta.

OGO

ÜDVÖZLET AZ OLVASÓNAK!

A Magyar Értelmező Kéziszótár szerint az *iránytű*:

1. Függőleges tengely körül szabadon lengő, mágnesezett acéltű vagy acéllapocska, amely a földmágnesesség hatására mindig észak–dél irányában helyezkedik el, s ezáltal a földrajzi tájékozódást lehetővé teszi.

2. Az, amihez valamely cselekvést, magatartást stb. biztonsággal lehet vagy kell igazítani.

Nyilván nem kérdés, hogy folyóiratunk „*Iránytű*” című tematikus száma a második értelmezést veszi alapul. Tanulmányainkban, cikkeinkben igyekszünk egyre szélesedő horizonton számbavenni a református oktatás hasonlóságait és eltéréseit, lehetőségeit és kihívásait.

Bárdi Árpád a református intézményeink *természetben megvalósuló* tevékenységeiről értekezik, Jaap Braaksma a *hollandiai* református oktatás történetéről és helyzetéről ad rövid áttekintést. Görög Tímea két írással is jelentkezik: az egyikben egy jubileumi kiadvány és saját tapasztalatai alapján mutatja be az *USA-beli* Van Lunen Center keresztyén vezetőképzőt, másik cikkében pedig az RPI által szervezett Jane Haining Angol Nyelvi Emlékverseny történetét dolgozza fel, kitekintéssel a Skót Misszió munkájára, illetve Intézetünk *skóciai* kapcsolataira is.

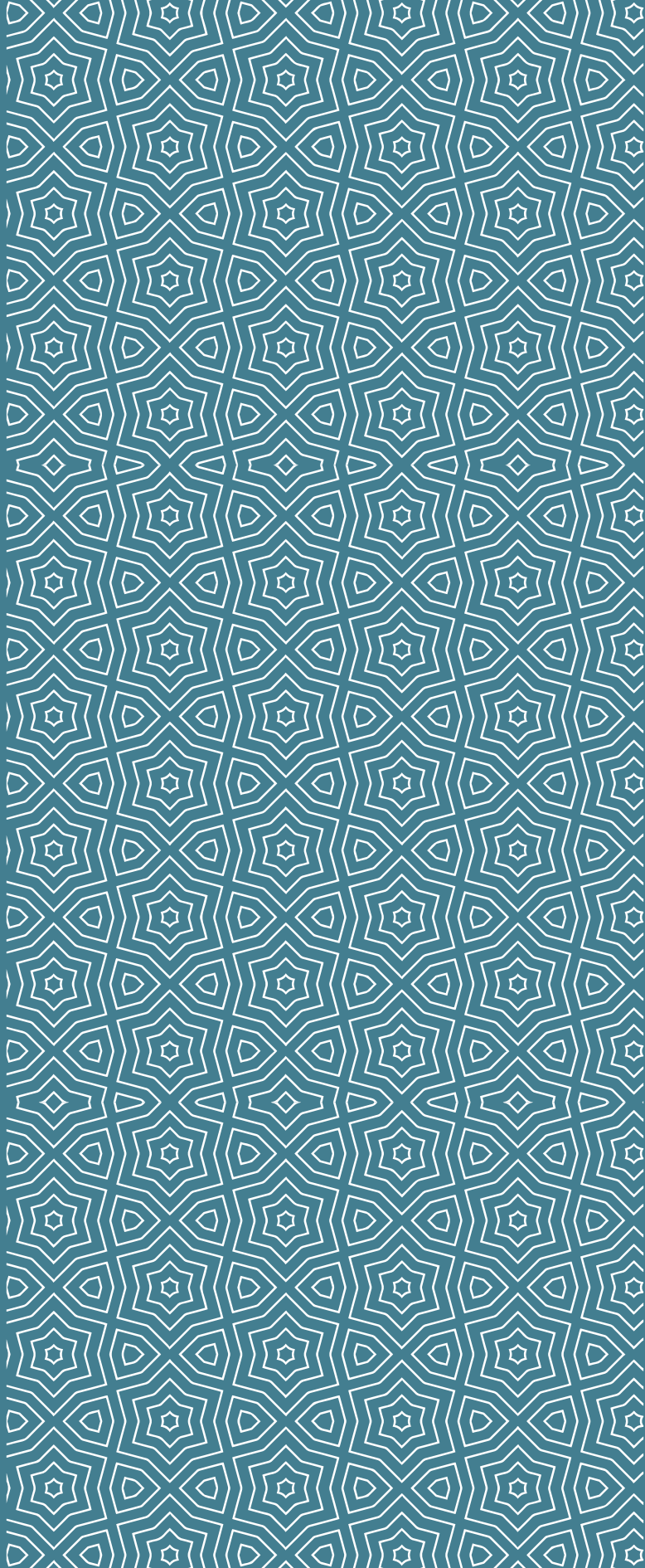
Műhely rovatunkból ezen túl egy középiskolás diák, Jónis Panna írását ajánlom még Olvasóink figyelmébe. Forrásértékű munkájában a *határon túli magyar* református közösség életébe nyerhetünk bepillantást a Ceausescu-éra Romániájában.

Szemle rovatunkban olvashatunk még a magyar kisebbségi oktatásról a régi és mai magyar országhatárok között, illetve az *amerikai* vezetőképzésről szóló műhelytanulmányhoz kapcsolódóan egy ugyancsak tengerentúli vezetői kézikönyvet is az érdeklődők figyelmébe ajánlunk.

Ha a tanulmányaink által érintett helyszíneket vagy régiókat térképre kellene rajzolniuk meglehetősen színes képet kapnánk. A helyszínek közötti tájékozódást segítő iránytű átvitt értelemben a témák közötti kapcsolatok megtalálásában is segítségünkre lehet: „Vezess Jézusunk / S Véled indulunk...” (RÉ 434. dicséret)

DR. SZONTAGH PÁL *főszerkesztő*

Tanulmány

BÁRDI ÁRPÁD

REFORMÁTUS INTÉZMÉNYEINK TERMÉSZETBEN MEGVALÓSULÓ TEVÉKENYSÉGEIRŐL

„Mert, ami benne láthatatlan, tudniillik az Ő örökkévaló hatalma és istensége, a világ teremtésétől fogva alkotásaiból megérthető és meglátható.” (Róm 1,20)

A természetben a teremtet világot annak teljességében, tökéletességében tapasztalhatjuk, ahogy Isten mindezt szép rendben megalkotta. A református iskola/keresztyén nevelés-oktatás alapfeladata, hogy ezt a szép rendet megláttassa diákjaival, és segítséget, iránymutatást adjon a szemlélődő gyermekeknek ehhez a rácsodálkozáshoz. Egész pontosan a Bibliában, Isten szavában közölt iránymutatásról van itt szó, nem valami panteista természetszeretetről. Mindvégig szem előtt tartva, hogy nem az alkotást – bármennyire is ámulatba ejtő vagy éppen tudományosan körülírt – hanem ennek Alkotóját illeti a tisztelet, imádat és dicséret mindezért.¹

A természetben való tanulás több mint a tananyagban (tantervben, alapprogramban) leírható tudáselemek összessége, ezen túl is tartalmaz új és spontán megismerhető elemeket és összefüggéseket. Mindezt a gyermeki kíváncsiságra alapozhatjuk, amelynek megtestesülését egyre divato-

sabb „korszerű pedagógiai módszereknek” nevezni.² A teremtet világ megismerése és felfedezése ezernyi apró csoda, amelynek soha nem érünk a végére. A természet világának komplex jelenségeivel szembesülő gyerekek kíváncsivá válnak, meg akarják érteni a működését, miközben magától értetődően kérdéseket fogalmaznak meg. Az életszerűen, egyszerűen megfogalmazott gyermeki kérdés nem erőltetett, s így a terepi tevékenységek során a tanári magyarázat helyett a kérdésekre alapozott párbeszéd kerül előtérbe. Az alá- és fölérendelő viszonyból egymás melletti, egymást kiegészítő viszony alakul, amely tényleges és valós tanulást eredményezhet minden résztvevő számára.³ Ugyanakkor lényeges az is, hogy a természetben zajló terepi oktatás-nevelés folyamatában használt oktatási-nevelési segédanyagok tartalmukban és megjelenésükben megfeleljenek a gyermekek fogalmi felkészültségének, nyelvi környezetének, korosztályukhoz igazítottan aktív és életközeli tevékenységeket tartalmazzanak.⁴

A JÓ ALAPOZÁS FONTOSSÁGÁRÓL... ÉS A VALÓS TANULÁSRÓL

A természettudományos oktatással-neveléssel kapcsolatban komoly elvárások fogalmazódnak meg napjainkban. Ezekre a kihívásokra – rendszer és egyéni szinten egyaránt – születnek is megoldási javaslatok, stratégiai tervek az oktatás minden érintettje felől: pedagógus, diák, hivatal, oktatáspolitikai, szülő, szolgáltató mindegyike látja, hogy a természettudományos oktatás terén valami céltévesztés tanúi vagyunk. Sokan ezért új tanterv, új tantárgy, új taneszköz, új iskola, új tankönyv, új külön óra, új oktatásszervezés, új oktatáspolitikai bevezetésétől remélik a megoldást. Bizonyára ezek megfontolás tárgyát kell, hogy képezzék, azonban jelen tanulmányban egy másik tényezőre kívánjuk felhívni a figyelmet. Az alapozás fontosságára. A későbbi – 10 év fölötti – természettudományos eredmények csak biztos alapokról indulhatnak, amelyhez nélkülözhetetlen a természet valós megismerése. A kisgyermekkel a természet valós megismeréséhez elsősorban nem a tankönyv – legyen az bármennyire interaktív vagy digitális – eszközrendszerével juthatunk el, hanem a terepen végzett tevékenységekkel: kirándulással, sétával, szabad játékkal, együttes felfedezéssel, erdei iskolával/óvodával. Ezért ezek használata a mindennapi pedagógiai gyakorlatban kulcskérdés; s ez a 4-10 éves korosztály vonatkozásban csakis valós, természetben szerzett tapasztalattól táplálkozhat. Sőt, ezen felül a református egyházi oktatás-nevelés vonatkozásában ezt a célt megelőzi egy teológiai cél, amelyet a „hit és a bibliai alapok” jelzővel

illetethetünk. Ahogy ezt a Magyarországi Református Egyház Köznevelési Intézményeinek Küldetésnyilatkozatában a következőképpen olvashatjuk:

*„...Küldetése alapján a református intézmény olyan keresztyén közösség, ahol a fiatalokat úgy tanítják és nevelik, hogy ők a hit ajándékának elfogadására vezető ismeretek, élmények és tapasztalatok birtokába jussanak; egyre jobban megismerjék, hogy Kiben és miért hisznek, életük zsinórmértékének a Szentírást tartsák, elfogadják református hitelveinket és hagyományainkat; tudják, hogy Istennek terve van az életükkel, és erre a Szentlélek teszi alkalmassá őket...”*⁵

Ilyen ismeret, élmény és tapasztalás lehet az óvodás és kisiskolás gyermekek számára egy jó kirándulás vagy egy séta a természetben. S ez az élmény, közös felfedezés túlmutathat magán, hiszen rámutat annak Alkotójára, miközben csodálatot és hódolatot vált ki a résztvevőkből. Ennek lehet nagyszerű eszköze a természetben megvalósuló terepi oktatás-nevelés.

Hangsúlyozni kívánjuk, hogy a református/keresztyén tradícióhoz való ragaszkodás önmagában nem járható út a természettudományok vonatkozásában sem, hanem sokkal inkább azt kell megvizsgálnunk, hogy a bibliai alapokon álló pedagógia – mert egy református más alapon nem is állhat, hiszen saját identitását veszti el más-különben – mennyiben tudja integrálni a természettudományos tartalmakat. Azokat a tartalmakat, amelyeket egyébiránt minden magyarországi intézményben tanítani kell. Kevés a tradíció, kevés az innovációhoz való kecsegtető vonzódás, sokkal inkább szükséges egy saját biztos kiindulási pont, tiszta védelem, az alapokhoz való ragaszkodás.⁶ E

tekintetben is szép példák és jó gyakorlatok sora áll időben mögöttünk, egyébiránt pedig messze előttünk a hazai protestáns/református oktatás-nevelés elmúlt évszázadaiból (Comenius Ámós János, Apáczai Csere János, Tessedik Sámuel, Karácsony Sándor). Jelen tanulmányunkhoz kapcsolódóan, napjaink hazai református gyakorlatának vonatkozásában ezekből két területet emelünk ki: a kurrens pedagógiai gyakorlatot uraló – a jórészt a humanisztikus emberképből táplálkozó – gyermekcentrikusság és a bibliai emberképből kiinduló oktatás-nevelés közti amibivalens viszonyt⁷; vala-

mint a mai kötelező természettudományos tartalmak és a bibliai világkép, jövőkép közt „tapintható feszültséget”. Mindkét területen komoly adósságai vannak a mai hazai református pedagógiai gyakorlatnak, és csak remélni tudjuk, hogy eleink bölcsességével tudjuk e feszültségeket oldani úgy, hogy ennek megoldása utódaink valós hasznát és Isten dicsőségét szolgálják. Hangsúlyozni kívánjuk, hogy nem célunk és nem is tudjuk jelen tanulmányban e feszültségeket feloldani, azonban egy lehetséges megoldási út irányába teszünk javaslatot. A természettudomány és hit kapcsolatának megjelené-

sét vizsgáljuk a 4-10 éves gyermekek napi gyakorlatának vonatkozásban. Pontosabban feltérképezzük, hogy mit is jelent ma a természetben való tanulás, és hogyan használják ezt a gyakorlatuk során a református intézményeinkben dolgozó pedagógusok. Mindezek vonatkozásban a következő kérdések mentén kezdtük meg gondolkodásunkat:

Miért jó a természetben való tanulás? Mert a természet az igen jó, gyönyörködtető szép rend, Isten csodálatos munkája, a bibliai üzenet megértéséhez hasznos, vagy inkább egy tantárgy/tudáselem tartalmának elsajátítása miatt?

A természetben megvalósuló spontán megismerés, tapasztalatszerzés, játék, szabad tevékenységek mennyire jellemzik a hazai gyakorlatot?

A komplex természet a maga összefüggérendszerével kérdésekre ösztönöz: a „Mi ez?” kérdésétől eljuthatunk a „Ki alkotta mindezt?” kérdéséig: „Mi ez a növény? Mi a neve? Miért úgy hívják? Nekem miért fontos? Milyen más élőlénynek fontos, hogy van? Az egész ökoszisztémának miért fontos? Kicsoda alkothatta?”

Az óvodás és kisiskolás korosztályhoz elsősorban egészséges és valós érzékszervi tapasztaláson keresztül vihetjük ezt közel, ezért nélkülözhetetlen a tapintás, illatozás, fülelés, vizuális megfigyelés és a mozgás együttesének használata a természetben.

Mert a kisgyermeket elérő valódi élmény szül valódi kérdést, amely valódi aktivitást indukál. Ennek következménye lehet a valódi válasz egy valódi problémára, amely valódi érzékelésből fakad. Így valósulhat meg az a valódi tanulás, amelynek valóban van értelme a kisgyermek számára.

A KUTATÁS CÉLJA ÉS FOLYAMATA

A Református Tananyagfejlesztő Csoport és a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Kar, Gyermekek-Természet Kapcsolat Kutatócsoportjának közös kutatásában 24 kérdés segítségével igyekeztünk feltárni a Kárpát-medencében működő református intézmények természetben megvalósuló terepi oktatás-nevelés gyakorlatát.⁸ Kutatásunk két fő területre irányult:

1. Természetben/természetes környezetben való lét (oktatás-nevelés) gyakorlata
2. A bibliai értékrend/keresztyén pedagógia/református többlet megjelenése a terepi oktatás-nevelésben.

A kerdoivem.hu oldalon⁹ közzétett kérdősor online kitöltésére 2018. október 1. és november 1. között volt lehetőség. Első hullámban a református intézményvezetőknek címzett kitöltésre buzdító levelet a Református Pedagógiai Intézet és az MRE Zsinati Iroda Oktatásügyi Iroda közreműködésével juttattuk el. Második hullámban ezt követte az egyházkerületi oktatásügyi előadóknak címzett felkérő levél, valamint az MRE honlapján elérhető oktatási intézményrendszer¹⁰ címlistája alapján elérhető intézmények szisztematikus megkeresése. A kitöltési időszak egészében – a kutatásban résztvevők – saját személyes református ismertségi körüket is megkeresték a kérdőív kitöltésére való buzdítás érdekében. Mindezek eredményeként a kérdőívet 276 fő (ebből 22 fő határon túli) töltötte ki. Ami megközelítőleg a teljes célcsoport – református intézményben dolgozó 4-10 évesek oktatásával-nevelésével foglalkozó – 10 %-a körül valószínűsíthető.¹¹ A kitöl-

tésben nagyobb hajlandóságot mutatott a kevésbé fiatal korosztály, lévén a kitöltők 70%-a 40 év feletti. Földrajzilag a Tiszántúl református intézményeiben dolgozók voltak a legaktívabbak, akik a kitöltők 56%-át adták, illetve város-vidék vonatkozásában egyértelműen a városi intézményekben dolgozók túlsúlya (213 fő) volt a jellemző. A 276 kitöltőből 59 fő óvodában és 208 fő iskolában dolgozó pedagógus volt. Összességében a célcsoport vonatkozásában lanyha kitöltési hajlandóságot¹² és nem reprezentatív eredményeket diagnosztizálhattunk. Ezek a tények részben érthetőek, valamint ebből következően kutatói alázatra sarkallták a kutatásban résztvevőket a levonható következtetések vonatkozásában.¹³ Bár e két tény jelentősen szűkíti a következtetések erejét, azonban folyamatok és jelenségek megvilágítására és figyelemfelhívásra – a nem reprezentatív minta ellenére – jó lehetőséget kínálnak. A kérdőívre érkezett adatokból statisztikai adatelemzést végeztünk, a különböző változók között felfedezhető szignifikanciák és egyéb statisztikailag igazolható összefüggések kiderítése érdekében. A következőkben a főbb eredmények bemutatása mellett, az ezekből levonható következtetések, illetve a továbblépés lehetőségeinek megfogalmazására teszünk kísérletet.

TERMÉSZETES, HOGY A TERMÉSZETBE MEGYÜNK A GYEREKEKKEL... CSAK KEVESE

Kirándulás, séta a szomszédos természetes/természetközeli helyszínre, szünidőben megvalósuló tábor, erdei iskola/erdei óvoda, természetvédelmi akcióban való tevékeny részvétel (pl. békamentés) a terepi oktatás-nevelés intézményekben megjelenő lehetséges formái. A hazai teremcentrikus benti tevékenységformák mellett a kérdőívet kitöltő pedagógusok töredéke gyakorolja ezeket rendszeresen. S így a tanulás-szervezés speciális, komplex, a gyermekek életkori sajátosságaihoz és igényeihez igazodó kinti, terepi tevékenységek kevésbé jellemzőek a magyar református óvodákban és iskolákban. A kötelező időszámban megvalósuló kirándulás, séta a leggyakoribb, amely tevékenység egyértelműen az óvodáskorosztályban jellemző inkább (1. ábra). Piaclátogatás, séta a közeli parkban vagy egyéb természetközeli helyszínen. Míg az erdei iskola/óvoda, a madarász ovi/suli mely terepi tevékenységek hosszabb időtávot felölelő, többnapos formák – bár jellemzően pedagógiaiilag jobban tervezettek és módszertanilag kidolgozottabbak – mégis a legkevésbé jellemző tevékenységformák a jelen felmérésében résztvevő pedagógusok gyakorlatában. E tevékenységek vonatkozásában a kutatás további érdekessége is rámutatott: miszerint ezek nem a faluban, hanem a fővárosban szignifikánsan inkább jellemző tanulásszervezési formák.¹⁴ Valamint a pedagógustársadalom (jelen kutatás vonatkozásában) életkori eloszlásában egyértelműen az idősebb korosztály jellemzője, hogy rendszeresen használja ezeket a terepi

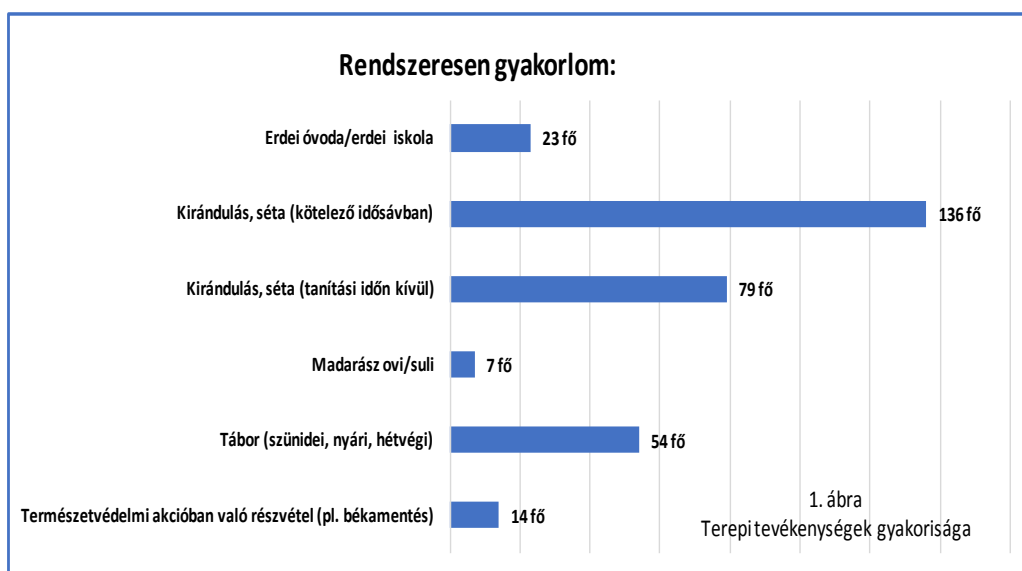
oktatás-nevelési formákat. A fiatalabb, 20-39 évesek rendszeres terepi oktatás-nevelés gyakorlata kevésbé alakult ki, mint idősebb kollégáiknál.¹⁵

TERMÉSZETESEN ELHÍVATOTTAN... KÍSÉRNÍ VAGY VEZETNI A CSOPORTOT A TERMÉSZETBEN...

Általánosságban minden pedagógus – és nem pedagógus is – egyetért abban, hogy a kisgyermeknek jó és egészséges dolog a szabad levegőn való tartózkodás, azonban ez a konkrétumok szintjén már nem ennyire egyértelmű. Ez a következő érzésekben nyilvánul meg: Miért pont én vigyem ki őket? Pont most, amikor ilyen idő van? Macerás és időigényes dolog felöltöztetni most őket. Lemaradok a tananyaggal, ha most kimegyünk. Vannak nálam sokkal szakavatottabb kollégák, mint én erre. Az, hogy mennyire elhívatottak a kinti

terepi programok szervezésében és kivitelezésében a megkérdezett református intézményekben dolgozó pedagógusok, a következőkben foglalható össze. A terepi tevékenységek iránti elhívatottság ereje összefügg a pedagógusok végzettségével (a természettudományos/környezeti nevelői végzettséggel), s a gyakorlatorientált továbbképzéseken való részvétellel.¹⁶ Ugyanakkor ez az elhívatottság jóval gyengébb az iskolában dolgozók körében, mint az óvodában dolgozók között. Talán az intézményi elvárások miatt való terepi program-szervezés (mert az helyi szinten elvárt) inkább jellemzi az iskolát, mint a hétköznapi pedagógiai tevékenységbe a kinti sétát, kirándulást szervesebben és természetesebben beillesztő óvodát.

A kutatásban arra is választ próbáltunk kapni, hogy kinek a feladata a gyermekcsoport vezetése a terepi programok során, pontosabban hogyan állnak ehhez az óvodában és az iskolában dolgozó kollégák. A

felmérésben résztvevők azon része körében, akik rendszeresen viszik csoportjaikat a természetbe, egyértelműen inkább jellemzőbb hozzáállás a kísérés, mint a vezetés. A természetben csoportjával megjelenő pedagógusok közül csupán minden negyedik jelölte határozottan, hogy ő vezeti a terepi tevékenységet és nem pusztán kísérőként van jelen. Ennek okát nyílt kérdésben igyekeztünk feltárni (2. ábra). A szakmai bizonytalanság és alkalmatlanság érzése a fő ok, amely miatt csak kevesen vállalkoznak a terepi körülmények közötti csoportvezetésre. És jóval kevesebben érzékelik a közös felelősség erejét vagy éppen a kisgyermek érzelmi biztonságának meghatározó fontosságát a terepi tevékenységek során. Érdekes, hogy a kistelepülésekről nyilatkozó pedagógusok még bizonytalanabbak a természetben való terepi vezetésben, mindössze 14%-uk nyilatkozott arról, hogy ő a vezető. További érdekesség a határon túli kitöltők sokkal természetesebb hozzáállása ehhez a kérdéshez: közülük minden második terepi tevékenységet szervező peda-

gógus nem csupán kísérője, hanem lelkes vezetője ezeknek a kirándulásoknak.

VALÓBAN HASZNOS DOLOG A TEREPI TEVÉKENYSÉG... DE MIÉRT IS?

Az, hogy jó az óvodás és kisiskolás gyermeknek, ha természetben tölt időt, mindenki számára világos. Azonban abban már alaposan megoszlanak a vélemények, hogy miért jó ez a gyermeknek. Erre a kérdőívben nyílt, opcionális kérdéssel igyekeztünk választ kapni (ld. ábra). Egyértelműen a tanulás, tudás- és ismeretbővítés közvetlen tapasztaláson keresztüli megvalósulása a legfőbb indok a válaszadók szerint. Továbbá hasznosnak tartják még a gyermekeknek a természetben szervezett tevékenységeket, mert lehetőséget adnak a teremtett világra való rácsodálkozásra, a természet szépségének megtapasztalására és a természetvédelem fontosságának megértésére. Ugyanakkor a válaszadók csupán szűk rétege említette a természetben

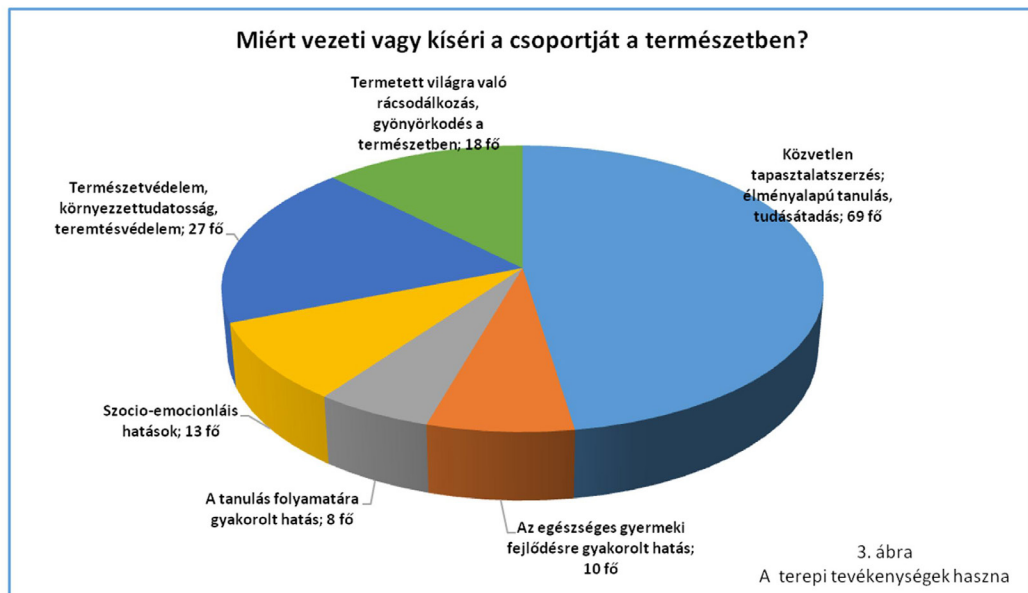

való gyermeki tevékenységek pozitív hozadékaként az egészséges gyermeki fejlődésre, a tanulás folyamatára vagy éppen a szocio-emocionális fejlődésre gyakorolt hatásokat (3. ábra). Ezekben az indoklásokban közvetlenül felszínre került a lexikális tudásátadás, az ismeretbővítés és tanulás fontosságának túlhangsúlyozása a terepi körülmények vonatkozásában is. Miközben a természetben szervezett tevékenységek haszna elsősorban nem ezekben áll a 4-10 évesek tekintetében. Hanem sokkal inkább abban, hogy egy óvadás, kisiskolás gyermek egészséges testi-lelki egyéni és közösségi fejlődését a természetben végzett terepi tevékenységek nagymértékben segíthetik.¹⁷

Ennek hangsúlyozása és az ebben való jó gyakorlatok kidolgozása és átadása a vizsgált pedagógus célcsoport – és valószínűsíthetően azon túl is – vonatkozásában feltétlenül kívánt folyamat.

VÁLTOZÁSBAN... CSÖKKENÉSBEN... LEHETŐSÉGEK ÉS AZ ELVÁRÁSOK BŐVÜLETÉBEN...

Az elmúlt évtizedben soha nem látott mértékben fejlődött a hazai terepi infrastruktúra, és az ezt segítő szolgáltatások egyre bővülő kínálatával találkozhatunk a természetben. Kilátók, turistautak, tanösvények, bemutató központok, erdei iskolák, egyéb ökoturisztikai és közjóléti beruházások segítik és csalogatják a kisgyermeket (is) a természetben való időtöltésre.¹⁸ Vajon a lehetőségek bővülése magával hozta a gyermekcsoportok tömeges megjelenését? Ezzel összefüggésben felmérésünkben arra a kérdésre, hogy hogyan változott az elmúlt évtizedben a gyermekekkel szabadban töltött idő hossza, a megkérdezett pedagógusok véleménye alapján egyértelmű választ kaptunk:

csökkent. Ugyanakkor ez a „természetben töltött idő csökkenés” az óvodáskoroshatár vonatkozásában már kevésbé jellemző. Valószínűsíthetően az óvoda életébe sokkal szervezettebben és életszerűbben illeszthető egy kinti séta vagy kirándulás, mint a túlszabályozott iskolai tevékenység-halmazba. Különösen érdekes – és prognosztizálható – eredményt hozott ennek okáról való gondolkodás feltérképezése, amire a kérdőívben opcionális nyílt kérdésében igyekeztünk választ kapni. A válaszadók elsőprő többsége szerint ennek oka az iskolai túlterheltségben, az óraszámok és a követelmények növekedésében van:

„A tananyag mennyisége, a rengeteg óra a gyerekeknek, a sok délutáni elfoglaltság mind-mind nehezíti azt...”

„Nagyon sok a tanítási óra, ezeken felül vannak a szakkörök és a zeneiskola, hangszer-tanulás. Nagyon leterheltek a gyerekek.”

„Egyre több a tanulmányi versenyek száma, melyre nem lehet tanulási órák alatt felkészülni”

„Mivel növekedett a szakkörök, önképzők, tehetséggondozó foglalkozások száma, így a gyerekekkel udvaron, szabadidős tevékenységgel tölthető időkeret jelentősen lecsökkent.”¹⁹

A TEREPI TEVÉKENYSÉGEK ÉS A REFORMÁTUS/KERESZTYÉN TÖBBLET ÖSSZEFÜGGÉSEI

Kutatásunk másik fő fókusza volt a keresztyén többlet és a természetben megvalósuló tevékenységek összefüggéseinek feltárása. A Biblián alapuló világból és

emberképből következő természetfelfogásban egyértelmű többlet és sajátos hozzáállás fogalmazható meg, amelynek megjelenését joggal feltételezhetnénk az egyházi intézmények falai között és azon kívül is. Ez a sajátos többlet azonban, a természettudományok és a hit témakörének mindmáig érezhető szétválasztási kényszeréből adódóan, rendkívül gyengén és ambivalens módon jelenik meg az egyházi intézményekben (is).²⁰

A kitöltők templomba járási szokásaira, az egyházi közösségben végzett önkéntes tevékenységére kérdeztünk rá. Valamint arra, hogy a pedagógusok terepi programjaihoz hogyan kapcsolódik a keresztyén értékrend. A kapott válaszok alapján érdekes összefüggést tapasztalhatunk a terepi programok iránti elkötelezettség és a keresztyén hit gyakorlásának tevékenységei között. Pontosabban, aki magát rendszeres templomba járónak tartja, az szignifikánsan magasabb arányban viszi a gyerekeket rendszeresen kirándulni és sétálni (63% vs 54%). Az önkéntes szolgálat is pozitívan hat erre a kategóriára, magasabb arányban említették azok, akik vállalnak ilyen szolgálatot. Ez érthető is, hiszen azok, akik hétvége, nyaranta rendszeresen részt vesznek gyülekezeti programokon, táborokban, gyermeknapokon – amelyek gyakran szerveződnek természeti környezetben – gyakorlottabbá is válnak a természetben zajló gyermekekkel való foglalkozásokban is. A megkérdezettek terepi programjainak és a keresztyén értékrend összekapcsolódásának gyakorlatára adott válaszokból is érdekes eredmények születtek.²¹ Általános (nem konkrét), hozzáállást tükröző véleménye szinte minden válaszadónak volt e

témában: „a teremtett világért való felelősség hangsúlyozása”(61%)²²; „Minden, amit Isten alkotott, igen jó élményének átélése a természetben” (59%); „természeti jelenség és a bibliai üzenet összekapcsolása”(54%). Azonban az általánosan túl, valós tevékenységről már jócskán megoszlanak a gyakorlati beszámolók. A természetben megvalósuló terepi programok során konkrét tevékenységek leginkább az „éneklés – egyházi éneket éneklünk” (59%), „imádkozás” (44%), „áhítat tartása” (42%), a természetben a jellemző; míg a „Biblia olvasása” (22%), „aranyige szemléltetés” (11%), „helyi egyházhoz köthető szolgáltatás igénybe vétele” (13%) alig valósul meg.

A kérdőív végén kíváncsiak voltunk arra is, hogy a kitöltő pedagógusoknak van-e olyan a keresztyén/református arculatot megjelenítő terepi oktatási-nevelési gyakorlata, amelyet szívesen megosztana másokkal is. Mindössze négy ilyen jelzést kaptunk, s közülük csupán egy olyat, aki ezt a gyakorlatát szívesen meg is osztaná. Az iskolai táboroztatás és a szelektív hulladékgyűjtés gyakorlatának összekapcsolásán túl két kiemelésre érdemes választ kaptunk.

„Sajnos konkrét terepi oktatási-nevelési gyakorlata nincs az intézménynek. A 2018-2019-es tanévtől azonban a hitéleti és az ÖKO munkacsoport szorosabbá kívánja fűzni a szálakat és reméljük, hogy a mi intézményünkben is meghonosodik ez a fajta fontos és pozitív szemlélet.”

„Nagyon hasznosnak tartom a tanévet lezáró egyhetes bibliatáborunkat, amire a gyerekek önkéntesen jelentkezhetnek. Magyarország egy-egy kistáját járjuk be, megismerjük a választott környék épített és természeti értékeit. A hetes alkalomnak van

kiválasztott bibliai áhítat témája is, amit mindig az adott táborhelyhez illően választunk ki. Pl: a Bükkben - hegyek a Bibliában; a Tisza-tónál: madarak a Bibliában; a Velencei-hegységben: kövek a Bibliában; az Iglauer parki szálláskor: fák a Bibliában; a Balatonnál: halak a Bibliában;

Mohács és Szigetvár környékén: harcok, fegyverek a Bibliában”²³

HATÁRON TÚL... A KÁRPÁTOK KOSZORÚJÁBAN... TERMÉSZETESEN

Bár nem sikerült sok adatot szereznünk a Kárpát-medence határon túli református intézményeiben dolgozó kollégáktól²⁴, mégis a tőlük érkezett kérdőívek eredményei rendkívül fontos jelenségekre világítanak rá és szerves részét képezik a kutatás egészének. A határon túli pedagógusok – Erdélyből, Felvidékről és Délvidékről – másik ország oktatási rendszerében dolgoznak, így kicsit – néha nagyon – másként látják a kutatás fókuszát képező jelenségeket. Egészen más szituáció ott egy magyar református intézmény tagjaként a hit és a terepi oktatás-nevelés összekapcsolódásának kérdésköréről nyilatkozni, ahol a keresztyén/magyar református tartalom más motivációval bír, mint Magyarországon. Jellemzően nem táblacserés és átvett intézményekről van szó, hanem sokkal inkább a helyi református egyház helyi, társadalmi szerepvállalásáról, amelyben a keresztyén misszió erőteljesebben megjelenik.

Igen érdekes, hogy a határ másik oldalán a pedagógusok sokkal magabiztosabbak és természetesebbek a terepi tevékenység vezetése terén. Pozitívabb hozzáállás jellem-

zi őket: nem érzik olyan mértékben, hogy csökkent volna a természetben töltött idő, a terepi oktatás-nevelés előnyeit viszont igen. Minden második határon túli úgy nyilatkozott, hogy ő vezeti a természetben a terepi programot, valamint a többségük úgy látja, hogy az elmúlt években nőtt a gyermekekkel a természetben töltött idő. Inkább a lehetőségeket, a felszabadultságot látják a terepi programokban, mint az – hazai nyilatkozatokat annyira jellemző – áhított kinti tevékenység és a túlterheltség, tananyag- és óraszám-növekedés között húzódó feszültséget.

„Az évek során nagymértékben változott a tanterv, s ezen belül jobban megengedett a tanító saját elképzeléseinek megvalósítása.”

„lehetőség nyílt átlépni az iskolakapun, felismertem a változatos tanulási helyszín előnyeit”

„a szülők is többet segítenek a szervezésben, nyitottabbak e tény iránt”

„Minden séta, kirándulás alkalmával a tanító valódi kincsvadászatra viszi a tanítványokat, ez kihagyhatatlan lehetőség.”²⁵

Ugyanakkor meg kell jegyeznünk azt is, hogy a természetben zajló terepi oktatás-nevelés gyakorlati megvalósulását is szolgáló hálózatok, szervezetek magyarországi létét hiányolják és áhítják a határon túli kollégák:

„Jó lenne Romániában is bevezetni legalább néhányat ezekből. Pl. Zöld iskola”²⁶

Hasonlóan éles a különbség a kutatás

második fókuszát illetően. A határon túli református intézményben dolgozó, nyilatkozó pedagógusok lényegesen természetesebb élik meg a mindennapi gyakorlatuk során a hit és természet kapcsolatának egymást kiegészítő jellegét. Terepi tevékenységeik során kevésbé jellemző a témához való általánosságot tükröző hozzáállás (természetvédelem, környezettudatosság, teremtésvédelem). A magyarországi kollégákhoz hasonlóan kevesen olvasnak Bibliát a természetben, viszont nagyon jellemző rájuk is az egyházi énekek éneklése terepi körülmények között is. Míg sokkal jellemzőbbek a keresztyén hithez kapcsolódó konkrét tevékenységek: a természetben jellemzőbben imádkoznak vagy éppen szemléltetnek aranyigét a gyermekeknek. A válaszadók világosan megfogalmazták a keresztyén tartalom és a természettudományos tartalom harmonikus, egymást kiegészítő egységének, a természetben zajló terepi tevékenységekben megvalósítható gyakorlati útját.

„Bármilyen iskolába járó gyermek számára szükséges lenne, hogy minél közvetlenebb módon ismerje meg az őt körülvevő világot. A Református Kollégiumba járó gyerekek számára a természet apró és nagyobb csodáinak megismerése még közelebbi istenélményt jelenthetne, rácsodálkozást Istenünk végtelen hatalmára, nagyságára, kreativitására, tudására, s még sorolhatnám, amivel megteremtette a minket körülvevő világot, benne az összes élőlénnel.”

„Minél közelebbről megismeri a természetet, annál könnyebben érti meg a természethez kapcsolódó bibliai történeteket, példázatokat. Lásd: Teremtés, a Kősziklára épített ház, A szőlőmunkás...”²⁷

ÖSSZEGZÉS, JAVASLATOK:

A kutatási eredmények alapján megállapíthatjuk, hogy a terepi oktatás-nevelés gyakorlata a vizsgált kárpát-medencei református intézmények vonatkozásában, a 4-10 évesek oktatásával és nevelésével – jelen kérdőívben nyilatkozó – foglalkozó pedagógusok beszámolóí szerint sokszínű és jelentős bizonytalansággal terhelt. Fontos, az igen jellemző lexikális ismeretátadás és tanulás központú szemlélet mellett annak hangsúlyozása, hogy az egészséges testi-lelki egyéni és közösségi fejlődést a természetben végzett terepi tevékenységek nagymértékben segíthetik. A sokszínűség mellett fontos összefüggés, hogy a természetben megvalósuló terepi programok inkább jellemzik az idősebb korosztályt, valamint a keresztyén hitüket rendszeresen gyakorló pedagógusokat. A 40 évnél fiatalabbak körében kevésbé alakult ki ez a gyakorlat, pedig ők – elvileg – már a korszerű pedagógiai módszerek egész tárházát is tanulhatták és megismerhették képzésük során. Akik magukat rendszeres templomba járóknak tartják, vagy gyakrabban vállalnak gyülekezeti szolgálatot (önkéntes tevékenységet a helyi egyházban) azok magasabb arányban viszik a gyerekeket rendszeresen kirándulni és sétálni természetbe. Tehát a hit gyakorlásának és a terepi tevékenységek gyakorlatának összekapcsolódása egy ígéretes útja lehet a további vizsgálódásoknak. Ami testet ölthet további kutatásban, oktatási segédanyagok fejlesztésében, valódi magyar református/keresztyén arculattal bíró terepi továbbképzések kidolgozásában, vagy éppen a természetben megvalósuló programok és

a keresztyén identitás erősítésében. Mindezek alapján a következő javaslatokat tesszük:

A terepi oktatás-nevelési formák erősítésre szorulnak intézményeinkben.

Szükséges a fiatal pedagógusok (és jelöltek) ilyen irányú szakmai, gyakorlati képzése.

A bibliai értékrend és a természetben megvalósuló terepi nevelés-oktatás kapcsolatának erősítése nagy lehetőségeket rejt.

Mind a terepi programok gyakorlata, mind a hit és a természetben megvalósuló tevékenységek összekapcsolódása tekintetében van mit tanulnunk egymástól a Kárpát-medencében határon innen és túl.

¹ Kálvin János: *A keresztyén vallás rendszere*. 1. fejezet: A teremő Isten megismeréséről. Ford. Ceglédi Sándor és Rábold Gusztáv. Budapest: Református Egyház Zsinati Iroda. 1995.

² komplex tanulásszervezés, felfedezései tanulás, kutatásalapú tanulás, valós környezeti tanulás, problémamegoldó gondolkodás fejlesztése...stb.

³ Karácsony Sándor: *Magyar nevelés*, Pécel, Csókmei Kör, 1993.

⁴ Míg a tanösvénytáblák természetben elhelyezett „könyvként” való használata kevésbé tölti be ezt a funkciót.

⁵ Részlet a Magyarországi Református Egyház Köznevelési Intézményrendszer-fejlesztési Stratégiája részeként 2018. november 21-22-i Zsinati ülésén elfogadott Magyarországi Református Egyház Köznevelési Intézményeinek Küldetésnyilatkozatából. Az aláhúzással témánk szempontjából fontosnak ítélt szövegelemeket jelöltük.

⁶ Simonfi Zsuzsanna: A keresztyén nevelés szempontjai a református tananyagfejlesztés számára, *Magyar Református Nevelés*, 2018/1, 5-12.

⁷ Pálhegyi Ferenc: Van-e keresztyén pedagógia?, *Új Pedagógiai Szemle*, 48. évf., 1998/12., 16-22.

⁸ A kutatás eredményéről a 2018. november 16-17-én Miskolcon megrendezett „A bibliai integráció a természettudományos oktatásban” című konferencián számoltunk be. A rendezvény programja és előadásai az alábbi linken érhetők el: <http://reformatus.hu/mutat/15879/> (Utolsó letöltés: 2019.09.04.)

⁹ <http://www.kerdoivem.hu/kerdoiv/1006389247/> (Utolsó letöltés: 2019.09.04.)

¹⁰ <http://reformatus.hu/oktatunk/> (Utolsó letöltés: 2019.09.04.)

¹¹ Sajnos a kárpát-medencei református intézményekben a 4-10 évesek oktatásával-nevelésével foglalkozó pedagógusok pontos létszámára vonatkozólag csak megközelítő becslés áll rendelkezésünkre, amelyet a 2300 fő körül valószínűsíthetünk.

¹² Izgalmas és kutatás-módszertanilag is releváns kérdés napjaink hazai pedagógustársadalmának kérdőívköltésre való buzdításának hatékonysága. Az elmúlt években igencsak megszorodtak az oktatást-nevelést jobbítani kívánó kezdeményezések, amelyek jórésze pályázati forrásból önmagában véve hasznos cél érdekében igyekszik statisztikailag használható információhoz jutni. Azonban ennek a sok jó szándéknak gyors egymásutánisága amikor találkozik a gyakorlatban tapasztalható mindennapi pedagógiai tehetetlenség érzésével, érthető módon vált ki a célcsoport pedagógusból alacsony fokú pozitív érzelmi bevonódást és együttműködési hajlandóságot.

¹³ Így a jelen kutatásból levont következtetések csupán e minta vonatkozásában nevezhetők helytállóknak.

¹⁴ A kérdőív 12. kérdésére adott válaszok alapján a városi intézményekre inkább jellemző az erdei óvoda/erdei iskola (47%) és a madarász ovi/suli szervezése (28%), mint a vidéki intézményekre (erdei iskola/óvoda 12%; madarász ovi/suli 4%).

- ¹⁵ Ennek okát a pedagógusképzés gyakorlati tevékenységrepertoárjában is lehet valószínűsíthetően keresni, amelyben szigetszerűen jelennek meg csupán ezek a terepi oktatási-nevelési, komplex tanulásszervezési formák.
- ¹⁶ Meg kell jegyeznünk, hogy a válaszadók 85%-a nem vett részt semmiféle terepi továbbképzésen.
- ¹⁷ *Nature can improve health and wellbeing* (2016.10.27). Retrieved January 23, 2018, from Children and Nature Network Website: https://www.childrenandnature.org/wp-content/uploads/2017/07/CNN_NatureImprove_16-10-27_O_newlogo.pdf (Utolsó letöltés: 2019.09.04.)
- ¹⁸ Ugyanakkor fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy ezen – jórészt pályázati – forrásból megvalósuló beruházások fenntartására és működtetésére már alig-alig akad forrás, s így sajnos a kiváló fejlesztések a pályázati idő eltelte után az amortizáció (esetlegesen emberi vandalizmus asszisztenciájával) áldozatává válnak. Különösen igaz ez a kisgyermekes vonatkozásában, hiszen a nekik készült létesítmények gyakran humán erőforrás megvonás miatt egyszerűen nincsenek kihasználva: így találkozhatunk lezárt játszóterekkel, nem használt terepi eszközökkel, bezárt barlangokkal...stb, amelyek ott vannak ugyan, csak éppen a gyermekek nem tudják használni őket.
- ¹⁹ Néhány példa a válaszadók indoklásából a kérdőív nyolcadik kérdése alapján: „*Ennek a változásnak Ön szerint mi az oka?*”
- ²⁰ Ennek tisztázására még jelentős kísérlet sem történt az újraindul egyházi oktatás elmúlt 25 esztendejében. Jelen tanulmányunkban nem is erre teszünk kísérletet, lévén nem ez a célunk, azonban ennek hiányára ráirányítjuk a figyelmet.
- ²¹ A 21. kérdésnél előre adott válaszkategóriák közül választhattak a kitöltők: „*Miben nyilvánul meg az Ön természetbeni programjában a keresztyén értékrend és a természetben folyó terepi oktatás-nevelés összekapcsolódása? (több válasz lehetséges)*”
- ²² A zárójelben lévő százalékos számok az adott kategóriát bejelölő pedagógusok arányszáma a teljes (276 fős) mintából.
- ²³ Részlet a kérdőív 22. kérdésére adott válaszai közül.
- ²⁴ 22 fő töltötte ki a határon túli kárpát-medencei református intézményekből a kérdőívet, sajnos Kárpátaljáról nem érkezett eredmény. Ugyanakkor fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a határon túli református intézmények szervezetbe tömörülése még gyerekcipőben jár, lévén saját szakmai – pedagógiai – szervezeteik egy-egy fő elhivatott tevékenységében öltenek testet. Talán pont ez az oka az ott tapasztalható természetességnek és motiváltságnak?
- ²⁵ Néhány példa a határon túli válaszadók indoklásából a kérdőív nyolcadik kérdése alapján: „*Ennek a változásnak Ön szerint mi az oka?*”
- ²⁶ Részlet a kérdőív 23. kérdésére adott válaszai közül.
- ²⁷ Részlet a kérdőív 23. kérdésére adott válaszai közül.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Nature can improve health and wellbeing (2016.10.27). Retrieved January 23, 2018, from Children and Nature Network Website: https://www.childrenandnature.org/wp-content/uploads/2017/07/CNN_NatureImprove_16-10-27_O_newlogo.pdf (Utolsó letöltés: 2019.09.04.)
- Karácsony Sándor: *Magyar nevelés*, Pécel, Csökmei Kör, 1993.
- Kálvin János: *A keresztyén vallás rendszere*. 1. fejezet: A teremő Isten megismeréséről. Ford. Ceglédi Sándor és Rábold Gusztáv. Budapest: Református Egyház Zsinati Iroda. 1995.
- Pálhegyi Ferenc: Van-e keresztyén pedagógia?, Új Pedagógiai Szemle, 48. évf., 1998/12., 16-22.
- Simonfi Zsuzsanna: A keresztyén nevelés szempontjai a református tananyagfejlesztés számára, *Magyar Református Nevelés*, 2018/1, 5-12.

Műhely

JAAP BRAAKSMA¹

MILYEN KIHÍVÁSOKKAL NÉZ SZEMBE A REFORMÁTUS OKTATÁS HOLLANDIÁBAN?

BEVEZETÉS

Úgy gondoljuk, hogy a magyarországi református iskolák fenntartói, intézményvezetői és pedagógusai számára is tanulságos lehet megismerni azt a folyamatot, amelynek során kialakult a holland református oktatás, és elgondolkodni azokon a kihívásokon, amelyekkel napjainkban az oktatási rendszerünk szembenéz. Írásomat rövid történelmi bevezetővel kezdem, melyben bemutatom, hogy mit jelent Hollandiában a szabad oktatás, ezt követően azt vizsgálom, hogyan hat mindez a református iskolákra, kitérek a református pedagógusképzés helyzetére is, végül pedig a református iskolák körüli jelenlegi társadalmi vitákat ismertetem.

ISKOLAHARC ÉS MEGBÉKÉLÉS

Az 1917-es év fordulópontot jelentett Hollandia történelmében, ez az év különleges jelentőséggel bír a keresztyén oktatás történetében is. 1917 a megbékélés éve volt, ek-

kor ért véget az az úgynevezett „iskolaharc”, amely a 19. századi holland történelem egyik legfontosabb témája volt, és a felekezeti (így a keresztyén) iskolák létjogosultságáért és finanszírozásáért folyt. Ekkor került be az alkotmányba az a passzus, miszerint a különleges (így a felekezeti) oktatást és a közoktatást (azaz állami oktatást) azonos módon kell finanszírozni. Ezzel egy olyan alapjogot fektettek le, amit a holland társadalom a mai napig az oktatás szabadságaként ismer.

A megbékélés társadalmi hátterében az „oszloposodás” állt: a holland társadalom különböző csoportjai saját szervezetekkel rendelkeztek. Voltak protestáns, római katolikus, szocialista és liberális pártok, szakszervezetek, biztosítótársaságok, újságok, médiumok, sőt kórusok és sportegyesületek is. A társadalom ezek mentén különböző „oszlopokra” tagozódott: a protestáns „oszlopot” például a protestáns szervezetek összessége alkotta, de ugyanez volt jellemző a többi társadalmi csoportra is. Ebbe a képbe illett bele az is, hogy minden „oszlopnak” voltak saját iskolái.

Egy évszázaddal korábban (a 18. század végén) történt meg Hollandiában az állam és az egyház szétválasztása. Ezelőtt az állam csak a kálvinista egyházat ismerte el egyházként, így az állami iskolák is kálvinista iskolák voltak. Az állam alapította és tartotta fenn az iskolákat, ugyanakkor az egyháznak is nagy befolyása volt az intézményekre, például az egyház felügyelte a tanárok felekezeti hovatartozását. Az állam és egyház szétválasztása után az 1806-ban elfogadott oktatási törvény vezette be az állami, illetve a különleges iskolák közötti megkülönböztetést. Ez ugyanakkor azt is jelentette, hogy elmenttben más országokkal (például a korabeli Magyarországgal), Hollandiában vége szakadt az egyház oktatásban betöltött formális szerepének.

Az állami iskolákat az állam finanszírozta, ezekben az iskolákban tanuló gyerekeknek hasznos tudást és készségeket kellett elsajátítaniuk, emellett az iskola feladata volt az is, hogy megtanítsa őket „minden társadalmi és keresztény erényre”. Az állami iskolákban nem engedélyezték a hittan oktatását; az állami oktatásra úgy tekintettek, mint amivel civilizálni lehet az embereket, illetve ahol a gyerekek erkölcsi mércéjét fel lehet emelni. Gyakran idézték a mondást, miszerint „nyiss iskolákat és akkor bezárhatod a börtönöket!”

Bár egy 1848-as alkotmánymódosítás szabadságot hozott az oktatásban – ennek következtében nagyobb teret nyerhettek a különleges iskolák –, az állam továbbra sem finanszírozta ezeket az intézményeket. Azoknak a szülőknek, akik keresztyén oktatásban szerették volna részesíteni gyermekeiket, kü-

lönleges iskolába kellett őket beiratniuk, és maguknak kellett gondoskodniuk az oktatás finanszírozásáról. Ezt a keresztyén oktatást támogatók hátrányként élték meg. Az 1848-as év után az iskolaharc központi kérdése a finanszírozás lett. Végül a liberális demokraták belátták, hogy a különleges iskolák egyre népszerűbbek, és mivel fontosnak tartották az oktatás minőségét, valamint azt, hogy pénzhány miatt ne szenvedjenek hátrányt ezek az iskolák, hozzájárultak ahhoz, hogy legyen szabadság az oktatásban.

Fontos ugyanakkor szem előtt tartanunk, hogy az iskolaharc többről szól, mint egy bizonyos társadalmi csoportnak az egyenlő bánásmódért vívott harcáról. A valódi kérdés az volt, hogy „kié a gyermek”, illetve ehhez kapcsolódva „ki határozza meg, hogy milyen ideálok és milyen életszemlélet alapján oktatják a gyermekeket? Akarjuk-e, hogy ezt az állam mondja meg, vagy legyen ez a szülők előjoga?”

AZ OKTATÁS SZABADSÁGA

Ahhoz, hogy megérthessük, mit jelent az oktatás szabadsága Hollandiában, illetve azt, hogy ez a szabadság milyen keretek között működik, érdemes megnézni a jelenkori törvényi szabályozást.

Ma Hollandiában a kormány felel az oktatásért. Az alkotmányban az áll, hogy szabadon lehet oktatni, az állam ellenőrzi az oktatást, és ugyancsak az állam fogalmaz meg minőségi követelményeket az oktatás számára. Ezek azonban nem vonatkozhatnak az iskola (világnézetének) irányultságára. Amennyiben az oktatás megfelel az állam által meghatározott minőségi követelményeknek, az iskolának joga van saját tananyagot összeállítani. A különleges iskolák maguk határozhatják meg, hogy milyen taneszközöket használnak, és hogy kit alkalmaznak tanárként. Ezen felül rögzítették azt is, hogy a különleges iskolák finanszírozására ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint az állami iskolákra. Mindenkinek a vallási meggyőződését tiszteletben kell tartani, az állam feladata, hogy mindenhol biztosítsa a hozzáférést a megfelelő oktatáshoz. Ezzel azt is meghatározták, hogy az állami oktatás minden tanuló számára elérhető kell, hogy legyen, ugyanakkor a különleges iskolák visszautasíthatnak hozzájuk jelentkező tanulókat.

Az oktatás alkotmányos szabadságát az 1920-as oktatási törvény dolgozta ki. A protestáns keresztyén szervezetek ezen új törvény feletti örömeiket és hálájukat egy, az utrechti dómban tartott közös istentiszteleten fejezték ki.

Év	Iskolák száma	Állami	Protestáns	Katolikus	Egyéb
1900	4607	67,9%	14,0%	13,4%	4,4%
1920	5947	57,8%	19,9%	19,8%	2,5%
1940	6991	35,8%	27,4%	34,7%	2,1%

1. táblázat: Az állami és a különleges iskolák százalékos arányának változása

KÜLÖNLEGES OKTATÁS

Az új oktatási törvény következményekkel járt: a különleges oktatást nyújtó iskolák számában jelentős változás állt be. Ha egy iskola vezetése bizonyítani tudta, hogy az iskolának elegendő tanulója lenne, akkor engedélyt kapott az iskola megalapítására. Az alábbi táblázatból jól látható, hogy ez milyen következményekkel

járt: 40 év leforgása alatt felére csökkent az állami iskolák száma.

Bár az évek során megváltoztak a különleges oktatást nyújtó intézmények közötti arányok, az 1940-es év adatai nagy vonalakban megegyeznek a mai adatokkal. Jóllehet a törvény abból indul ki, hogy az állami iskolák képezik az oktatás alapját – így aztán a különleges iskolák finanszírozása is az állami iskolákra vonatkozó finanszírozás

alapján történik –, a valóságban az iskolák többsége a különleges oktatást nyújtó intézményekhez tartozik.

REFORMÁTUS ISKOLÁK

A református oktatás a fentebb bemutatott, a szabad oktatást biztosító körülmények között jött létre. A 20. század elejétől kezdve egyre nőtt az igény, hogy az úgynevezett „szigorú reformátusoknak” is legyenek saját iskolái. Ez az ortodox protestáns csoport a 16. századi reformáció és a 17. századi úgynevezett második vagy újabb reformáció szellemiségét követte. Erre a csoportra szoktak „református felekezeti” is hivatkozni. Tagjai Hollandiában az úgynevezett Biblia-övezetben laknak, amely Hollandia dél-nyugati és középső részét fedi le, nagyjából a Veluwe-től Utrecht és Dél-Holland tartományon keresztül egészen Zeeland tartományig.

Az első református általános iskolákat a 20. század elején alapították. A hatvanas évek szekularizációs folyamataira való reakcióként, valamint az oktatási törvény módosításának következményeként a hetvenes évektől kezdve középfokú református iskolákat is alapítottak. A kilencvenes években, sok – főként középfokú – oktatási intézményt vontak össze; ennek hatására nőtt az iskolák mérete, viszont csökkent a számuk.

Számszerűsítve a jelenlegi helyzet a következő: református általános iskolába 39

ezer tanuló jár, 24 ezren járnak református középiskolába, emellett pedig működik még egy református szakiskola csaknem 7 ezer tanulóval.

A református iskolák tehát Hollandiában nem képviselnek nagy csoportot (kevesebb, mint 200 iskolát működtetnek, lásd a 2. táblázatot); ugyanakkor mivel közepes vagy ezt meghaladó nagyságú iskolákról van szó, elmondhatjuk, hogy az intézmények életképesek és társadalmi igényt elégítenek ki. Az iskolák egymással szoros kapcsolatot tartanak fenn, amelyben jelentős szerepet játszik a Keresztyén Iskolák Szövetsége (ACSI) és a Driestar educatief.

IDENTITÁS

Az iskolák mindig is tisztában voltak azzal, hogy a szabadság felelősséggel is jár. Amennyiben törvényileg lehetséges világnézeti elkötelezettség alapján iskolát alapítani, akkor ez azt jelenti, hogy az iskolák feladata végiggondolni, hogy az általuk képviselt világnézetből milyen pedagógiai következtetéseket lehet levonni, és ezt a gyakorlatban milyen tartalommal lehet megtölteni. Ezzel kapcsolatban átfogó fogalomként jellemzően az iskolák „identitásáról” szoktunk beszélni.

Az identitás először az iskola alapító okiratában jelenik meg. Az alapító okiratba belefoglalják, hogy az iskola a Biblián és a református hitvallásokon alapszik. Elvárás,

Iskolák	Összesen	Állami	Különleges	Református
Általános iskolák	6541	2043	4478	179
Középfokú iskolák	642	186	466	7

2. táblázat Az iskolák felosztása világnézeti irányultság alapján (2018)

hogy a szülők kinyilvánítsák, hogy egyetértenek ezekkel a hitvallásokkal, vagy legalábbis tiszteletben tartják ezeket. Az iskolai házirend alapja az alapító okirat. Szintén elvárás, hogy a tanárok is egyetértsenek az alapító okirattal, és ennek következményeit saját életükre is alkalmazzák. Az iskolákban rendszeresen diskurzus folyik arról, hogy az alapító okiratban foglalt elveket miként lehet a pedagógiai gyakorlatban alkalmazni.

EGYÜTTMŰKÖDÉS

A református iskolák közötti együttműködés mind igazgatási, mind végrehajtói szinten működik. Jó példa erre a sajátos nevelési igényű rendelkező gyerekek esete: az állam arra ösztönzi az iskolákat, hogy ezen a területen működjenek együtt egymással, valamint azokkal a speciális iskolákkal, amelyek ellátást tudnak adni a speciális nevelési igényű gyerekeknek. Ez az együttműködés rendszerint területi alapon szerveződik, de a református iskolák számára, a szabad oktatás jegyében létrejött egy különálló református együttműködési platform is.

A kilencvenes években az állam többféle újítást vezetett be a középfokú oktatásban. A református iskolák ennek kapcsán szorosan

együttműködtek egymással, mivel szeretnék volna, ha ezekben az újításokban érvényesül a saját pedagógiai szemléletük. Ugyanez történt az állampolgári ismeretek tantárgy esetében is, ahol az állam az iskolák társadalmi felelősségére helyezi a hangsúlyt.

Az oktatási reform során az iskolák saját hittan tantervet dolgoztak ki. Azoknál a tantárgyaknál, ahol az identitásnak és a világnézetnek nagy jelentősége van, szintén együttesen dolgozták ki az iskolák a tananyagot. A tananyag minősége megfelel az állami elvárásoknak, ugyanakkor az iskolák dönthetnek arról, hogy milyen témákra helyezik a hangsúlyt.

A református iskolák tanárai formális és informális csatornákon tartják egymással a kapcsolatot.

DRIESTAR EDUCATIEF

A református iskolák alapításával megjelent az az igény is, hogy saját tanárokat képezzünk. Először egy kis csoportban kezdődött a munka: 1944-ben Piet Kuijt (1920-1987) a zeelandi Krabbendijke faluban összesen három diákkal indította el kétéves tanárképző tanfolyamát. Később Gouda lett a képzés helye. A tanfolyam tanítóképző intézetté

Évfolyam	Összesen	Tanítóképző	Középiskolai Tanárképző Intézet	Református
1994-1995	1249	1015	234	179
2003-2004	1352	1078	274	7
2013-2014	1299	784	515	7

3. táblázat Hallgatói létszám a Driestar Főiskolán 1994-2014

nőtte ki magát és a *Driestar* nevet kapta, jelezve ezzel, hogy az intézmény az egyházat, a családot és az államot (később: a társadalmat) szolgálja. Az állam 1955-ben ismerte el a tanítóképzőt, és egy évvel később már teljes mértékben az állam finanszírozta az intézményt. Mivel a hallgatók az ország minden területéről érkeztek, internátus is létesült a tanárképzés mellett.

A *Driestar* 1985-ben indított először kurzusokat a középfokú oktatásban dolgozók számára. 1993-tól – a törvényi szabályozás változása miatt – külön intézetté vált a középiskolai tanárképző részleg.

ELMÉLYÜLÉS ÉS BŐVÜLÉS

A kilencvenes években kezdődő folyamat hatására, néhány olyan változás történt, ami a mai napig érezteti hatását a *Driestar* életében. Először is pedagógiai szempontból újra gondolták a képzéseket, ami a program elmélyítéséhez vezetett. Új tantervet vezettek be, amelyben a tanulmányokat három alappillérre helyezték: személyes képzés, gyakorlati képzés és a szaktárgyak elméleti anyaga. A harmadik évtől lehet specializálódni (kisebbségi vagy nagyobb gyermekek oktatására). Ezáltal a program koherensebb és mélyebb lett, jöllehet az intézmény tudatosan döntött úgy, hogy – sok más tanítóképző intézménnyel ellentétben – meg hagyja a különálló tanszékeket.

A kilencvenes évek másik fontos változása a nemzetközösítés volt. A berlini fal leomlása után (1989) sok közép- és kelet-európai iskolával kerültünk kapcsolatba. Ennek konkrét gyümölcse volt egy zsitomiri (Ukrajna) iskola támogatása, valamint a

MATRA-projekt, amely a 2002-2005 közötti időszakban magyar képzések megújítását támogatta. Szintén elmélyültek a kapcsolatok a potchefstroomi (Dél-Afrika) North-West Egyetemmel. A bővülő nemzetközi profil keretében egyre több nemzetközi partnere lett az intézménynek, és angol nyelvű részprogramok is indultak, hogy külföldi hallgatók is részt vehessenek az oktatásban. Meggyőződésünk, hogy globalizálódó világunkban a tanulóknak olyan tanárookra van

szükségük, akik képzésük alatt személyes tapasztalatokat szerezhetnek a globalizáció jelenségéről, és akiknek rálátásuk van a körülöttünk zajló folyamatokra.

A harmadik változás a tudományos kutatás területét érintette: megnőtt a tudományos érdeklődés a gyakorlati pedagógia területén. 2000-ben az állam kezdeményezte, hogy a főiskolák állítsanak fel tudományos koordinációs egységeket. A Driestar egy *Oktatás és identitás* nevű egységet hozott létre, később több olyan egység is alakult, amely a kutatás és a tudományos munka folyamatába jelentősen bevonja a főiskolát. A kutatások fő célja a keresztyén oktatás minőségének javítása.

TUDÁSBÁZIS

Az állam a nyolcvanas években célul tűzte ki az oktatás minőségének javítását. A pedagógiai szakmai szolgáltatások rendszerének volt a feladata, hogy az oktatás minőségének javítására tanfolyamokat és programokat dolgozzanak ki.

Az oszloposodott holland rendszeren belül lehetőség volt külön református pedagógiai szakmai szolgáltatás elindítására mind alapfokú, mind középfokú iskolák esetében. 1999-től kezdve ezek a pedagógiai szolgáltatók egyre intenzívebben működtek együtt a Driestar Főiskolával. Végül 2005. január 1-jén a Driestar Főiskola integrálta ezeket a szolgáltatásokat, így létre jött a Driestar educatief, amely a hollandiai keresztyén oktatás gyakorlati tudásbázisa. A Driestar educatief tehát kutatással, képzéssel, pedagógus-továbbképzéssel és tanácsadással egyaránt foglalkozik, így szolgálva a keresztyén oktatást.

KIHÍVÁSOK

Ezzel végre értünk a református oktatás kialakulásának bemutatásának. A református oktatás intézményei (alapfokú és középfokú iskolák, pedagógusképzés és -továbbképzés) közösen alkotnak olyan élő hálózatot, amely jó minőségű oktatást biztosít, és ahol lehetséges átgondolni az új kihívásokat, illetve ahol szabad tér nyílik az újdonságok számára is.

Ugyanakkor a református oktatás jövőjét illetően látunk okot aggodalomra is. Bár jelenleg inkább úgy érzékeljük, hogy több a kívülről érkező kihívás, a problémák egy része belülről, a rendszer működéséből fakad. A holland oktatás szabadságát erősen támogatja az Emberi jogok egyetemes nyilatkozata (1948), amelynek 26. cikkelyében ez áll: „A szülőket elsőbbségi jog illeti meg a gyermekeiknek adandó nevelés megválasztásában.” Ennek ellenére látunk olyan jeleket, amelyek afelé mutatnak, hogy egyre nagyobb nyomás nehezedik az oktatás szabadságára, és ezáltal a különleges iskolákra.

A különleges oktatás és ennek intézményei az oszloposodott holland társadalomban alakultak ki. Az elmúlt évszázad második felétől viszont egyre inkább olyan folyamatoknak vagyunk tanúi, amelyek hatására a társadalom szerkezete megváltozott. Jelenleg hálózati társadalomban élünk, ez azt jelenti, hogy az állampolgárok egyre kevésbé tekintenek úgy magukra, mint akik egy bizonyos oszlop, társadalmi csoport tagjai, ehelyett kiépítik saját hálózataikat, és olyan szervezetekhez is kapcsolódnak, amelyek eredetileg más oszlophoz tartoztak. Ez hatással van a különleges oktatásra is, a különböző nézőpontok vitákhöz is

vezetnek arról, hogy az oktatás jelenlegi struktúrájának mi lehet a jövője.

Egymással ütköző alapjogok

Egyik ilyen nézőpont a társadalomban az egyenlőség kérdése. Ha emberek között különbséget teszünk, akkor azt egyből diszkriminációnak tartják. Az alkotmány 1. cikkelye kimondja, hogy „mindenkit, aki Hollandia területén tartózkodik, azonos helyzetben egyenlő bánásmód illet meg. Vallási, világnézeti, politikai, faji, nemi vagy bármilyen egyéb módon tilos a megkülönböztetés.”

Mint fentebb láttuk, a szabad oktatás egyik velejárója, hogy a különleges iskolának megvan arra a szabadsága, hogy maguk határozzák meg, kit szeretnének tanárként alkalmazni. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az iskolák olyan tanárokat választanak, akik vallási és világnézeti szempontból beleillenek a református oktatásba – erre viszont azt lehet mondani, hogy ütközik az alkotmány első cikkelyében foglaltakkal. A politikai változásoktól függ, hogy mikor élesedik ki ez az ellentét, ami viszont a szabad oktatás elvét sértené, és amelynek hatására az iskolák nem tehet-

nének különbséget abban, hogy a hozzájuk jelentkezők közül kit vesznek fel.

Szekularizáció

Egy másik kihívás a szekularizáció, amely azt vallja, hogy az oktatásban megjelenő társadalmi meggyőződések nem alapulhatnak vallási vagy hitbeli meggyőződéseken. Ez azt jelentené, hogy például az állampolgársággal vagy etikai kérdésekkel kapcsolatos meggyőződések – amilyen napjainkban a gender kérdése – nem kerülhetnének szóba az állam felügyelete alatt működő, illetve az állam által finanszírozott oktatásban. Itt a minőségi elvárások és a szabad oktatás elve kerül egymással feszültségbe. Az állam megfogalmazhat minőségi követelményeket, de ezek nem érinthetik az iskola (világnézeti) irányultságát. Leginkább arról folyik a vita, hogy mikor beszélhetünk minőségi követelményről, és mikor van szó az iskola világnézetéről.

Islám oktatás

A szabad oktatás harmadik vitás pontja az iszlám iskolákat érinti, különösen azokban az esetekben, ahol a radikális iszlám jelei mutatkoznak. Sokan úgy gondolják, hogy a szabad oktatás – főleg az iszlám iskolákban –, túl nagy teret enged a másfajta normarendszer és az antidemokratikus gondolatok terjesztésének, oktatásának.

Emiatt a társadalomban kritikus hangokat is lehet hallani: egy közelmúltbeli felmérés alapján az emberek többsége (60 százaléka) ellenzi a vallási alapon történő oktatást.

63 százalékuk azt mondja, hogy nem helyes, hogy az állam támogatja az ilyen iskolákat. Azt mondják, hogy azok a szülők, akiknek feltétlenül fontos, hogy gyermekük vallásos oktatást kapjon, maguk fizessék gyerekeik oktatását. Ez a gondolkodás kihat a keresztyén iskolák társadalmi megítélésére is.

ÖSSZEGZÉS

A holland oktatás megszervezésének alapja az alkotmányban rögzített szabad oktatás elve. Ennek egyik következménye, hogy Hollandiában kevesebb az állami iskola, mint a különleges iskola. A különleges iskolák csoportján belül a református iskolák a 20. század folyamán jelentek meg. A református oktatás kicsi, de életerős részét képezi a holland oktatási palettának. Az iskolák szeretnék megőrizni saját identitásukat, ugyanakkor tisztában vannak társadalmi felelősségükkel és ennek hangot is akarnak adni.

A hollandiai szabad oktatás területén ugyanakkor vannak olyan változások, amelyeknek hatására a református iskolák létjogosultsága is megkérdőjeleződhet. Ilyenek az egymással ütköző alkotmányos jogok, a szekularizáció erősödése és az iszlám oktatás megjelenése. Nem tartjuk elképzelhetőnek, hogy a közeljövőben minőségi követelményekre hivatkozva szűkítsék az oktatás szabadságát. A legmesszebb az vezetne, ha eltörölnék az oktatás alkotmányban biztosított szabadságát.

¹ Jaap Braaksma (1961) a Leideni Egyetemen végzett történelem és gazdaságtan szakon, majd a református oktatásban dolgozott tanárként. Miután többféle funkciót töltött be iskolákban, oktatási tanácsadóként működött középfokú iskolák pedagógiai szolgálatánál (DGS). A Driestar educatiefban vezető tanácsadóként dolgozott. Jelenleg a Driestar educatief nemzetközösítésért felelős vezetője, bel- és külföldi projektek résztvevője.

A cikk magyar változatát Zelenka Eszter fordításának felhasználásával Pompor Zoltán szerkesztette.

GÖRÖG TÍMEA

EGY KERESZTYÉN ISKOLAVEZETŐKÉPZÉS (SIKER)TÖRTÉNETE¹

a Van Lunen Center története (2007-2017)

ELŐZMÉNYEK

2005-ben a Massachusetts-i Lexington Christian Academy (LCA) – ami egy 6-12. évfolyamos tanulókkal foglalkozó keresztyén iskola – élére új vezetőt keresett a regnáló vezetés, szeretne volna átadni a feladatokat. Úgy tervezték, hogy egy évet szánnak a megfelelő ember megtalálására. Nem sikerült. Rá kellett ébredjenek, hogy egy nagyon komplex feladat előtt állnak, hisz olyan embert kerestek, aki egyesíti magában a tapasztalt és követendő tanárt, a keresztyén vezetőt – aki megteremti a tanulás legjobb feltételeit – és többet nyújt, mint egy nagyvállalat elnöke vagy vezérigazgatója. Feladatai többek között az iskola jövőjét biztosító hosszú távú stratégiai tervek elkészítése és megvalósítása; együttműködés az igazgatótanáccsal; a költségvetés felügyelete a célok elérése érdekében; a bevételek növelése, az iskola menedzselése a versenytársak gyűrűjében, akkreditációk indítása, jogi helyzetek átlátása és megoldása, tőkebefektetések keresése stb.

Hiába voltak gazdasági vezetői képzéseken képzett szakemberek, ha azok nem keresztyén perspektívában gondolkodtak és hiába voltak kitűnő keresztyén tanárok, ha nem tudták egy menedzser szemüvegén át látni a világot.

Gordon VanderBrug 2006-ban – a megfelelő vezető keresésének második évében – egy reggel arra ébredt, hogy tudja, mit kellene tenni. Gordon mindig is kreatív és proaktív ember volt, 1967-ben a Calvin College tanársegédeként úgy teremtette meg a számítógép használatának a lehetőségét a College-ben, hogy a helyi mérnöki iroda által bérelt gépet éjszakára kölcsönkérte, s azt használta a diákjaival. A 70-es évek elején számítógépes képfeldolgozás lehetőségeit kutatta, de úttörő munkát végzett a számítógép vezérelt ipari robotok terén (Automatix) is, 1996-ban pedig a hang internet alapú továbbításának kidolgozásában (iBasis) is részt vett.

A megoldást egy alapítvány segítségével látta megvalósíthatónak...

Van Lunen Center Kuyers Institute Calvin Center for Christian Scholarship

AZ ALAPÍTVÁNY

Richard D. Van Lunen, a kitűnő üzleti érzékű számítógépmérnök – aki már a 60-as években adattárolási rendszerek tervezésével és gyártásával foglalkozott – három jó barátjával (Jim Ellis akusztikai mérnök, Jim Achterhof CIA alkalmazott és Gordon VanderBrug), akiket kurátoroknak kért fel, 1984-ben megalapította a Van Lunen Foundation-t. Az alapítvány ügyeit Richard egészen a haláláig egyedül intézte. Főként a presbiteriánus egyházat, börtönlelkisétséget, hittérítőket támogatott – emberbarátként. Halála után, 1996-ban Gordon és Jim Achterhof örökölte meg a

támogatások odaítélésének jogát, az alapítvány vezetését pedig Jim Ellisre bízta, akivel Gordon és Jim korábban még nem is találkozott. Az Alapítvány vált a Richard D. Van Lunen-örökség (sok különböző ingatlan 16 államban) legnagyobb hatáskörű kezelőjévé. Amíg a jogászok a végrendelet ügyeit intézték, a 3 kurátor egy tanácsadó cég segítségét kérte, hogy kiigazodjanak az Alapítvány ügyeiben, az adományozás formáiban, lehetőségeiben. Amíg Richard D. Van Lunen szabadon adományozhatott a pénzből, ők úgy gondolták, ezt nem tehetik meg, meg kell szabniuk az irányvonalat. Vezérelvvé a keresztyén oktatás támogatását állították.

Jim Achterhof és Gordon, a középiskolai éveiket leszámítva, az óvodától a főiskoláig keresztyén iskolákba jártak, csakúgy, mint Gordon felesége, aki kezdetben tanárként, majd 18 évig fejlesztési igazgatóként dolgozott az LCA-ban. Bár Jim Ellisnek nem volt kötődése keresztyén intézményhez, tudta, hogy a vallási alapú oktatás egyéni és közösségi szempontból is jelentős értékre, állhatatosságra és tettekkészségre taníthatja a diákokat.

2006-ig az Alapítvány közel 20 millió dollárt adományozott keresztyén általános és középiskoláknak, kollégiumoknak, napköziknek és főiskoláknak. A támogatásokat felekezeti hovatartozástól függetlenül új épületek építésére, tantervfejlesztésre és pedagógusképzésre adták, de mindig kértek és kaptak garanciákat. A 2001 óta nyugdíjas Jim Achterhof járta és figyelte az iskolákat, hogy minden támogatás jó helyre kerüljön. Nagy hatást akartak gyakorolni a keresztyén közösségekre, de ennek még csak keresték a módjait.

Gordon álma megadta a választ arra, hogyan tudnának hatni az egész keresztyén alapú oktatás minőségére. Az a tény, hogy több mint egy év alatt sem sikerült olyan vezetőt találni az LCA élére, aki ismeri és gyakorolja a keresztyén elvű nevelést és menedzselni is tudja az iskolát egy személyben, egyértelműen megadta az irányt: keresztyén tanár- és vezetőképzésre van szükség. Ha a keresztyén iskolák élére tudnak első osztályú menedzsereket biztosítani, döntő változást hozhatnak a keresztyén alapú oktatásban.

ÖTLETEK ÉS TERVEK

Elsőként egy piackutatás és -analízis kezdődött, amire a legalkalmasabb személy Jackie, Gordon lánya volt. Jackie egy tanácsadó cég vezetőjeként sok tapasztalattal rendelkezett a szervezeti struktúra, a stratégiák kidolgozása, a társadalmi hatások vizsgálata terén is, és jól ismerte a keresztyén alapú oktatást is.

Tudták, hogy szükséges egy jól képzett, megbízható információforrás, hogy segítsen nekik eldönteni, hogy a keresztyén vezetőképzés gondolata tényleg olyan súlylyal bír-e, ahogyan ők azt gondolták. Egy ötletroham után arra jutottak, hogy fel kellene hívni azoknak a sikeres keresztyén iskoláknak a vezetőit, akiknek a modelljeit, addigi munkáját követendőnek tartják, hogy kérdéseket tegyenek fel nekik: „Mikor kapta a legjobb képzést a munkájához? Ha lenne 10.000 dollárja szakmai fejlesztésre, mit kezdene vele? Mikor érezte úgy, hogy krízishelyzetbe került?” típusú kérdésekre keresték a válaszokat. Kiderült, hogy a ve-

zetők a munkájuk 80%-ában menedzsment feladatokat látnak el, bár erre soha senki nem készítette fel őket. Azok, akik valamilyen formában szert tettek egyfajta menedzserszemléletre, arról számoltak be, hogy volt egy mentoruk, akitől ellesték a dolgokat. Elmondták, hogy milyen egyedül érzik magukat a csúcson és milyen jó lenne, ha számíthatnának olyan vezetőkre egy közösségére, akiknek hasonló kihívásokkal kell szembenéznük.

Az egyik megkérdezett vezető Jim Marsh volt, aki 20 éve állt a St. Louis-i Westminster Christian Academy élén. Ez idő alatt 900-nál is több tanuló befogadására vált képessé az intézmény (2011-re pedig egy 70 hektárnál is nagyobb, jól felszerelt, okos technológiákra épülő komplexummá váltak). Jim, az igazgató, saját véleménye szerint is már sikeres vezető volt, de próbálgatásokkal és hibákkal teli úton jutott el oda. A hosszú évek alatt beletanult, felnőtt a feladathoz, de azt érezte, hogy a mostani igazgatóknak nincs meg az a luxuslehetőségük, hogy próbálkozások és hibák sokaságán keresztül tanuljanak. Ha nincsenek felkészítve, bukásra vannak ítélve.

A piackutatás következő lépése az „ökoszisztéma” feltérképezése volt, azaz körbenézni, hogy milyen vezetőképzők vannak a piacon, mik az erősségeik, mit lehet tőlük tanulni és hol van egy olyan rés, amelyet az alapítvány új programja (Van Lunen Program, röviden VLP) meg tudna tölni.

Mindeközben folyamatosan gondolkodtak azon, hogy mi lehetne az a jellegzetesen keresztyén jellegű forma, amelyben egymás épülésére jól együtt tudnának működni a keresztyén iskolák közösségei. Az alapítók olyan ügyet kívántak támogatni, ami mér-

hető, módosítható – és nem téve versenytársakká az iskolákat – segíti a keresztyén iskolavezetők fejlődését. A résztvevők tanulhatnak egymástól, segíteni tudják egymást a kihívások megoldásában és mindenki fejlődésére, megerősödésére szolgál. Azt szerették volna, ha a programjuk olyan, mint egy nagy sátor: összegyűjti és együtt tartja a keresztyéneket. Ezért is kapta a „Big Tent”, azaz „Nagy Sátor” nevet.

A következő lépés a helyszín megtalálása volt. Talán a Calvin Collage jó helyszíne lenne... Gordon, Jim és Jackie is itt érettségiztek. Igen, de előbbieik 50 évvel ezelőtt... Azóta sok minden megváltozott... De akkor is és most is a Keresztyén Református Egyház működtette. Vajon lehet egy Nagy Sátorra válni a Calvin College-ben? A College elnöke, Gaylen Byker megerősítette őket ebben. Mivel magabiztosnak és elszántságnak tűnt, megkérték, hogy ajánljon igazgatót is az intézet élére. Shirley Roelst ajánlotta, aki meglepődve ugyan, de vállalta a feladatot. Shirley több mint 30 évig foglalkozott a keresztyén oktatásügy üzleti szférájával szakértőként. Tudása és a kapcsolatai tovább bővültek ezen a területen, amikor a Nemzetközi Keresztyén Iskolák nyugdíj- és biztosítási ügyekkel foglalkozó testületének elnöke lett. Sőt, a legutóbbi időkből kutatói- és ösztöndíjakkal foglalkozó dékán is volt a Calvin-ben, ami betekintést engedett abba az adminisztrációs folyamatba, ami a Calvin College-n belül egy új központ létrehozásához volt szükséges.

A keretek tehát megvoltak, de hátra voltak még a legfontosabb tartalmi kérdések. Kikre alapozzanak? Kiknek a képzését vállalják? Mit jelentsen a keresztyén? Anélkül, hogy teológiai vitákat gerjesztettek volna,

arra jutottak, hogy bárki, aki elfogadja a Niceai Zsinat téziseit. Voltak aggályaik, hogy hogyan ültethetnek majd egymás mellé katolikusokat, konzervatív és kevésbé konzervatív protestánsokat, de úgy érezték, hogy a Nagy Sátor létrehozása annyira fontos, hogy ezt is megoldják.

Megindult a működőképes program kidolgozása: ötletek, tervek pontosítása, telefonos beszélgetések, személyes interjúk, folyamatos ismerkedések. És természetesen kellett egy „mag” is a program megvalósításához: egy állandó tantestület, vendégelőadók, tanácsadók és természetesen résztvevők, akik igénylik a képzést. Így formálódott a Keresztyén Hitre Épülő Iskolák Menedzserképző Intézete.

A VAN LUNEN CENTER PROGRAMJA

A 2006 augusztusában, Bostonban tartott első fókuszcsoportos találkozót egy szeptemberi követte, Chicagóban. Ezeken tették le a Van Lunen Center első programjának alapjait. (Mik legyenek a fő témák? Milyen pedagógiai elvekkel folyjon a tanítás?) Megszületett a Van Lunen Közösség Programja a Keresztyén Iskolák Vezetői Számára (VLP). Szigorú és igényes program volt olyan keresztyén iskolák vezetőinek, akik legalább egy éve álltak az iskolájuk élén.

A Program alappillérei a következők lettek:

- Napi áhítat és liturgia, különböző keresztyén közösségek hagyományos mozzanataival;
- Olyan csoportmunka, amelyeket különböző keresztyén közösségek iskoláinak nagyra becsült vezetői és volt vezetői, illetve különböző területek szakértői

tartanak. Ennek során mindannyian tanítanak egy tematikai egységet, amely a vezetői készségek széles skáláját öleli fel, beleértve a stratégiai tervezést, a fejlesztést, a vezetést, a költségvetést és annak tervezését, adománygyűjtést és egy egészséges iskolai légkör megteremtését;

- Egy olyan iskolai projekt, amelyben minden ösztöndíjas alkalmazza a tanultakat, s ehhez – szükség esetén akár éveken keresztül – elérhető terület- és téma-specifikus szakértői segítség;
- Kapcsolatépítésre szánt idő – kiscsoportos és egyéni beszélgetésre lehetőséget adó találkozások annak érdekében, hogy segítsék egymást a tudásuk keresztény hitbe való integrálásában.

A programot Gordon, Jim és Jackie korábbi elsődleges megállapodásai alapján hat alapérték mentén építették fel. Ezek a *jellegzetesen keresztényen szemlélet, a mindenkit váró Nagy Sátor integráció, kiválóság a*

Program valamennyi dimenziójában, sokkal inkább fókuszálva a menedzseri, mint az általános vezetői készségekre. Azon túl, hogy *különböző, változatos hagyományú keresztény közösségekből* érkező vezetők a résztvevők, a program célja az is, hogy többféle etnikum, kultúra, nem és szervezettípus képviselői találkozzanak, és elérjék, hogy a szervezetek *elfogultság nélkül működjenek együtt*. Ezeken túlmenően a résztvevők használják az újonnan szerzett vezetői ismereteiket egy *megvalósított projekt* során.

A KÜLDETÉS

Az oktatási centrum létjogosultságát alátámasztandó, így fogalmazták meg annak küldetését: *A Van Lunen Center azért jön létre, hogy világszínvonalú vezetői képzést biztosítson azoknak az iskoláknak a vezetői számára, amelyek működése a történelmi ke-*

resztyén hiten alapszik. (Szándékosan kerültek a keresztyén iskolák megnevezést.)

A program sikere egyre növekvő érdeklődést hozott, és ezzel együtt javaslatok is érkeztek, de az említett alapértékek és célmeghatározás több mint egy évtizede tartja életben a Van Lunen Centert, s ezeket a 2016-ban tartott hosszú távú tervek megfogalmazásakor újra meg is erősítették.

AZ IDŐ SZORÍTÁSA

Felvetődött a kérdés, hogy mikor indítható az első képzés. Shirley ugyanis 2006 októberében mondott igent az igazgatói megbízásra, de ahhoz, hogy 2007 júliusában indítani lehessen a programot, decemberre meg kellett, hogy legyen a Calvin College vezetői testületének jóváhagyása. Ha ugyanis az februárra csúszott volna (akkor volt a következő ülés), akkor a program 2007 jú-

liusában már nem, csak 2008 nyarán kezdődhetett volna.

Az idő szorítása meghozta az eredményt, a sok kapcsolat révén sikerült elkészíteni a sokat ígérő tanrendet.

Shirley sokat dolgozott, a célok és célkitűzések mentén prioritásokat és programterveket alkotott, elkészítette a program szerkezetét. Ezt követően pénzügyi modellre volt szükség, amely az „Ösztöndíjas Program” költségvetését is tartalmazta. Végül sikerült az összes szükséges darabot összeilleszteni egy teljes körű javaslattá, így az december első hétfőjére a tanszék szenátusa elé kerülhetett jóváhagyásra. Shirley-nek ez 7 hét kemény munkát jelentett. Tudta, hogy meg tudja csinálni, eltántoríthatatlan volt, és megcsinálta.

A szenátus első hozzászólása ellenezte a Központ létrehozását. Shirley sejtette ezt, mivel 2006 tavaszán a tanszék szenátusa úgy határozott, hogy nem támogatja új

központ vagy intézet létrehozását. Ám a korábbi javaslatok nem voltak ilyen alaposan megtervezve és a fenntarthatóságuk sem volt biztosítva. Mindezt tudván, Shirley egy olyan költségvetést adott be a szenátus elé, ami a Van Lunen Center folyamatban lévő és jól működő pénzügyi kondícióit is tartalmazta. Ezt látva mégis megkapták a hozzájárulást, egy lépés azonban még hátra volt. Szükség volt még a Calvin College kuratóriumának a támogatására is, melynek következő rendes ülése februárban volt esedékes. Mivel Shirley már októberben látta, hogy a rendes ülés februári dátuma túl késői lesz, megbeszélte Byker elnökkel, hogy ha a javaslat átjut a tanszéki szenátuson, összehívna egy rendkívüli ülést december közepére. Így is lett.

2006 karácsonya előtt néhány nappal megérkezett a hozzájárulás a keresztyén hiten alapuló iskolák vezetőinek képzésével foglalkozó Van Lunen Center megalapításához. Akkor is és most azt mondják, „ez a kezdetektől Isten projektje volt”. Nem tudták, hogy hogyan fog sikerülni, de tudták, hogy őket elhívták erre a feladatra.

A HELYSZÍN

Shirley Roels azt szerette volna, hogy a VLC, annak hivatali helyiségei a Calvin College-ben kapjanak helyet. A College-nek volt egy '70-es évekbeli téglalapú épület áttellenben a campussal. Üres volt és sokkal nagyobb, mint amire a VLC-nek szüksége volt. Ugyanakkor a Calvin College egy másik intézetének, a 2004-ben alakult *Kuyers Institute for Christian Teaching And Learning*-nek is helye volt szüksége. Mivel

mindkét intézmény missziója a keresztyén alapú oktatás volt, megfogalmazódott, hogy a szomszédság erősíthetné az együttműködést. Az épület felújítási költségeit a Van Lunen Alapítvány fedezte. 2007 márciusára befejeződtek a nagyobb munkálatok, már csak a festés, a famunkák és a berendezés hiányzott. Mint mindenben a Program során, itt is a legjobbra törekedtek.

A RÉSZTVEVŐK

Gordon, Jim, Jackie és Shirley tudták, hogy szerte az USA-ban, Kanadában és a többi országban is sok olyan igazgató van, akiktől olyan képzettséget várnak el a munkájuk során, amelyekkel sajnos nem rendelkeznek. A feladat az volt, hogy felkutassák őket és megmutassák nekik a Programot.

A VLC alapítói korábban megállapodtak abban, hogy a Programban résztvevő iskolák hogyan, milyen fizetési feltételekkel vehetik igénybe a képzést, jóval a piaci ár alatt. Az iskolák nagy részének nagyon szűkösek a képzésekre fordítható kereteik, ezért Jim a következő ötlettel állt elő: az első kurzus résztvevői számára legyen ingyenes a teljes képzés, az útiköltséget is beleértve. Kiváló marketing ötlet. Mivel sem a résztvevők, sem a VLC nem tudta igazán, hogy mibe vágnak, a résztvevőktől csak a képzésre szánt idejüket kérték fizetségül, így tulajdonképpen teljes ösztöndíjasok lettek.

Minél előbb össze kellett gyűjteni az első kurzus résztvevőit, hisz azért tervezték júliusra a képzés időpontját, mert az az a hónap, amikor lekerül a teher az igazgatók válláról, ám mivel akkor már vakáció van, hamar be is telik a naptárunk.

2007 januárjában a VLC elindított egy weboldalt, amelyen a jelentkezési lap és a Program leírása szerepelt. Mivel az egyéves képzés ingyenes volt, a hallgatóktól azt is várták, hogy olvassák el a kijelölt anyagokat, írjanak le és mutassanak be egy, az iskolájukban működő projektet.

Február közepére elkészült egy tartalmi modul, ami szintén felkerült a honlapra. Ám nemcsak a weben keresztül lehetett információt kapni a képzésről – éltek a klaszszikus start-up marketinggel is –, levelet küldtek a lehetséges hallgatóknak, felhívták őket telefonon és volt, akivel személyesen is találkoztak. És sikerült! A szükségesnél több jelentkező közül 22 fő kapott lehetőséget, hogy részt vegyen az első képzésen. És a Nagy Sátor elv is teljesült. A reformátusok mellett volt két katolikus, 5 protestáns és néhány független iskola vezetője is a csapatban. A résztvevők földrajzilag sokfelől érkeztek, és voltak képviselői a nagy, a kicsi, a városi, a külvárosi és a vidéki iskoláknak is.

AZ OKTATÓK

Az alapítók tudták, hogy a program erőssége az oktatók tudásától, képzettségétől, a tudományos, vagy a közigazgatási ismereteiktől és a gyakorlati tapasztalataiktól függ. Olyan gyakorlatias oktatókat kerestek tehát, akiknek „van pizok a körmük alatt, kerges a munkától a tenyerük”. Ezzel együtt olyan pedagógusokat kerestek, akik amellelt, hogy kiválóan ismerik a hivatali utakat, ügyes vezetők és elkötelezett hívő emberek is.

Jim Marsh, a Westminster Keresztyén Főiskola vezetője kitűnő választás volt. Gyakran mondta a későbbiekben, hogy „Úgy

láttam, hogy a program, amit Gordon felvázolt, valami olyan lényeges plusszal tudja felvértezni a nagy kihívásokkal szembesülő iskolavezetőket, ami miatt érdemes lesz a kurzust elvégezni.”

Byrle Kynerd – a Birminghami Briarwood Keresztyén Iskola nyugalmazott vezetője – szerint „Amerika oktatásának minősége válasút elé érkezett. A keresztyén hitre épülő iskolák vagy magukévá teszik az állami modellt, vagy ők maguk adnak egy Krisztus-központú oktatási modellt a társadalomnak. Az iskolavezetés fogja meghatározni, hogy melyik úton járnak majd. A VLP célja, hogy felkészítse a vezetőket a választás kihívásaira.”

Amikor David Hahn, a Long Islandben lévő Lutheránus Középiskola igazgatója megkapta Shirley felkérő levelét, hogy csatlakozzon a most születő programhoz, ezt mondta: „Villámcsapásként és gondviselés-szerűen ért a felkérés. Tudtam, hogy amit a VLP át akar adni, nemcsak a vezetők sikerére lesz hatással, hanem az iskoláik és azon keresztül a diákjaik, a családjaik és az egész társadalom sikerét befolyásolni fogja.”

A négy oszlopos tag nagyon hatékonyan tudott együtt dolgozni a konferenciabeszélgetések során a leendő oktatókkal, de még sosem ültek együtt egy teremben. Így áprilisban Shirley, Jim, David és Jackie átrepültek Birminghambe Byrle-hez. A kezdeti ismerkedés után megállapodtak abban, hogy júliusban milyen témák lesznek, és coach mentorként ki milyen szerepet vállal. Megbeszélték, hogy a Program felépítésében milyen kis csoportok legyenek, milyen legyen az istentisztelet és hogyan bátorítsák a résztvevőket arra, hogy a management ismereteken túl a személyes és lelki feltöltődésre és megújulásra is ragadják meg a lehetőséget.

Felismerték, hogy még a sok szempontból jól képzett vezetők is kudarcot vallanak egy keresztény iskola élén, ha érzelmileg és lelkileg kimerültek és gyengék. Ennek megoldására olyan 5-6 fős kis csoportok kialakítása volt a cél, amelyek élén álló oktatók megismerik a résztvevők háttérét, a programba jelentkezésük okát és az elérendő céljaikat.

A „FINISH”

Az új központnak igazgatótanácsra is szüksége volt. A Van Lunen Alapítvány azt akarta, hogy a testület többsége híve legyen a Nagy Sátor célkitűzésnek, a Calvin College azonban úgy vélte, a többségnek a református elveket kellene vallania. A kompromisszum a következő lett: a Van Lunen Alapítvány kinevezett két főt, a Van Lunen Center másik kettőt, két további tagot a Center ajánlott, és a College fogadott el, a fennmaradó három főt a College nevezte ki.

Minden, amire szükség volt és elképzeltek, megvalósult 2007 júliusára. A VLC-nek lett vezetősége, igazgatója, oktatói és személyzeti munkatársai. A jelentkezők közül kiválasztották a 22 hallgatót, elkészítették a tantervet, az oktatók és a tanácsadók készen álltak a tanításra, a mentorálásra.

A Van Lunen Alapítvány fedezte a VLC induló költségét, 325.000 dollárt. A törvényes működés megteremtését és a VLC-nak a Calvin College-be való integrálódását követően az Alapítvány 2.000.000 dollárnyi működési költséget is biztosított.

ÉLETEK ÉS ISKOLÁK ÁTALAKULÁSA

Azt követően, hogy a tantervet és az összetevőit a résztvevők szükségleteihez, igényeihez illesztették, a Program mögötti tartalom és struktúra az eltelt egy évtized után is alapjaiban ugyanaz maradt.

A 2007. július 16-ai kezdés óta eltelt 10 évben 7 országból, 38 államból, 19 keresztény felekezetből összesen 230 iskolaigazgató vett részt a képzésben.

A VLC -ről éveken keresztül azt lehetett hallani, hogy megváltoztatta a képzésben résztvevők karrierét és magánéletét. Azért, hogy ezt az átalakulást mérni is lehessen 2015-ben a VLC alapítói megrendeltek egy független felmérést a programban résztvevőkkel. A részvételi arány meglepően magas, 75%-os volt. A válaszadók kiemelték a program megbízhatóságát és hatékonyságát. A 2016 januárjában végzett felmérés szerint a résztvevők 100%-a pozitívan nyilatkozott a tapasztaltakról és a tanultakról, 97% ajánlja másoknak is a VLC-beli képzést, 99% azt vallja, hogy a Program során releváns és a saját munkájukba jól beilleszthető tudást kaptak, 93% karrierjét pozitívan befolyásolta a program és 99%-uk úgy véli, hogy a program pozitívan hatott a magánéletükre és a személyes lelki fejlődésükre is.

Mi teszi ilyen hatékonnyá a programot? A folyamatos fejlesztés. Az oktatók folyamatosan megosztották a tantervvel kapcsolatos ötleteiket egymással és a résztvevőkkel, informálisan és spontán módon is. A változtatásokkal kapcsolatos hivatalos döntéseket a novemberi konferencia megbeszélés és az április egész napos találkozók alkalmával hozták meg. Az oktatók

sosem tanítottak kétszer ugyanúgy. Van olyan oktató, aki tíz év alatt háromszor dolgozta át az anyagát, de minden évben folyamatosan frissítette és próbálta azt a résztvevőkhöz igazítani. A program felülvizsgálatára hivatalosan évente kétszer kerül sor, de az évente megrendezett januári és a júliusi konferenciákon is minden nap értékelik a résztvevők a hallottakat. Az oktatók és az előadók ebben az időszakban minden este átnézik az értékelőlapokat, és az azokban lévőknek megfelelően alakítják a következő napok foglalkozásait, fókuszálnak bizonyos dolgokra és próbálnak minden segítséget megadni. Mindezek mellett az oktatók folyamatosan figyelnek arra is, hogy meglegyen az a flow élmény, ami igazán megával ragadja a résztvevőket.

Az évek alatt Jim Mash az oktatók oszlopos tagjává (és 2013-17 között a VLC igazgatójává) vált. Saját szemével látta a résztvevők együttműködésének alakulását (amit azelőtt sosem gondolt volna a saját háza táján). Nem feltételezte, hogy különböző felekezetű iskolák vezetői ennyire segítik egymást, s hogy ez milyen jótékonyan hat a keresztyén alapú oktatás egészére. „Megható, hogy egy luteránus iskola afro-amerikai vezetője kész arra, hogy az éjszaka közepén egy Kanadában működő holland református iskola vezetőjének adjon tanácsot. Ez az, ahogyan a Nagy Sátor működik.” Különösen fontos ez olyan körülmények között, amikor a keresztyén alapokon nyugvó iskoláknak sok állami és nem egyházi magániskolával kell versenyeznie a diákokért, akiknek a szülei nem tartják fontosnak a hiten alapuló nevelést a gyerekek formálásában.

AZ EGYÉVES PROGRAM

A VLP 3x5 napos kurzusa minden évben júliusban kezdődik a michigani Grand Rapids-beli Calvin College-ben, januárban az arizonai Scottsdale Franciscan Renewal Center-ben folytatódik és a következő év júliusában fejeződik be, ismét a Calvin College-ban. A kezdő és a végzős résztvevők júliusban mindig találkoznak. A képzés során a résztvevők egyágyas szobában laknak és különleges vendégszeretben van részük. Csendes, békés környezetben lehetnek, ami segíti az önmagukra és a lélekre figyelést. Az első héten megismerkednek a programmal és megtapasztalják, hogy annak a fizikai, a mentális és a lelki jóllét is szerves részét képezi. A reggelek egy kb. 15 perces sétával kezdődnek egy közeli kápolnába, az istentiszteletre. Ezek a séták leginkább párban történnek, és az iskolákról, stratégiai tervekről, vezetői kihívásokról, családi programokról, stb. szólnak. A képzés során sok csapatépítő célú feladat is van, pl. éjszakai túra, csapatnév megalkotása (minden évben különböző színű pólót kapnak a résztvevők, s 2011 óta az a trend, hogy a színhez igazítják a csapatneveket pl. „Csodálatos szürkék”, „A nagy fehérek”, „Kék villámok”, stb.)

A januári kurzus Arizonában (Franciscan Renewal Center) zajlik, ahol nagyon kellesz a januári meleg a sivatag szépségében, gyönyörű hely a feltöltődésre (van egy kápolna az istentiszteleteknek, egy meditáló kápolna az imádkozóknak és egy labirintus, ahol kerengeni lehet). A kurzus végén az egyik résztvevő azt mondta, hogy a Program maga a kegyelem és a szolgálat modellje, jó mintaként szolgál ahhoz, hogy milyen legyen egy vezető.

Az egyik kurzust „A legjobb gyakorlat”-nak hívják, mert először kiscsoportban mindenki megosztja az iskolája legjobb gyakorlatát a többiekkel, majd csoportonként kiválasztanak egyet, amit bemutatnak az összes résztvevőnek. Ezek közül választják ki azt, ami a legnagyobb hatással lehet egy iskola életére. „A szükséges vég” kurzust is tartanak, ahol szintén kis csoportokban eljátsszák, hogyan lehet jól megoldani, ha valakitől meg kell válni egy iskolában. A három, egyhetes képzés intenzitását erősítendő, felelőse van egy olyan nap megszervezésének is, amikor minden tevékenység a feltöltődést szolgálja: hegymászás, golf, városnézés, vásárlás, stb. Hagyomány, hogy minden júliusban a végzősök kihívják egy wiffle² mérkőzésre az újoncokat.

AZ ELVÉGZETT PROJEKTEK

Jackie mindahányszor arról kérdezett vezető manager oktatókat, hogy az ügyvezetői képzés során mi a legjobb gyakorlat, azt a választ kapta, hogy „az alkalmazott, az elvégzett projektek”. És valóban, ez az, ami összekapcsolja az elméletet a gyakorlattal. Ez nemcsak azt biztosítja, hogy a résztvevők tudják alkalmazni a tanultakat a problémák megoldása során, hanem azt is, hogy biztosan hasznosuljon a program az iskolák életében is. Az oktatók feladata pedig az, hogy tanítsák meg azokat az ügyvezetői ismereteket, mutassák meg azokat az utakat, amelyek szükségesek a projektek megvalósításához. Ha akadnak különleges szakértelmet igénylő projektek (pl. design-alkotás, trade építés), az alapítók

természetesen megtesznek mindent, hogy azt az igényt is ki tudják elégíteni, hívnak speciális tanácsadó szakembereket.

Már a kezdet kezdetén megfogalmazódott, hogy a program célja ne csupán a neves oktatók felsorakoztatása legyen, hanem olyan tudás átadása, amelynek a VLC elhagyása után is nagy hasznát veszik a résztvevők. Abba is belegondoltak, hogy ha a képzés elvégzése után – a mindennapi kihívások mellett – rögtön fel kell majd használniuk a tanultakat, lehet, hogy kétségbe esnek a résztvevők, vagy ha nem kell rögtön használniuk a frissen szerzett tudást, az halványulhat, és esetleg nem hozza meg azt a hosszú távú változást, ami szükséges. Ezért a program kidolgozói a hatékonyság érdekében egy „*elvégzett projektben*” való részvételt várnak a résztvevőktől, ez nemcsak a résztvevők szakmai fejlődését támogatja, de iskolai értéket is létrehoz. Ennek során egy olyan, az iskolájuk számára kézzel fogható projekt leírását kérik a résztvevőktől, amelyet az egy év képzési idő alatt meg is tudnak valósítani, s amelyekhez iránymutatások is igénybe vehetők. A projekt volume-ne és témája az esetek többségében a kurzus ideje alatt megváltozik, mert a hallgatóknak általában először olyan a projektötletük van, ami gyorsan és könnyen megvalósítható, ám egy hét alatt is sok olyan segítséget kapnak, aminek a hatására felismerik, hogy mi hiányzik, az iskolának mire is lenne valójában szüksége. A képzés közben az oktatók folyamatosan arra ösztönzik a résztvevőket, hogy olyan nagy jelentőségű és kihívást jelentő projektben gondolkodjanak, ami kétségkívül erősebbé és egészségesebbé teszi az iskolájukat. Miután mindenki meghozza a végső döntést a projektjével kapcsolatban,

kis csoportokban megbeszélik a projektjeik célkitűzéseit. A projektigazgató jóváhagyása után a csoportvezetők mindenkit arra buzdítanak, hogy még az előtt kezdjék el a projektet, hogy a többi iskolai teendő feltornyosulna előttük. Ám a résztvevők nincsenek magukra hagyva a projekt megvalósításában sem. A VLP egyik fő sajátága, hogy a résztvevők megkapják azoknak a szakértőknek az elérhetőségét is, akiknek a szakterülete kapcsolódik a projektjükhöz. Ők nemcsak oktatók, hanem számos speciális szakterület tanácsadói is. Ezen felül a júliusi és a januári képzés idején is találkozhatnak a témavezetőkkel és átbeszélhetik a projektjeiket. Amikor a résztvevők visszatérnek az iskoláikba és dolgoznak a projektjeiken, az oktatók és a tanácsadók szükség esetén készségesen adnak telefonon és e-mailben is tanácsot – és nemcsak a képzés egy éve alatt, hanem azt követően, még évek múltán is. És természetesen annak a VLP-beli kis csoportnak a tagjaira is számíthatnak, amelynek ők is tagjai. A résztvevők tudják, hogy készen kell állniuk arra, hogy bármikor megkérdezhetik őket a projektjük előrehaladásáról, annak speciális részleteiről.

Az egy év elteltével, a második júliusi konferencián mindenki bemutatja a projektjének az eredményeit, nemcsak az oktatóknak és a társaiknak, hanem a következő képzést kezdő újoncoknak is. Ezek a bemutatók kezdetben képkirakós történetmesélések voltak, de rövid idő alatt jól szerkesztett 10 perces videó vetítésekké fejlődtek. Van még egy további haszna ezeknek a beszámolóknak: mivel mindegyikről készül kép- és hangfelvétel, amit a VLC archivál, az a résztvevők számára a későbbiekben is elérhető. Így ezek nemcsak a készítőiknek na-

gyon értékesek, hanem azok is nagy hasznát vehetik, akik egyszer hasonló helyzetbe kerülnek, mint a projekt megvalósítói.

ÁHÍTATOK

A program létrehozói úgy gondolták, hogy a képzés minden napja istentisztelettel kezdődjön, hogy mindenki frissen, a legfogékonyabb idejében fordulhasson Istenhez. Remélték, hogy a résztvevők hazamenve folytatják ezt a gyakorlatot a tantestületeikben is. Mivel a résztvevők sokféle keresztyén közösségből érkeznek, a szervezők tisztában voltak azzal, hogy olyan istentiszteletet kell tartani, amiben egy kicsit mindenki megtalálja a saját felekezete jegyeit. Shirley indította el azt a gyakorlatot, hogy minden résztvevő együtt, állva mondja el a niceai hitvallást, azt a 4. századi keresztyén imát, ami minden felekezetnek sajátja. Ez is bizonyítja, hogy az alapokat tekintve egyek vagyunk. A júliusi képzésen az oktatók, a januárin a résztvevők szolgálnak az istentiszteletek során. A képzés végén, júliusban tartják a diplomaosztó ünnepséget. Ennek során a diplomák átadását követően a végzősök felsorakoznak a közönséggel szemben, majd mögéjük sorakoznak az újoncok is, akik kezüket a végzősök vállára téve egy imát mondanak értük. Ezt követően a végzősök fordulnak hátra s teszik karjukat az újoncok vállára, így imádkozva az újonnan érkezők sikeres Van Lunen évéért. Ez a kölcsönös áldás az egyik legmaradandóbb mozzanata a programnak mind a bejövők, mind a búcsúzóknak számára.

Néhány hónappal az első kurzus indulása után, 2007 októberében került sor a VLC

felszentelésére, amelyre szerte Amerikából 100-nál is többen érkeztek. Mindenki, aki részt vállalt a VLC létrehozásában úgy gondolta, hogy ennek létrejötte nem lehet csupán a véletlen műve, az bizonyára a Szentlélek ajándéka.

AZ ÖRÖK ÉRTÉKEK

A vezetőképzés csak hozzájárul ahhoz, hogy valaki hatékony vezető legyen. A tanultakat a résztvevőknek maguknak kell integrálniuk a saját vezetői személyiségükbe. Annak elősegítésére, hogy a résztvevők jól mérjék fel a vezetői erősségeiket és gyengeségeiket, még az első képzésre készült egy „erősségek-kereső értékelés”, amellyel olyan eszközt igyekeznek a kezükbe adni, ami rávilágít arra, hogy a képességeiket hogyan tudják a vezetői munkájukkal összekapcsolni. Az erősség alapú vezetés egy évtized múlva is fontos építőköve a képzésnek.

Hasonlóan más szakmai továbbképzésekhez, a VLC Programja is biztosítja egy olyan fórum lehetőségét a résztvevőinek, ahol új ötleteket, erőforrásokat és szakmai kapcsolatokat találhatnak, de a program leghosszabb távú hatása a résztvevői között kialakuló erős kötelék. A különböző méretű, vallású és orientációjú iskolák vezetői között kialakult kapcsolatrendszer egy nagyon gazdag és széleskörű erőforrás. Nehéz lenne összesíteni, hogy minden egyes résztvevő hányszor kérdezte meg a többieket, kérte ki a véleményüket egy-egy döntés előtt, hányszor fordult tanácsért azokhoz az évek során, akikkel együtt szolgált és fejlődött. Ha semmi más nem írható a VLC Programjának a javára, már ezért megérte.

A résztvevők megtapasztalhatják a program átalakító hatását, mert olyan vezetőkkel szolgálni, akik nemcsak az iskolájukat, de elsősorban az Urat szolgálják, nemcsak felemelő, de átforgató is. Mindenekelőtt a Krisztus szolgálata az, ami miatt a résztvevők között kialakuló kapcsolat megváltoztatja őket. Olyan lelki közösség alakul, amelynek tagjai ugyanabban a cipőben járva megértést és jó tanácsokat tudnak adni akár több ezer mérföldnyi távolságból is. A kötődés erősségét példázza az a 10 férfi a „Csodálatos Szürkék” csapatából, akik a második (utolsó) júliusi képzés előtt néhány nappal korábban érkeztek, hogy együtt lehessenek. Egy tóparti faluban

horgásztak, golfoztak, vagy csak ültek a tűz körül a kempingben és arról beszélgettek, hogy mi történt velük a januári találkozás óta. De jótékony hatása az is a kapcsolati hálónak, hogy a résztvevőknek nem kell terhelniük a házastársaikat az iskolai kihívásokkal, azokat elég a VLP társaikkal megbeszélni, így a párkapcsolatok is remekül működhetnek.

A Programnak az is az egyik erőssége, ha a hajdani résztvevők oktatókká is válhatnak, ahogy ez négyükkel meg is történt.

Ötévente olyan találkozót is szerveznek, amelyre bármely évfolyam résztvevői elmehetnek és találkozhatnak. A 2015-ös találkozón 100-an vettek részt.

Nagy erőssége a programnak az is, hogy nemcsak az elmét, de a lelket is gondozza. Ennek elsődleges színtere a kiscsoportos foglalkozás. Az egyik résztvevő a csoportfoglalkozás idejét „a napirend és a váratlan lehetőségek kombinációja”-nak nevezte. A kis csoportok olyan tanulási közösségekké váltak, ahol lehetővé vált a gyakorlati készségek és annak a lelkiállapotnak az elsajátítása, amely lehetővé teszi, hogy ezek a készségek a munkába is beépüljenek. Más vezetői képzésekhez képest, ahol az oktatók és a résztvevők között mindig van egy bizonyos távolságtartás, ebben a programban az imákra alapozva, a kötelezettségvállalást erősítve a mentorok maguk is szerves részévé válnak a kis csoportnak. Végig a tagok mellett állnak a kihívásaik közepette, ami a diploma kiosztása után sem szűnik meg, bármikor készek a segítségre, vagy a lelki támogatásra. A keresztyén iskolák vezetőinek szükségük van a folyamatos támogatásra, a sebezhetőség és a kegyelem érzésére ahhoz, hogy testileg, szellemileg és lelkileg is törődjenek magukkal.

ÖSSZEGZÉS

Az a törekvés, amivel a VLC 2006-ban elindult, 10 éven belül nagy átalakulást hozott a keresztyén oktatásügyben: létrehozott egy világelső ügyvezető igazgatói képzési programot. Az első évtized eredményeivel kapcsolatban Gordon azt mondta, hogy megtiszteltetésnek érzi, hogy tagja lehetett annak a csapatnak, aki megragadott egy jó ötletet és egy 10 éves valósággá formálta azt. Ez a valóság felőlel 230 iskolavezetőt és iskolát, 8000-nél több tanárt, és keresztyén

alapú oktatást biztosít közel 100.000 diáknak az USA-ban és külföldön. Ez alatt a 10 év alatt a VLC tényleg megváltoztatta a keresztyén elvű oktatás helyzetét.

Az egyik kutatással foglalkozó cég vezetője szerint – aki maga is volt iskolavezető – a VLC-ben végzett igazgatók munkája mindig kitűnő. Ennek okait abban látja, hogy a résztvevők egy körültekintő kiválasztási folyamat után kerülnek oda, a tananyag nagyon kemény, de az előadók és az oktatók a szakmájuk nagyon előrelátó, megfontolt és jól képzett képviselői. Ezen túl az a kapcsolati háló, ami kialakul közöttük, óriási erőforrást jelent a további fejlődésükhöz.

A 10 év alatt a VLC név egy jó és elismert névvé vált a keresztyén alapokon működő iskolák körében. Azok az iskolák, amelyek vezetői részt vettek a programban, egyértelmű bizonyítékai az átalakító hatásának. Bezárás előtt álló iskolák élettellivé váltak, mások felvirágoztak.

Számtalan oka van annak, hogy a VLC az, ami, és amiért 10 éven keresztül ennyire hatékony lehetett:

1. A program felőlel egy teljes évet.
2. Az oktatók olyan – egykori és jelenlegi – iskolaigazgatók, akik értik, hogy az elmélet hogyan váltható gyakorlattá, és akik szívesen részt is vesznek személyesen a kis csoportjuk életében.
3. Nagyon hatékonyan működő kiscsoportok (4-6 fő).
4. A program során kért „elvégzett projektek” egyértelműen az iskolák javára váltak.
5. A „Nagy Sátor” gondolat megvalósult, s különösen nagy értéke, hogy nem ismer felekezeti és országhatárokat.
6. Nagyon erős kötelék fűzi össze a résztvevőket, s ez a kötődés különleges. A

résztevők tudják, hogy a csúcson lenni magányos feladat, amit megkönnyít a vezetői kihívások, a jó gyakorlatok és az új ötletek megosztása egymással.

Amikor az alapítók annak idején elhatározták, hogy a Centrumnak a Nagy Sátor központi értéke lesz, volt bennük aggodalom, hogy meg tudják-e ezt valósítani. De nemcsak megvalósítani sikerült, hanem ez vált a program legerősebb, legkülönlegesebb értékévé.

A jövőre nézve a következő területek erősítését tervezik:

1. Növelni a keresztyén hitre épülő iskolák számát, amely kb. 20.000 az USA-ban és Kanadában.
2. A mindenkori résztvevők tudásának folyamatos frissítése olyan speciális területeken, mint marketing és fejlesztés.
3. A tanterv kibővítése, az iskolavezetés többi tagjának bevonása, az igazgató és

a fenntartó közötti kapcsolat erősítése – talán egy olyan speciális képzéssel, ahol mindkét fél együtt van jelen.

4. A történelmi keresztyén egyházakra épülő iskolák nemzetközi közösségén belül a VLC modell megosztása akár az egész világon.

A program eredményeiről és hatásairól mindennél többet mondanak a résztvevők szavai: „Van Lunen résztvevőnek lenni az egyik legjobb dolog az életben. Isten kegyelmének köszönhetően, elkötelezett keresztyén gondolkodók és vezetők odaadó munkájával és sok olyan eseményen át, amelyek nem véletlenül történtek meg, a VLC Program továbbra is igyekszik átfőrdetni, jobbá tenni emberek és iskolák életét.” „A VLC ajándék a Szentlélektől, aki továbbra is kifürkészhetetlen utakon járva teremt csodákat.” „A VLC története az Úristen projektje. Imáinkban kérjük, hogy Isten kegyelme tartsa meg a VLC-t és Programját a jövő nemzedékei számára is.”

¹ A cikk egy USÁ-ban megjelent angol nyelvű könyv alapján készült, annak lényegi momentumait megragadni igyekvő, hitelesnek vélt összegzés. A hitelesség nemcsak a fordítás eredményére vonatkozik, hanem arra is, hogy a leírtak egy részébe egy 2018-as tanulmányút során a saját szememmel is bepillantást nyerhettem, amelyért ezúton is hálás vagyok a Magyarországi Református Egyház Tananyagfejlesztő Csoportjának.

² Baseballhoz hasonló csapatjáték.

ADATOK:

The Story of The Van Lunen Center – The First Decade 2007-2017, Kiadta: Friends of Van Lunen Center, Grand Rapids (Michigan, USA), 2017. (110 old.)

GÖRÖG TÍMEA

„HOW TO DO GOOD?” – HOGYAN TEGYÜNK JÓT? A JANE HAINING ANGOL NYELVI EMLÉKVERSENY ÉLETE

MIT REJT A HARMADIK KAPU?

A mai iskolásoknak már történelem, de sokan vagyunk, akik saját magunk is éreztük, hogy 1989 milyen nagy változásokat hozott a magyarság, a Magyarországon élők

számára. Mindenki életében hozott változást. Volt, ami lezárásra került és sok mindenre ezután nyílt lehetőség. A Budapest VI. kerületi Vörösmarty utca 49-51. szám alatti, nagy múltú iskola ezt követően vehette fel a reformkori költő, Vörösmarty

Forrás: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:SkotMissioBudapestFotoThalerTamas.jpg>

Mihály nevét. Ekkor került az iskola élére pályázat útján választott igazgató, ekkor kezdhettek el gondolkodni másfajta nevelési-oktatási lehetőségekről, ekkor adhattak hangot a kíváncsiságuknak: Mit rejt az ismeretlen harmadik kapu? Kik és miért járnak oda?¹

A BUDAPEST VI. KERÜLETI VÖRÖSMARTY MIHÁLY ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉPÜLETE

A kapu egy olyan épületrészbe vezet, amelyben az építéstől kezdődően gyülekezeti élet folyt, s amely az 1948-as államosításig szervesen kapcsolódott a Skót Iskola mindennapjaihoz. A Skót elnevezés a Skót Misszió által létrehozott és fenntartott iskolára utal, amely ingyen és szeretettel tanította és nevelte a gyerekeket (kezdetben lányokat és fiúkat egyaránt, később csak leányokat fogadott) vallási hovatartozástól függetlenül. Az említett épületrész jelenleg a Magyarországi Református Egyház nemzetközi gyülekezeteként diplomatak, hazánkban dolgozó külföldiek, diákok és menekültek számára nyújt lelki otthont.² 2016-ban az MRE Zsinata hivatalosan elismerte a Skót Gyülekezetet, így az egyszerre két egyházszervezetbe betagolva működik.

A SKÓT ISKOLA

A Skót Misszió egy véletlen folytán (A Palesztinába tartó skót misszionáriusok egyike leesett a tevéjéről, ami miatt egy társával visszafordultak, majd egy betegség miatt kénytelenek voltak hosszabb ideig Pesten

maradni, ahol a nagyszámú zsidóságban megtalálták a missziójuk lehetőségét.) és Mária Dorottya főhercegnő támogatásával kezdte meg működését hazánkban, az 1840-es években. A Skót Egyház első követői között volt John Duncan, aki missziói állomást épített ki Pesten. A fő cél a hit terjesztése, a magyar protestánsok támogatása és a zsidó közösségekkel való kapcsolatépítés volt. A pesti zsidók egy része azért kezdte el látogatni az istentiszteleteket, mert az angol nyelv elsajátítását gondolták a saját boldogulásuk kulcsának. A közösség hatására azonban sokan át is keresztelkedtek közülük.

A közösség épülése nyomán 1844-ben megindult az első missziós iskolai osztály, s a szabadságharc idején már 300 tanulója volt az intézménynek. Az első saját és állandó iskolaépületet skót adományokból az V. kerületi Hold utcában építették fel 1869-ben. Az iskola néhány évtized alatt a legjobb pesti iskolák egyikévé vált, s a Misszióval együtt kinőtte a Hold utcai kereteket, ezért a Skót Misszió elhatározta, hogy új iskolát építtet. A VI. kerületi Vörösmarty utcai épületegyüttest 1910. szeptember 4-én 335 gyermekkel vették birtokba. Az elemi, polgári iskola és a hozzá tartozó internátus 14 éves korukig tartotta szárnyai alatt a leánynövendékeket.³ Már ekkortól gyülekezeti teremként, „kápolnaként” szolgált az épületegyüttes díszterme, amely a munkálatokat elindító James Macdonald Webster vezetőlelkész nevét viseli 1935 óta. Ebbe a „kápolnába” vezet a harmadik kapu.

Forrás: <http://www.175.scottishmission.org/skot-seta-budapesten-menu>

JANE HAINING

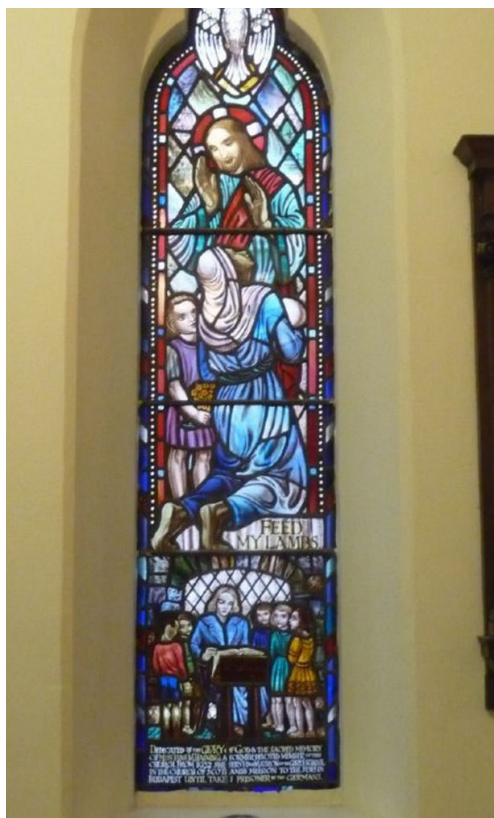
A rendszerváltozás után a kapun át a Vörösmarty iskola dolgozói is betekintést nyertek a korábban ott működő iskola életébe és mindennapjaiba, s újra éledhetett a református lelkiség is. A hajdani SKÓT iskola internátusát rendszerint angol nevelőnők vezették. Kiemelkedő volt közülük Miss Jane Haining, aki 1932-ben érkezett Budapestre, s állt az internátus élére. Jane egy skót protestáns földműves család harmadik leánygyermekke, aki korán elvesztette édesanyját. Igyekezett mindenben a családjá és mások segítségére lenni, nagy lelkesedéssel tanult és dolgozott. Középiskolai tanulmányait a dumfries-i iskola egyik legjobb diákjaként fejezte be 1915-ben, majd Glasgow-ba költözött és titkárnőként egy textilgyárban dolgozott. Életében mindig nagyon fontos szerepet töltött be a vallás, s szívesen taní-

tott a gyülekezete vasárnapi iskolájában is. Úgy érezte, hogy ez az Ő útja, ugyanakkor nagyon vonzotta a missziói munka is. Azon túl, hogy sikerrel működtetett egy missziós könyvtárat, folyamatosan kereste annak a lehetőségét – és ehhez a szükséges képzettségeket is megszerezte –, hogy külföldön, gyerekek között láthasson el missziói feladatokat. Nagyon örült, amikor megkapta a budapesti internátusvezetői lehetőséget, nagyon szeretett itt élni, a gyerekeket tanítani. Hamar megtanult magyarul, s mindent megtett, hogy jó nevelő, tanár, vezető legyen. A gyerekek iránt érzett szeretete és felelőssége csak erősödött a német megszállás idején, amikor bár minden misszionáriusát egyértelműen visszahívta a Skót Egyház, Ő a „leányaival” maradt. Segített minden rászorulóknak, bújtatta a zsidó tanítványait és hozzátartozóikat, látogatta a brit hadifoglyokat. Amikor 1944 áprilisában a nácik a

briteknek való kémkedés vádjával letartóztatták (a szakácsnő nyilas veje jelentette fel bosszúból, miután Jane rajtakapta, hogy dézsmálja a lányok étkeztetéséhez vásárolt alapanyagokat), az ellene felsorolt vádak közül csak a kémkedést nem vállalta fel. Szilárd hittel és annak tudatában, hogy ami jót tudott, megtett, tűrte a hosszú, börtönben töltött napokat, a kistarcsai munkatábor, az Auschwitz-ba tartó marhavagont, a kínzásokat és megaláztatásokat, a munkaszolgálatot, a sok keservet, de a haláltáborból nem tért vissza. Sok ember életét mentette meg, tette szebbé vagy elviselhetőbbé, mégis könyörtelen módon kellett meghalnia. 1945. augusztus 16-án került gázkamrába.⁴

A JANE HAINING ANGOL NYELVI EMLÉKVERSENY ALAPÍTVÁNY

Amikor a harmadik kapu is megnyílt, s a Vörösmarty iskola nevelőtestülete megismerkedhetett az épületrész és Jane történetével, az nemcsak megrendítette, hanem büszkeséggel is eltöltötte őket. Hiszen Ők is annak az iskolának a falai között dolgoztak, éltek, tanították a gyerekeket, ahol Jane tette. Szerettek volna emléket állítani a nagy, ugyanakkor megrázó múltú intézménynek és Jane Haining önfeláldozó életének. Ám ezt nem egy kőtáblával, hanem élő módon, sok emberhez eljuttatható formában, egy versennyel kívánták megtenni. Mivel angol nyelvi tagozat is működött akkor az iskolában, kézenfekvő volt, hogy a verseny az angol nyelv minél alaposabb megismerése révén segítsen a fiatalok körében Jane emlékének fenntartásában. Annak meghatározása sem okozott különösebb fejtörést, hogy

A Glasgow-i Queen's Park Church gyülekezeti templomának egyik ablaka, amelynek alsó részén Jane látható tanítványai körében

Forrás: <https://www.glasgowlive.co.uk/news/history/scots-holocaust-heroine-jane-haining-16068229>

kik vehessenek részt a versenyben: azok a budapesti 8. évfolyamos általános iskolai tanulók, akik az angol nyelvet Magyarországon sajátították el. (A későbbiekben az is fontossá vált, hogy a versenyzők olyan, jó magaviseletű diákok legyenek, akik nem folytattak tanulmányokat angol nyelvi területen, illetve a szüleik egyike sem angol anyanyelvű.) Ezután már csak a versenyzők színvonalas jutalmazása, annak finanszírozása volt kérdéses. Ez is hamar megoldódott, mert a tantestület a saját és a tanulók

szüleinek adományaiból, illetve az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt (később Mol Rt.) támogatásával még 1990 márciusában létrehozta a Jane Haining Angol Nyelvi Emlékverseny Alapítványt, összegyűjtötte annak alaptőkéjét. A Jane Haining Angol Nyelvi Emlékverseny Alapítvány Kuratóriumának tagjai az iskola akkori igazgatója, Takács Orsolya, igazgatóhelyettese, Minár Lajosné és Nagytiszteletű Tamás Bertalan, a Skót Misszió lelkésze voltak. A változás szele az alapítvány működését is jó felé fújta, hiszen megteremtődött annak a lehetősége, hogy a személyi jövedelemadók 1%-ának felajánlásával bárki támogassa a verseny megrendezését. Az első versenyt az 1990/91-es tanévben rendezték meg, s értékes könyvek, ajándékok voltak a díjak.

A JÓTÉKONY SKÓTOK

A változások hatására, a harmadik ajtó megnyitásával a lelkiség is újra ébredhetett. A közös múlt szorosabb együttműködést hozott a megnyílt ajtajú Imaházban szolgáló Nagytiszteletű Tamás Bertalan lelkészen át az egyház és a Vörösmarty iskola között. S ez nemcsak abban testesült meg, hogy lehetett hittanórát tartani az iskolában, hanem abban is, hogy a lelkésszel együtt közös ügynek érezték Jane és a Skót Iskola emlékének fenntartását. Tamás Bertalan skóciai útja során felvette a kapcsolatot azokkal a gyülekezetekkel, amelyek Jane életében is nagy szerepet játszottak. Járt Dunscore-ban, Jane szülőfalujában; Dumfries-ban, ahol Jane középiskolát végezte és Glasgow-ban is, ahol a vasárnapi iskolában tanított. A gyülekezetek átalakultak ugyan, de a jelenlegi

tagjaik is nagy tisztelettel veszik körül Jane emlékét, hisz Jane nemcsak a II. világháború egyetlen nem zsidó skót mártírja volt, hanem a közösségük egy nagyon értékes tagja is. Megbecsülésük jeleként szeretettel fogadják minden év nyarán az emlékverseny győzteseit és kísérőjüket. Saját költségükön mutatják meg a Jane életének fontos állomásait a verseny győztes magyar diákoknak és felkészítő tanáruknak, kalauzolja őket egyéb skót nevezetességekhez és látják vendégül őket, nagy odaadással, keresztényi szeretetből.

A VERSENY

Az 1990-ben megrendezett első verseny óta nagyon sok minden változatlan, de az eltelt sok év során több változás is történt, ami szintén kapcsolatba hozható a társadalmi és oktatásügyi történésekkel. A verseny budapesti meghirdetése sok diákot vonzott, s kezdetben 2 kategóriában hirdettek versenyt: a Vörösmarty iskola tanulói és a többi budapesti általános iskola tanulói között. Egy iskolából legfeljebb 3 tanuló nevezhetett a versenyre, amelynek felhívását Budapest minden Önkormányzati Tanügyi Igazgatósága továbbította a hozzá tartozó kerület iskoláiba.

A nevezési lapot a kezdetek óta alá kell, hogy írja a jelentkező tanulók iskolájának igazgatója is, de azt korábban maguk a jelentkező tanulók, vagy szüleik küldték be a rendező Vörösmarty iskola címére. Az első évek nevezési lapjain arra vonatkozóan is nyilatkoztak a tanulók, hogy heti hány órában és milyen tankönyvből tanultak, vettek-e már részt korábban is angol nyelv-

vi versenyen, mi a hobbijuk, milyen volt a 7. osztályos év végi magatartás jegyük, és emellett szerepelnie kellett az iskola javaslatának is ahhoz, hogy egy-egy diák részt vehessen a versenyen.

A verseny I-II. fordulói írásbeli jellegűek voltak, amelyek között feleletválasztós nyelvtani teszt, szótár nélküli fordítás magyarról angol nyelvre és olvasás-, illetve hallás utáni szövegértési feladatok sorakoztak. A III., szóbeli forduló feladatai között egy megadott kép alapján történő képleírás, egy angol nyelven írt vers előadása és társalgás szerepeltek. A társalgás témakörei a család, lakás, iskola, barátok, a szabadidő és a sport, Magyarország és Budapest, illetve London, valamint a kedvenc könyv/film bemutatása voltak. Kezdetben minden forduló megrendezésére a Vörösmarty iskola épületében került sor.

A kísérőtanár kiléte 2010-ig meghívásos pályázat alapján dőlt el. Fontos volt, hogy a pályázó felkészítő tanár tanítványa hánnyadik helyezést ért el, vállalta-e a pedagógus az önrész kifizetését illetve, hogy megjelenjen az arányosság, a rotáció az iskolák esetében (az egyik évben a Vörösmarty iskola, a másikon más budapesti iskola pedagógusa utazhatott). Éveken keresztül sok és jól felkészült diák jelentkezett a versenyre. A 2000-es évektől kezdve azonban a támogatási összeg csökkenésével és az iskola tanulói összetételének megváltozásával csökkenni kezdett a verseny népszerűsége.

MIÉRT A REFORMÁTUSOK KAPCSOLÓDTAK BE A VERSENY SZERVEZÉSÉBE?

Vészterhes időkben vagy nehézségek közepette a reformátusok mindig támogatták a Skót Missziót, az általa képviselt ügyet. Ha visszatekintünk a 19. század közepére, olvashatunk arról, hogy mivel a misszió rokonszenvezett a magyar szabadság ügyével, a Habsburg udvar kitiltotta a Skót Missziót Magyarországról, s az iskola felügyeletét a Budapesti Református Egyház vette kezébe.⁵ A kommunizmus évei alatt is a magyar református lelkészek áldozatos munkája tartotta fenn az egyetlen nyugati missziót⁶, a St. Columba Skót Gyülekezetet. 2005-ben pedig egy együttműködési szerződés keretei között a Református Pedagógiai Intézet (RPI) kapcsolódott be a verseny szervezésébe. Az RPI szerepvállalásával párhuzamosan az intézet akkori igazgatója, Márkus Gábor is tagja lett az alapítvány kuratóriumának. Az RPI nemcsak a verseny meghirdetését vállalta fel a református fenntartású iskolák körében, hanem azt is, hogy fogadja a jelentkezéseket, az iskolák aktív közreműködésével lebonyolítja az írásbeli fordulót (ekkortól már csak egy írásbeli forduló jellemző), átnézi az írásbeli dolgozatok javítását, összeállítja a döntősök listáját és intézi a teljes pénzügyi adminisztrációt. Ettől kezdve a református iskolák jelentkezőinek nevezési díjából 40-60% is az Alapítvány számlájára került, s így a szervezésben nyújtott segítséggel együtt a résztvevők száma és a támogatás is gyarapodott.

A VERSENY MENETE ÉS JELLEGE

A reformátusok bekapcsolódása óta előbb 3, az utóbbi években azonban már két kategóriában kerül megrendezésre a verseny: a budapesti iskolák és a református általános iskolák körében (a Vörösmarty iskola tanulói nem képviselnek külön kategóriát). A budapesti iskolák kategóriájába nemcsak állami, de fenntartótól függetlenül, bármilyen felekezeti iskola tanulói jelentkezhetnek. A verseny fordulóinak száma háromról kettőre csökkent, a kezdetben 2, az utóbbi években 1 írásbeli forduló legjobbjai versenyezhetnek a szóbeli fordulóban.

Az országban elszórtan lévő református iskolákban a verseny írásbeli fordulójának megszervezését és lebonyolítását a Református Pedagógiai Intézet által küldött verseny feladatlapok és tájékoztatók alapján – meghatározott időben és módon – maguk az intézmények valósítják meg. Az írásbeli fordulóban a versenyfeladatok alapvetően két részből állnak, egy többféle feladatot (feleletválasztós nyelvtani teszt, angol és magyar közmondások párba állítása, állítások igazságtartalmának eldöntése írott szöveg alapján, szókincs-mérés, rejtvény, párbeszéd kiegészítése, mondszerkesztés, angol szókapcsolatok használata, írott szöveg értését és szókincset mérő feladatok, rövidítések ismerete és használata, információ visszakeresése, stb.) felsorakoztató teszt, illetve egy CD-ről történő hallás utáni szövegértés (adott kérdésekre limitált szószámú válaszok megfogalmazása, események időrendbe állítása az elhangzott szöveg alapján, illetve állítások igazságtartalmának eldöntése) szerepel a feladatsorban. A két kategória (a budapesti és a református

versenyzők) írásbeli feladatsora nem különbözik egymástól. A szóbeli – és egyben döntő – forduló feladatai azonban részben eltérnek, hiszen a budapesti iskolák tanulóinak egy angol klasszikus prózából, míg a református iskolák versenyzőinek a Bibliából kell előadniuk egy-egy 2 perces memoritert. Emellett, a rövid bemutatkozáson túl egy társalgási szituáció és egy megadott kép alapján történő irányított beszélgetés vár a diákokra. A versenyzők tudását a két különböző kategóriában természetesen két különböző, egy református és egy, a Vörösmarty iskola angol tanáraiból álló zsűri méri, élükön egy-egy angol anyanyelvi lektorral. A verseny írásbeli fordulójának eredményei alapján azok a tanulók juthatnak a fordulóba, akiknek az írásbeli során elért eredménye meghaladja az elérhető pontszám 70%-át. Minden, a versenyre nevező iskolából egy fő, az írásbelin a legjobb eredményt elérő versenyző kerülhet a döntőbe.

A REFORMÁTUS PEDAGÓGIAI INTÉZET SZEREPE

Az oktatási rendszer változásai miatt a résztvevő iskolák köre is bővült, hiszen a 6 és 8 évfolyamos gimnáziumoknak is vannak 8. évfolyamos tanulói, így ők is nevezhetnek a versenyre. Volt olyan időszak is, amikor – mivel az Alapítvány lehetőségei megengedték – nem csak ebben a két kategóriában, hanem a Vörösmarty iskola résztvevő tanulói között is hirdettek győztest, így nem 2, hanem 3 tanuló utazhatott Skóciába. Az utazás kezdetben 2 hétig, majd 10 napig, az utóbbi évek felgyorsult tempójához igazodva 2013 óta azonban 1 hétig tart. A skóciai utazás

költségét az erre a célra létrejött Jane Haining Angol Nyelvi Emlékverseny Alapítvány hivatott állni, amelynek bevétele a támogatásból, az adó 1%-okból és a befizetett nevezési díjak bizonyos (40-60) százalékából adódott. Az oktatási rendszer 2013-ban kezdődött reformjának egyik eleme volt az állami fenntartású iskolák gazdasági tevékenységének központosítása is. Ennek az lett a következménye, hogy a Vörösmarty iskola többé nem jogosult nevezési díjakat szedni, – ennek függvényében természetes volt, hogy a református versenyzők sem fizetnek nevezési díjat – s így az Alapítvány bevétele radikálisan lecsökkent. Ez újabb fordulatot kellett, hogy hozzon a verseny életében, hiszen a fő mozgatórugó – az autentikus nyelvhasználaton keresztül történő, Jane életének és a skót kultúrájának a megismeréséhez vezető út – a repülőjegy, a skóciai utazás volt. A Református Pedagógiai Intézet nemcsak jó kapcsolatot ápol a Károli Gáspár Református Egyetemen, de Sümeghy Gyula közbenjárásával – aki a nemzetközi kapcsolatokért felelős igazgatója a KRE-nek – sikerült az egyetemet is az ügy mellé állítani. Közös cél a református tanulók látókörének szélesítése, a külföldi reformátusokkal való kapcsolatépítés, így 2015 óta az egyetem finanszírozza a református nyertes és felkészítő tanára útiköltségét. A budapesti győztes repülőjegyét 2017-től kezdve a Református Pedagógiai Intézet (RPI) finanszírozza. Ennek egyik hozadéka az is, hogy kísérőtanárként az utóbbi 3 évben a református nyertes felkészítője utazhatott. A 2016/17-es tanévi verseny megrendezésére pályázatot nyújtott be és nyert az RPI, így a Nemzeti Tehetség Program támogatásával abban az évben nemcsak a helyezést elért versenyzők, hanem felkészítőik is kaphattak

díjakat. Rendszerint – az alapítás óta fennálló hagyomány, hogy – kategóriánként az 1-6. helyezett értékelése, díjazása történik oklevéllel és tankönyvkiadók, cégek, egyesületek, illetve a Károli Gáspár Református Egyetem és az RPI felajánlásaival, ajándékaival.

Az utóbbi két évben az RPI igyekszik a verseny ideje alatt nemcsak a szendvicsek-ről és az innivalóról gondoskodni, hanem arról is, hogy a vizsgára készülő, illetve azon már túleső diákok és kísérőik minél többet megtudjanak Jane Hainingről és a Skót Iskoláról. Aaron Stevens, a Budapesti Református Skót Misszió jelenlegi lelkésze nagy szerepet vállal ebben, hiszen a Jane-nel és az iskolával kapcsolatban fennmaradt emlékekből egy kiállítást rendez be a megnyitónak és a díjkiosztó eredményhirdetésnek is helyet adó Kápolnában, ami Jane idejében is gyülekezeti célokat szolgált. Angol anyanyelvű lévén a szóbeli verseny zsűrijének is nagyon fontos tagja, Ő a református zsűri elnöke. A kiállítás mellett a Jane életéről, az életben maradt növendékeinek beszámolóiból készült és kutatási eredményeken alapuló dokumentumfilmek megtekintésére is lehetőséget biztosítunk, hiteles képet nyújtva Jane munkájáról, az emberekkel való kapcsolatáról, a hitéről. Nagy gondot fordítunk támogatók, szponzorok keresésére is, aminek egyik eredménye volt, hogy a 2018-as verseny díjaiként családi belépőket is átnyújthattunk a legügyesebb versenyzőknek a Holokauszt Emlékközpontban nyílt, Jane életéről szóló kiállításra. A 2019 évi versenyt megtisztelte jelenlétével és méltató szavaival Öxellenciája Iain Lindsay, Nagy-Britannia magyarországi nagykövete is, aki a budapesti Jane Haining rakparton sétálva találkozott ugyan először Jane

nevével, de mióta megismerte a történetét, nagy tisztelettel tekint rá. Az Ő közbenjárásával sikerült azt is megszerveznünk, hogy az idei év nyertesei és felkészítő tanáruk az egyhetes skóciai nyaralás során bejuthattak a Skót Parlamentbe, illetve találkozhattak és beszélgethettek David Mundell skót államtitkárral is. Szintén a legutóbbi verseny első 6-6 helyezettjének sikerült azt is – a Hollywood Nyelvstúdió felajánlásával – biztosítani, hogy tudásukat egy-egy 20 órás nyelvtanfolyamon is tökéletesíthessék.

Az utóbbi 3 év versenyének megrendezésében hangsúly áthelyeződés történt. Ez nemcsak a református versenyzők számának túlsúlyában nyilvánul meg, hanem a szervezési és a rendezési feladatok megvalósítására is utal. Hozzájárul ehhez az is, hogy az utóbbi években az RPI-vel kapcsolatban álló, református iskolákban dolgozó angol nyelv szakos szaktanácsadóknak is fontos szerep jut: ők állítják össze a verseny írásbeli feladatsorát, ők javítják ki a verseny dolgozatokat, illetve vesznek részt a szóbeli verseny zsűrijében is. A meghirdetési, jelentkezési, szervezési és rendezési feladatok jelentős részét mindkét kategóriában az RPI végzi, de a megrendezésben fontos szerep jut Aaron Stevens-en keresztül a Budapesti Református Skót Misszióra, illetve mind az írásbeli, mind a szóbeli versenynek helyszínét biztosító Vörösmarty iskolára is. Nagyon hálásak vagyunk Lexa Boyle-nak és Pam Mitchell-nek, a Glasgow-i és a Dunscore-i gyülekezetek kapcsolattartóinak, akikkel nagyon hatékonyan tudunk együttműködni, és természetesen a két gyülekezet minden tagjának, akik szervezik és biztosítják a nyertesek programját és vendéglátását.

Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Jane_Haining#/media/F%C3%A1jl:Jane_Haining_Portrait.jpg

JANE EMLÉKE

1997-ben, születésének 100. évfordulóján a Jad Vasem intézet a Világ Igaza címmel adózott Jane Haining emlékének.

A budapesti Fővárosi Közgyűlés 2010-ben úgy határozott, hogy a Duna pesti rakpartjának a Lánchíd és az Erzsébet híd közötti szakasza az Ő nevét viselje.

A verseny megrendezésével, a Jane életével kapcsolatos versenyfeladatok készítésével az RPI is szeretné továbbra is életben tartani Jane Haining emlékét. Szeretnénk minél több fiatallal megismertetni a történetét, a skót kultúrát, és továbbra is hirdetni azt az életfilozófiát, amit ő is vallott, hogy segíteni, jót tenni mindig, minden körülmények között lehet, azt csak akarni kell...

Köszönjük minden támogatónk és partnerünk együttműködését, s reméljük, hogy még sokáig tudjuk együtt szervezni a versenyt, és éltben tartani Jane Haining emlékét.

- ¹ Sikrai Kis Anna: Jane Haining emlékezete; Takács Orsolya: A Jane Haining és a Vörösmarty Utcai Általános Iskola (MRN, 2010/2. szám, 74-77. o.)
- ² <http://www.reformacio.ma/v/skot-misszio-magyarorszagi-szolgalatanak-kezde/> (Utolsó letöltés: 2019.07.08.)
- ³ <http://www.vorosmarty-terezvaros.sulinet.hu/tortenet.html> (Utolsó letöltés: 2019.07.08.)
- ⁴ Interjú Lynley Smith-szel Jane Haining életéről: <https://www.evangelikus.hu/jane-haining-interju-lynley-smith> (Utolsó letöltés: 2019.07.08.)
- ⁵ <http://www.vorosmarty-terezvaros.sulinet.hu/tortenet.html> (Utolsó letöltés: 2019.07.08.)
- ⁶ Bogdán Zsuzsanna: A Skót Misszió a magyar lelki ébredés szolgálatában <http://www.175.scottishmission.org/a-skot-misszio-a-magyar-lelki-ebredes-szolgalataban-menu> (Utolsó letöltés: 2019.07.08.)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- <http://www.reformacio.ma/v/skot-misszio-magyarorszagi-szolgalatanak-kezde/> (Utolsó letöltés: 2019.07.08.)
- <http://www.vorosmarty-terezvaros.sulinet.hu/tortenet.html> (Utolsó letöltés: 2019.07.08.)
- Interjú Lynley Smith-szel Jane Haining életéről: <https://www.evangelikus.hu/jane-haining-interju-lynley-smith> (Utolsó letöltés: 2019.07.08.)
- Bogdán Zsuzsanna: A Skót Misszió a magyar lelki ébredés szolgálatában: <http://www.175.scottishmission.org/a-skot-misszio-a-magyar-lelki-ebredes-szolgalataban-menu> (Utolsó letöltés: 2019.07.08.)
- <https://6.kerulet.ittlakunk.hu/holmi/vallasi-intezmenyek-templomok/budapesti-reformatus-skot-misszio-st-columbas-church> (Utolsó letöltés: 2019.07.08.)
- <http://www.scottishmission.org/> (Utolsó letöltés: 2019.07.08.)
- <http://www.175.scottishmission.org/skot-seta-budapesten-menu> (Utolsó letöltés: 2019.07.08.)
- Smith, Lynley: A missziótól a mártírságig. Jane Haining élete. Helikon, 2014, 231-250.
- Szécsényi András: Az embermentő Jane Haining. Múlt-kor, 2015. tavasz, 98-103.
- Sikrai Kis Anna: Jane Haining emlékezete; Takács Orsolya: A Jane Haining és a Vörösmarty Utcai Általános Iskola, Magyar Református Nevelés, 2010/2, 74-77.

Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Jane_Haining#/media/F%C3%A1jl:Jane_Haining_Memorial,_Dunscore_-_geograph.org.uk_-_719499.jpg

JÓNIS PANNA

FÉNY A SÖTÉTSÉGBEN

Családi emlékek a Ceausescu-rezsimről és Tőkés Lászlóról

AJÁNLÁS

Írásomat szeretett nagyszüleimnek ajánlom, akik múltjukat és jelenüket áldozták és áldozzák azért, hogy családunk jobban élhessen.¹

BEVEZETÉS

Szóla ismét az Úr Mózesnek a Sinai hegyen, mondván:

„Akkor fúvasd végig a riadó kürtöt a hetedik hónapban, a hónap tizedikén; az engesztelés napján fúvasd végig a kürtöt a ti egész földetekén.

És szenteljétek meg az ötvenedik esztendő, és hirdessetek szabadságot a földön, annak minden lakójának; kürtölésnek esztendeje legyen ez néktek, és kapja vissza kiki az ő birtokát, és térjen vissza kiki az ő nemzetségéhez.” Mózes 25.9-10.

A Leviták könyve szerint kiemelt esztendő az ötvenedik esztendő: a „kürtölés esztendeje”. Ha visszatekintünk a világtörténelem eseményeire, igazolva láthatjuk ezt a bibliai ígét (is), hiszen 1789, a nagy francia

forradalom éve a héber naptár szerint 5550, a második világháború kezdetét jelentő 1939-es lengyel szeptemberi támadás esztendeje 5700, s az 1989-es év a héber naptár szerint 5750. Mindegyik sorsfordító az emberiség történetében.²

De nem vizsgálhatók az „emberiség” élményei, érzései és tapasztalatai, megfoghatók azonban az egyéni sorsok és életutak, a személyes élmények és tapasztalatok. Erre teszek most kísérletet, bemutatva azt, hogyan élték meg családtagjaim ennek a sorsfordító 1989-es évnek az eseményeit a korabeli Romániában.

CSALÁDOM GYÖKEREI

Családom története Magyarországhoz kötődik, pontosabban ahogyan a 95 éves dédnagymamám szokta fogalmazni: „Mi mindig is magyarok voltunk, függetlenül attól, hogy éppen melyik országban éltünk.”

A trianoni békeszerződés után anyai felmenőim a határon túlra kerültek, s ezután a föld miatti röghöz kötöttségük okán kénytelenek voltak Erdélyben romániai magyar-

ként élni tovább. A család nagy része mai napig is itt él, ki Temesváron, ki Szatmárnémetiben, csak a nagyszüleim jöttek vissza Magyarországra 1992-ben. De bárcsak ilyen egyszerű lenne ez a történet, és bárcsak ilyen közel lennének egymáshoz. Sajnos szétszóródtunk a nagyvilágban. Van, aki a tengeren túl Kanadában él, van, aki Dániában, Belgiumban, Svédországban, Luxemburgban vagy éppen Hollandiában találta meg a boldogságot. És sajnos csak jeles alkalmakkor tudunk egymással találkozni, legyen az esküvő, keresztelő vagy éppen temetés. Ekkor viszont rengeteg történet felötlök rokonaimban, és öröm hallgatni, hogy bizony ők is voltak gyerekek vagy éppen csínyeket elkövető kiskamaszok. Dolgozatom témájaként egy olyan korszakot választottam, amiben édesanyám felcseperedett, és a nagyszüleim fiatal korukat és friss házasságukat élték. Ez a korszak nem más, mint Ceausescu diktatúrája.

A parasztszaládba született Nicolae Ceausescu alig volt 14 éves, amikor az 1930-as évek elején csatlakozott az illegálisban működő Román Kommunista Párthoz. A második világháború után politikai karrierje gyorsan ívelt felfelé, köszönhetően annak, hogy Románia a szovjet érdekszférába került. 1947-ben feleségül vette Elena Petrescut, akivel 1939-ben ismerkedett össze. Három gyermekük született: Valentin Ceausescu (1948–), Zoe (Zoia) Ceausescu (1949–2006) és Nicu Ceausescu (1951–1996).

A Román Kommunista Párt első embeereként az 1960-as évek végén az ország teljes hatalmú vezérévé vált. A magát a „Kárpátok géniuszának” nevező Ceausescu a sztálini időkre emlékeztető módon személyi kultuszt vezetett be Romániában, amelyhez

hathatós segítséget nyújtott a vezért emberbarát és csalhatatlan vezetőnek beállító média. Azonban a rövid pórázon tartott román nép, amelynek nemcsak a diktatórikus rezsimmel, hanem az alacsony szinten lévő és egyre romló életszínvonallal is meg kellett küzdenie, határtalan gyűlölettel tekintett a tévedhetetlennek tartott vezetőjére.

1989 decemberében aztán robbant a bomba. Az általános elégedetlenség felkelésbe torkollott, és 1989. december 25-én a fogságba esett Ceausescu házaspárt egy rögtönítélő bíróság halálra ítélte. A tárgyalás csak néhány óráig tartott egy egyszerű, fűtetlen tárgyalóban. A volt diktátornak, aki a halálbüntetést csak abban az esetben kerülhette volna el, ha szellemileg beszámíthatatlannak ítélik, nem volt védőügyvédje.³

Az ebben az időben megélt történetekről kérdeztem nagyszüleimet, keresztapámat és édesanyámat. A családi kapcsolatok érthetősége miatt dolgozatomhoz mellékeltem egy rögtönzött családfát, mely csak az itt szereplő személyek rokoni szálait mutatja be (1. sz. melléklet).

NAGYAPÁM EMLÉKEI A DIKTATÚRÁRÓL

Nagyapám, Francia József 1941. július 3-án született Szatmárnémetiben egy gazdálkodó család első gyermekeként. Mivel az ötvenes években kulákká nyilvánították őket, így többször el kellett hagynia az iskolát. Először még az elemiből zárták ki negyedikes kisdíákként, mivel kulák gyermeke nem tanulhatott tovább. Később ez hetedikes korában megismétlődött; majd nem mehetett gimnáziumba, csak egy fémipari szakiskolá-

ba, szintén azért, mert az átlagnál vagyonosabbnak ítélték a szüleit. Itt motorkerékpár műszerésznek tanult, és ebben is dolgozott 4 évig, majd egy finommechanikai gyárban helyezkedett el mint minőség ellenőr.

Egy alkalommal a vállalat vezetősége vállalati ösztöndíjjal 3 személyt küldhetett felsőfokú gépészeti iskolába, s ezek egyike ő volt. Később ezzel a diplomával helyezkedett el már mint művezető. A vállalat újjászervezése révén ez a finommechanikai részleg feloszlott, és őt áthelyezték egy könnyűipari gyárhoz, ahol kötöttárut készítettek. Itt dolgozott tovább a vállalat főgépésztechnikusaként egészen Magyarországra való áttelepüléséig.

1972-ben egy sárközi⁴ kávézóban ismerkedett meg későbbi feleségével, Kabai Magdolnával, aki Érmindszenten, Ady Endre szülőháza közvetlen szomszédságában született és élt 14 éves koráig⁵. Ő már gyermekként – saját elmondása szerint hallva a felnőttek beszélgetéseit – eldöntötte, hogy mindenképpen olyan szakmát szeretne tanulni, amivel a világban bárhol megállja a helyét. Így érettségi után orvosi asszisztensnek tanult, és még Magyarországon is, egészen nyugdíjba meneteléig ezt a hivatást végezte. Nagyszülei 1973-ban házasodtak össze. Rá egy évre (1974) megszületett édesanyám, majd 2 évvel később (1976) a testvére, szeretett keresztanyám, Francia Zsuzsanna is. A család 1992-ben települt át Hajdúnánásra, és mind a mai napig itt élnek.

Riportom első alanya nagyapám, Francia József, aki nagyon fontos szerepet játszik az életemben, hiszen szinte születésem óta van köztünk valami megmagyarázhatatlan kötődés. Beszélgetésünk alatt nagymamám, Francia Magdolna is fűzött egy-két élményt

az elhangzottakhoz, így kettejük emlékeiből bontakoznak ki a korabeli Romániában élő magyarok mindennapjai.

Nagyapa, milyen volt az élet a Ceausescu rezsim előtt?

Könnyebb volt, jobb volt, barátságosabb volt. Akkor már ugyan megkezdtek elvenni a földeket és a vagyonokat. Minket kizsákmányolónak, kuláknak nyilvánítottak édesapám mézsárszéke és húsboltja miatt. Pedig a vállalkozásban csak a család dolgozott, alkalmazottunk nem volt... alkalmi segítséget hívott néha édesapám egy-egy nagyobb szarvasmarha feldolgozásához. Így apámat kizsákmányolónak nyilvánították, és kulák listára került. Államosították a hentes üzletet, 5 hektár szántóföldet, 2 hektár gyümölcsöst, 1400 tőke csemegeszőlőt. És a 3 szoba összkomfortos lakásunk egy részébe beköltöztettek egy kisebbségi mézsárost és családját, s felhatalmazták őket, hogy az udvart, kertet, éléskamrát, a lakás bármely részét, és a télire eltett élelmiszereket korlátlan mennyiségben használhadják. Ez a kisebbségi mézsáros nem vitte ki az emésztőgödörbe az állatok belsőségeit, hanem csak a kertbe dobta azokat, és amikor édesanyám figyelmeztette, hogy nem szabad a kertbe dobni a járványveszély miatt, hanem ki kell vinni a határon lévő emésztőgödörbe, továbbra is oda dobta, amiből vita alakult ki, és a vita hevében édesanyám véletlenül cigánynak nevezte a „vendéget”, ezért a faluban összetákoltt ítélbíráóság 30 év börtönre ítélte. Az ot-tani jegyző felvilágosította anyámat, hogy ne írjon alá semmit. No, akkor nemsoká ez az írástudatlan vezérkar, aki az újságot is fordítva tartotta a kezében, megbukott,

és megszűnt az eljárás. Nagymamád azért tanulhatott, mert az ő földjük még a dédapja nevében volt, és a szálakat nem tudták kibogozni.

És mit érzékeltek Erdélyben a hidegháborúból?

Tulajdonképpen Románia és Magyarország között mindig is volt hidegháború, az eredeti román soha nem akarja elfogadni a vele élő nemzeti kisebbségeket, így a magyarokat sem. Nagymamám megjegyzése: románok és mi magyarok együtt éltünk, és senkinek senkivel nem volt baja, csak a politika uszított bennünket egymás ellen.

Ceausescu hatalomra kerülésekor milyen volt a közvélemény, a közhangulat?

Egy barátságos fiatalembernek tűnt. Borzalmas sok lakást épített, és az egyedülállóknak is legalább egy garzonlakást adott. Mondjuk az olyan is volt... ha én felgyújtottam a villanyt, a szomszédban is hallatszott a kapcsoló hangja.

Kérlek, meséljete nekem részletesen erről a korszakról!

Ceausescu meg akarta szüntetni a falvakat, és nagy volt a románosítás, például a történelmet és a földrajzot is csak románul taníthatták, illetve minden nap volt román órája a diákoknak. Minden nemzeti ünnepen kötelesek voltunk felvonulni, nyíltan senki nem merte elmondani, de mindenki utálta ezt az egész rendszert, de hallgatnunk kellett. Villany és víz nem volt, hideg víz is csak bizonyos időközönként, és fűtés sem volt. Akkumulátort szereltünk be, hogy a lányok tudjanak tanulni, már ha tudtunk akkumulátort szerezni, ugyanakkor gáz-

palackot is vettünk, és azzal melegítettük a vizet, hogy tudjunk fürödni. A boltban nem sok mindent lehetett kapni. Az iskolába olyan bolyhos textiliákat vettünk, hogy ha rákönyökölnek a padokra a gyerekek, ne fagyjanak meg. Nem volt büfé meg hasonló az iskolában, otthonról vittek a gyerekek, ha volt mit. És nem volt napközi rendszer, a tanítás végén szélnek eresztették a diákokat. Sőt az is mindennapos volt, hogy már akár a 6 éves gyerekek is egyedül aludtak otthon, amíg a szüleik éjszaka a gyárban dolgoztak. Nagyon nagy volt a megfigyelés, még arra is volt beosztott, hogy nézze, ki jár vendéglőbe, templomba, és azt is figyelték, hogy az emberek egymás között mit beszélgetnek, még az utcán is meg voltunk figyelve. És nem lehetett tudni, hogy ki kinek a besúgója.

Pannikám – vette át a szót nagymamám –, az alap higiénia is teljesen más volt. Fogorvosi asszisztensként iskolákba, gyárakba jártunk szűrni, és tanítani a higiéniát. Egyszer a lányok iskolájába a praktika tanárnő⁶ jött oda hozzám elszornyülködve, hogy egy falusi fiú nem tudta, mi az a szalvéta.

A Ceausescu család meg arany életet élt – folytatta nagypapa. – Azt híresztelte Ceausescu felesége, hogy az ország népe meg se érdemli őket, mert nem tudjuk, hogy mennyire vigyáz reánk, hiszen minden telefonba lehallgató készüléket tettek, és utána valószínűsítjük, hogy a tévékbe is. Amíg mi nyitás előtt már egy órával sorba álltunk tejért és kenyérért, ami aztán nyitás után félóra alatt elfogyott, és a sor végén állóknak nem jutott semmi, addig Elena Ceausescu Franciaországba járt repülővel haját csináltatni. Ceausescu meg nagyon szeretett vadászni, bár ehhez tehetséggel nem rendelkezett, így elkábították tisztele-

tére a medvét, hogy tudjon egyet lőni. Bár utólag kiderült, hogy csak néhány elemivel rendelkezett a diktátorunk és a felesége, mégis bárhova bementünk, legyen az iroda, könyvtár, iskola, több polcon tömött sorokban sorakoztak a vastag bőrkötéses tudományos művek, melyeket állítólag ők írtak. Ha a fia, Nicu Ceausescu bement egy vendéglőbe, azt azonnal kiürítették, hogy tudjon kedvére tivornyázni. Egyszer Széles Anna színésznőt is felállították, és kitesékelték, mert jött Nikusor.⁷ Hogyha a fiatalember elment egy kirakat előtt, és látott egy kedvére való cigarettát, akkor betörte az ablakot, és elvette azt. A lányának⁸ meg Ceausescu a szobájába lehallgató berendezést szereltetett, hogy minden mozdulatát nyomon tudja követni. És később csak a tévében szembesültünk vele, hogy míg a nép éhezett, ő aranymérlegben mérte a macskája eledelét.

Amikor jött látogatóba Ceausescu, ki kellett állni az utcára, és várni őt. A hivatalból, gyárakból vitték az utcára a dolgozókat, a gyerekeket meg az iskolából. Jegyrendszerben éltünk, de ellátottságunk mindig attól függött, hogy milyen volt az összeköttetésünk, mert a szekusoknak⁹ és a párttagoknak külön raktáruk volt, és az úgy fel volt szerelve, mint az itteni, magyarországi boltok.

Például kávét se lehetett kapni – *tette hozzá mama*. – Nem volt szabad terhességmegszakítást csinálni, és antibébi tablettát szedni. Az egyik nőgyógyásznak a talpát borotvával vágták, kínozták, mert nem vallotta be, hogy csinált terhességmegszakítást. Ha magyarországi vendég jött, nem volt szabad, hogy nálunk aludjon, és például mihozzánk is úgy jöttek az ismerősök, hogy Francia mamáéknál beálltak a kocsival, nekik kertés házuk volt,

ráhúzták nagyapád autóponyváját, a csomagokat meg áttették a mi utazótáskánkba, és ha valakivel véletlenül találkoztak, azt mondtuk, hogy temesvári vendégek jöttek hozzánk. Például a magyar himnuszt sem hallgathattuk, sem a Szabad Európa Rádiót.

Mama, de azért nyugtass meg, hogy titokban hallgattátok, nem?

– Persze kicsikém.

Nem lehetett külföldre menni, - *vette át a szót papa* – nem volt útlevelünk. Sokan próbáltak átszökni, és sokak életüket is veszítették emiatt, hiszen lelőtték őket azok a katonák, akik oda voltak állítva. Egy 14 éves kisfiú a Szamos töltésén kiment biciklizni, megfedkezett magáról, már a határnál közel volt, mikor észbekapott, és visszafordult, és már visszafele Szatmár irányába jött, mikor agyonlőtték. A kisfiú édesanyja aligazgatója volt az egyik iskolának, az apja meg főmérnök az egyik gyárban, napokig vallatták a szülőket. Azt szerették volna kicsikarni tőlük, hogy át szeretnének szökni Magyarországra, és nem mondták meg nekik, hogy már a kórház morgájában¹⁰ van a gyermekük napok óta. Amikor ez kiderült, a diákság fáklyás felvonulást csinált, mi akkor is nagyon féltettük gyermekeinket, hogy nehogy közéjük lőjenek. Akkor mikor édesanyád, a Boglárka 7 éves volt, mi akkor jöttünk át először Magyarországra látogatóba. A főnököm tudott szerezni nekünk útlevelet, ekkor mentünk át egészen a németországi Lipcsébe. Hatalmas újság volt nekünk, hogy éjjel 2-kor, mikor megérkeztünk, a szálláson volt meleg víz, és tudtunk zuhanyozni.

Egyébként a párti elit mindenhol ott volt, és több mindent tudtál elintézni a vendéglőben asztal mellett, mint hivatalosan. Volt

olyan, hogy a vendéglőben kávécsészébe tették a féldecit is, és úgy vitték ki nekik, mert nem volt szabad tudják, hogy van ott ital.

Mi azért szerencsések voltunk. Jegyrendszer volt, de mi nem éreztük a nehézségeit, mert én beosztásomnál fogva jártam a környező falukat, ahova fonalat vittünk. Ha kimentünk oda fonalat vinni vagy gépet javítani, az ott dolgozó embereknek mindig volt plusz húsuk, amit eladjanak, nekünk meg szükségünk volt arra, hogy vegyünk a családunknak élelmet. Mi minden évben vágtunk disznót is, évközben pedig a szükséges dolgokat be tudtuk szerezni ezektől a gazdálkodó emberektől, így nem éreztük a jegyrendszer viszontagságait.

A főnököm Bánátban született román ember volt, – *tette hozzá mama* – nagyon becsületes fogorvos, aki a munkahelyén pártvezér volt. Ő felvilágosított, hogyha vendégem érkezik, ahol a porciómat adják, ott kötelesek adni plusz élelmet, de ezt nem hirdették ki, mert titkolták.

Anya hogy tudott tanulni ilyen körülmények között?

Édesanyád az 5-8. osztályban minden tantárgyból ment versenyekre, emellett a három felvételi tantárgyból (magyar, román, matematika) magánórára jártunk. A felvételi vizsga után egyenesen a tanárokhoz ment, akikkel megbeszélte, hogy mit hogy írt. Minden tanár, bár egy másik iskolában, de felvételeztetett, így pontosan tudták, hogy alakult a ponthatár, és minden tanártól azt a visszajelzést kapta, hogy biztos sikerült. Aztán amikor kihirdették a vizsga eredményét, a tanárok mondták azt, hogy reklamáljuk meg, mert az nem lehet, hogy nem jutott be Bogica. Ők jöttek is velünk, mert akkor szülő

nem reklamálhatott, csak szakember. Ekkor derült ki, hogy a magyar dolgozatát egy teljes jeggyel lerontották. Akkor az igazgató és én elmentünk a tanfelügyelőségre, ahol engem megkértek, hogy várjak kint, nem mehettem be. Nyár volt, meleg, az iroda ablaka nyitva volt, én kimentem az utcára, és onnan hallottam, hogy mit beszélnek odabent. Egy iskolából hívtak egy magyartanárnőt, és arra kérték, hogy egy teljes jeggyel értékeljék le a dolgozatot, mert a névsort nem akarják megváltoztatni. Ekkor egy kis csend következett, aztán a női hang kijelentette, hogy ő ezt a dolgozatot nem leértékelné, hanem fel. Kijelentette, hogy ilyen aljas dologhoz nem adja az aláírását. Megtudtuk később, hogy ez a tanárnő Sajó Magda magyartanárnő volt, aki az ő diákjainak még akkor is megtanította a Szózatot és Himnuszt, ha később ennek következményeként a Securitátén töltötte az éjszakát. Majd hívtak másik tanárt, aki aláírta Bogica dolgozatát, nekem pedig azt mondták, ha nem tetszik, menjek Magyarországra.

FORRADALOM ROMÁNIÁBAN – A KABAI CSALÁD ÉS TÖKÉS LÁSZLÓ KAPCSOLATA

Második történetmesélőm keresztapám, nagymamám testvérének a fia, édesanyám unokatestvére. Ő Dr. Kabai Zoltán, jelenleg román, magyar és kanadai állampolgár, temesvári fogorvos, aki ugyan a tárgyalt időszakban még gyermek volt, mégis részesevé vált az eseményeknek. Keresztapám történetmondása közben az ő édesapja (nagymamám testvére), id. Kabai József is kedvet kapott a meséléshez, így Zoltán visszaemlékezését az ő történetei egészítik ki.

A képen jobbról: id. Kabai József, Kabai László, ifj. Kabai József, néhai Molnár Judit, Kabai Zoltán

Id. Kabai József története abszolút hitelesek, hiszen ő volt a szomszédban lakó református lelkész, Tőkés László barátja és bizalmasa, aki később Tőkés Máté, Tőkés László fiának a felkérésére egy rövid írásban is megemlékezett erről (2. sz. melléklet). Az ott leírtak és az itteni visszaemlékezések között természetesen vannak átfedések.

Tőkés László nevét, azt gondolom, mindenki ismeri, hiszen református lelkész, aki az 1989-es romániai forradalom vezéralakja. Tanulmányait a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben végezte 1971-1975 között, majd Brassóban és Désen volt református segédlelkész. Az állami és egyházi hatóságokkal szembeni ellenállása miatt törvénytelenül kizárták a papság kö-

réből, így 1984-1986 között munkanélküli volt. 1986-ban Temesváron lett segédlelkész, majd rendes lelkész. 1988-1989 között az egyházi állapotokat és a romániai falurombolást bíráló megnyilatkozásaiért folyamatosan zaklatták. 1989-ben az állami és egyházi hatóságok pert indítottak ellene, megfosztották szószékétől, és a szilágysági Menyő községbe száműzték. Az eseményről tudósított a Magyar Televízió Panoráma című műsora, ezáltal a temesvári magyarság, amely tudta fogni az MTV-t, értesült a döntésről. Ez később kulcsfontosságúnak bizonyult, mivel az erőszakos kilakoltatás ellenében védelmére kelt hívek és a hozzájuk csatlakozó temesváriak megmozdulása robbantotta ki a romániai forradalmat.

A rendszerváltás után 1991-2003 között az RMDSZ tiszteletbeli elnöke, 1990-től a Királyhágómelléki Református Egyházkerület püspöke, illetve a romániai Református Egyház Zsinatának társelnöke. A Magyarok Világszövetsége és a Magyar Reformátusok Világszövetsége elnökségi tagja, a Johannita Lovagrend tagja, 2004-től az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács elnöke, 2007-től pedig az Európai Parlament képviselője.¹¹

Tőkés László 1986-89 között a temesvári Mária téri Belvárosi Református Templom segédlelkésze / lelkésze volt.

A templomépület, számunkra szokatlan módon, egy sarokház részeként működik. A fenti képen a sárga fénnel megvilágított ablakok az első emeleten a templom ablakai. A magasszínp szinten, a templom alatt van a parókia, ahol a mindenkor lelkész lakik. A templomhoz tartozó, vele egybeépített bérház pedig a református gyülekezet bevételi

Mária téri Belvárosi Református Templom

forrása. Itt lakott a Kabai család is ezekben az években, Kabai Zoltán fogászati rendelője pedig ma is a magASFöldszint egyik apartmanjában található.

Tőkés László a templomi szószékkal a háttérben

Itt kezdődött el a család kapcsolata Tőkés Lászlóval, amire id. Kabai József így emlékszik vissza: Tőkés László segédlelkészként került a templomhoz. Először a templom sekrestyéjében lakott, ami egy nagyon kis szoba, előszoba, fürdőszoba az egész. Ez

a mi emeletünkön volt, a két bejárati ajtó egymással szemben (kb 20-25 méter távolságban.) Abban az évben foci világbajnokság volt, neki tévéje sem volt, a meccseket együtt néztük, és így kezdődött a barátság. A Debrecenben rendezett református világtalálkozón aztán 1990-ben, amikor bemutatott Antall Józsefnek, Für Lajosnak, ezt mondta: „Kabai József, a komám. Nem az az érdeme, hogy a komám, hanem azért a komám, mert érdemei vannak.” Ilona lányának mi vagyunk a keresztszülei, és itt, Erdélyben a komaság rokonságnak számít.

Riportom során először Kabai Zolit, a fiát kérdeztem, aki innen követte végig kiskamaszként a forradalom eseményeit.

Zoli, neked milyen volt a Ceausescu időben gyermeknek lenni?

Kisgyerekként, kétéves koromban költöztünk a Mária téri református templom

lakásainak egyikébe, minden gyerekkori emlékem innen származik. Gyermekként kommunizmusban felnőni, összehasonlítási alap nélkül nem volt különösebben nehéz. Az volt a normális, azt szokta meg az ember, nem is tudta, hogy lehetne ez másképp. Amikor az ablakon kinéztünk, és láttuk, hogy az emberek kezdenek sorba állni az utca másik oldalán lévő ABC előtt, mi is elmentünk, és a családból valaki beállt a sorba, anélkül, hogy tudnánk, milyen áru érkezik éppen. Álltunk a sorban, megvártuk, míg lepakolják a teherautóról a dolgokat, és elkezdik árulni a portékát. Álltunk kint az utcán, napsütésben, esőben, hóhullásban, és fel sem merült, hogy a világ másik végében légkondicionált üzletekben tele polcok között válogathat az ember minden földi jó között. A kommunizmusban mindenkinek volt munkahelye, fizetése, és bár az üzletek polcai üresek voltak, nem emlékszem, hogy éhezett volna valaki. Falun majdnem mindenkinek volt hozzátartozója, ismerőse, és a kistermelők csak „bio” élelmiszert árultak.

Aztán nagyobb gyermekként részt vettem a diktátor személyi kultuszának demonstrációin is, ahova diákként voltunk kivezényelve, és alkalmanként az előadás valamelyik részébe is bekapcsolódtunk, pl. különböző színű plakátokat felemelve a stadionban, ami messziről valószínűleg szép látvány lehetett. Voltam közmunkán kukoricát törni, ami gyerekként az iskolából való igazolt hiányzás miatt szintén nem volt megerőltető. Autóbusszal vittek reggel, hoztak haza délután / este, ami így, harminc év távlatában nem volt más, mint osztálykirándulás.

Hogyan ismerted meg te Tőkés Lászlót?

Tőkés Lászlóról, „László bácsiról”, ahogy mi neveztük, az első emlékeim gyerekként a vallásórákhoz fűződnek. Mielőtt ő segédlelkészként megjelent volna Temesváron, nem emlékszem, hogy lett volna a templomunkban ilyen. A vallásórák kezdő magját a szüleim baráti társaságának gyerekei alkották. Szerettünk odajárni. László bácsi tanította meg nekünk a betlehemezés örömet, és mint gyerekek jártunk Szenteste a gyülekezet tagjaihoz, és az otthonokban is előadtuk a tanultakat, nemcsak a templomban. Ezt a szokást évekkel László bácsi Temesvárról elköltözése után is megőriztük László öcsémmel és Kovács Lóránt volt osztálytársammal, aki azóta az „Óperenciás tengeren” túlra költözött. 2010-ben, amikor a téli ünnepeket Lóri itthon töltötte, ismét összeállt a csapat, és mint felnőttek is előadtuk azt, amit valamikor László bácsi tanított nekünk. A temesvári templomban erről videófelvétel is készült (<https://www.youtube.com/watch?v=vhTJlZrv3eM>).

Tudom, hogy Tőkés László nemcsak lelkész, hanem komoly politikai szerepe is volt, és van ma is. Te mit tudtál erről akkor?

1989-ben 13 éves voltam, még gyerek, érzékeltam magam körül dolgokat, és mint a népmesékben, valamilyen szinten éreztem azt, hogy mi a jó és mi a rossz, de nem igazán fogtam fel az események valódi súlyát. Nem sejtettem, hogy milyen fontos az, hogy László bácsi a templomban gyakran beszél az egyház helyzetéről, a veszélyben lévő magyar falvakról¹², és hogy mekkora jelentőséggel bírt az, amikor a temesvári belvárosi református templom karzatán rögzített interjúban Tőkés László nyíltan beszélt a

Ceaușescu-rezsim elnyomó politikájáról. Az interjút a magyar televízió Panoráma című műsorában sugározták, s ma már tudom, hogy nagy port kavart akkor. (Az interjú teljes egészében megtekinthető: http://www.youtube.com/watch?v=q_8BNYNDVjE). Ezután felpörögtek az események is. Amit én ebből láttam, az az volt, hogy a házunk bejáratánál mindig rendőrök álltak, ketten is, és ellenőrizték a ki- és bejövőket. De erről lehet, hogy édesapám többet tud.

Interjú Tőkés Lászlóval (Panoráma, 1989)

Zoltán édesapja, Józsi folytatta:

Bizony érezni lehetett, hogy a hatalom bekeményít. “Egy kis irtást, ritkítást, gyomlálást csinálunk Tőkés körül, és elszárad magától” – gondolták. Gazembernek tekintettek mindenkit, aki körülötte volt. Például a családot, akitől a tejet vásároltuk, megfélemlítették, és azok több tejet nem adtak. Újvárossy Ernőnek az a „gaztett” volt a bűne, hogy számlával hozta a templom javításához az építőanyagot, és így nem tudták Tőkés Lászlót perbe fogni, hogy lopott anyagot használ. Újvárossy Ernő 1989. szeptember 12-én tűnt el, két nappal később pedig a Temesvár melletti Zöld Erdőben találták meg a holttestét.

Gazdasági pert akartak csinálni abból a 20.000 lejből is, amit egy magyarországi személy – talán református lelkész – hozott Lászlónak, és elismervényt kért, amit meg is kapott. Aztán rövid időn belül egy belügyes tért vissza az elismervénnyel, és miután Tőkés László beismerte, hogy az ő aláírása van rajta, megtette azt a „nagylelkű” ajánlatot, miszerint, ha az összeget a templom kapta, és nincs bevezetve a templom kasszájába, akkor sikkasztásért 6 évet kap, ha pedig külföldről kapta, az biztos kémkedésért van, és azért 12 év jár. Választhat. Aztán a munkából hazaérkezvén, észrevettem az SOS jelzést, merthogy én voltam ott a szomszédban, megbíztunk egymásban, de napközben én sem járhattam át csak úgy Tőkéshez, csak miután a kaput bezártuk, és a rendőr kívül maradt. A belépő aznap egy marék savanyú káposzta volt, amit a feleségem küldött a terhes Edit asszonynak. Az idő szorításában gyorsan kellett cselekedni. Filmbe illő módon egy ismerős fogorvos a garázsában lefektetett a hátsó ülésre, pokróccal letakart, és úgy vitt el egy ügyészhez, akit én addig személyesen nem ismertem, tanácsért. A magyar ügyész első látásra rögtön segített. Hamarabb visszaérkeztem a tanáccsal, mint a belügyes, aki Lászlónak gondolkodási időt adott, hogy 6 évet vagy 12 évet választ-e.

Egy vasárnap délelőtt jött a hír, hogy egy magyarországi személyautónak, amely a Continental Szálloda parkolójában volt hagyva, míg a vele utazók eljöttek az istentiszteletre, mind a négy gumiját kivágták. Szakembert keresni, és elvinni a helyszínre, nem volt könnyű, de sikerült megoldanunk azt is. Egy román és egy szerb ismerős segített, akiknek ezért másnap, hétfőn megrovásban volt részük a munkahelyen.

Tőkés László mindig azt mondta, hogy mikor behívják az embert, nem szabad hallgatni, mert azt úgy értékelhetik, hogy el akar az ember titkolni dolgokat. Úgyhogy valamit mindig mondani kell a szekusoknak. Nekem két ilyen emlékezetesebb, „beszédesebb” találkozóm is volt. László mesélte, hogy István bátyja, aki Kanadában él, készül Magyarországra jönni, ahova pont akkoriban várták Bush elnököt is. A Securitatenál én meg úgy állítottam be a dolgokat, hogy vigyázzanak, mert az István egy repülőgépen utazik Bushsal, akivel a kelet-európai dolgokat és László ügyét tárgyalják. Magas lehetett ez az infó nekik, mert anélkül, hogy leírást volna velem, mint máskor, gyorsan hazaküldtek.

Aztán, ha már amerikai védnökség alá helyeztem Lászlót, gondoltam, jó volna szovjet védnökség alá is helyezni. A megoldás szinte tálcán jött. A Kossuth rádió Külpolitikai arcképcsarnok című műsorában a KGB főnökéről beszéltek megjegyzve, hogy tud magyarul, és szépirodalmat olvas magyarul. Csak annyit csúsztattam, hogy Kryuchkov¹³ magyarul olvassa a jelentéseket Tőkés Lászlóról. Ezt sem tudták ellenőrizni, és gyorsan hazaküldtek. Nemsokára aztán azt terjesztették, hogy Tőkés László magyar vonalon futtatott CIA és KGB ügynök, de hozzányúlni emiatt nem mertek egy ideig.

Az ablakbetörések szinte napirenden voltak. Cinikusan úgy könyvelték el, hogy Tőkés önreklámozás céljából saját maga rendeli azokat. A pincéből minden kidobott lécet összeszedtünk, hogy a réseket bedeszkázzuk. Ostromlott várra hasonlított a református parókia. Az ablakok

beüvegezése végül az utca nyomására és a polgármester közbelépésére történt.

Harminc év távlatából élesen visszatérő képek ezek.

Később már gondolom te is értetted, Zoltán, hogy mi történik körülötted?

Hát persze. Két évtizeddel később már tolmácsként segítettam Szőczi Árpádnak, a magyar származású kanadai újságírónak, aki dokumentumfilmet készített „Drakula árnyéka – A román forradalom valódi története” címmel. (A dokumentumfilm megtekinthető: <https://eurocom.wordpress.com/2012/12/27/a-temesvari-forradalom-langjat-meggyujto-titkos-interju-tortenete-adevarul/>)

Ekkor tolmács szerepben találkoztam Radu Tinuval, aki a Temes megyei Securitate helyettes vezetője volt, ő felelt annak idején a Tőkés László-ügyért.

A képen Radu Tinu irodája, az íróasztalnál Radu Tinuval, mellettem ül Szőczi Árpád, nekem meg csak a fejem búbja látszik, én vagyok háttal, fehér ingben. Angolul hangzott el a kérdés, amit én románra fordítottam, majd a román választ vissza angolra. Ez volt az én szerepem.

Radu Tinu az interjú idején a temesvári Astra Biztosítási Társaság irodájában ügyvezető igazgatóként dolgozott. Egy nappal a felvétel előtt elmentünk bemutatkozni, hogy a másnapi részleteket megbeszéljük, én is bemutatkoztam. Másnap visszakérdezett: „Édesapád hogy van? Még mindig a református bérpalotában lakik?” Hogy magyarrá fordítsam: a valamikori titkosszolgálatban dolgozó mindenkor titkosszolgálatnál dolgozik. 24 óra alatt tudta, ki vagyok, ki az édesapám, és jelezte számomra, hogy

Interjú Radu Tinuval

én is tudjam, hogy tudja. Nem rosszindulattal, nem megfélemlítési szándékkal, csak úgy... Rendszerváltozás előtt a Securitate helyettes vezetője Temesváron, rendszerváltás után biztosítási cég temesvári igazgatója – így lettek a múltban politikai elnyomó szervezetek tagjai a mai gazdasági elité. A forgatás alatt tudatosult bennem, hogy a titkosszolgálat emberei egyáltalán nem bűtők, nem szabad őket alábecsülni, leértékelni. Ők is emberek, alapból nincsenek rossz szándékaik másokkal szemben, végzik a dolgukat, néha hibáznak, de értenek ahhoz, amit csinálnak.

És bizony hibáztak a „szekusok”, például akkor is, amikor a következő történt. Egy bizonyos Mária nevű magyarországi hölgy egy nap megjelent az ajtónkban, beengedtem, és mondta, hogy Tőkés Lászlóhoz szeretne bejutni. Délelőtt volt, akkoriban az osztályunknak délután volt az iskolánkban

az oktatás (délelőtt a kisebb osztályoknak voltak órái), éppen magán matek órára készültem a fent említett Kovács Lóránt barátommal. A hölgy csak ennyit tudott románul: „Kabaiékhoz” („la Kabai”), így engedte be a rendőr az épületbe. Korábban Désen járt a Tőkés családnál, onnan a Securitate kikísérte az országból, ő pedig még aznap, egy másik határátkelőn visszajött és Temesvárra utazott. A tiszteletes úr ajtaja a bejáratból látható volt, az ominózus Panoráma adás után rendőrök álltak az utcaajtóban, ezért ott nem lehetett a parókiára az ő engedélyük nélkül bejutni. A lakóház pincéje kommunikált a paplak pincéjével, de az ajtó a paplak oldaláról be volt zárva. Lóránt barátommal kimentünk az utcára, teniszlabdával kezdtünk el játszani, három perc után „véletlenül” átdobtuk a labdát a parókia udvarára, átmásztam a kerítésen, megkértem a tiszteletes urat, hogy nyissa ki a pinceajtót, a

pincén keresztül bevittem Máriát, akinek a családnévére nem emlékszem (később ezért csak úgy emlegettük: a „pincés” Mari), viszszaugrottam a kerítésen a teniszlabdával, és elindultunk fél óra késéssel matek órára. A villamoson blattoltunk¹⁴, mint az igazi diákok, és aznap természetesen leszállítottak minket a villamosról az ellenőrök. Megkérdezték, mit csinálunk, hova megyünk, átnézték a táskánkat, és futni hagytak büntetés nélkül. Az ellenőrök egyikét a forradalom napjaiban láttam a házunk körül bámészkodni civilben, akkor gondoltam először arra, hogy nem is ellenőrök voltak, akik minket igazoltattak, hanem a titkosszolgálat emberei. Biztos látták, hogy átugrottam a kerítésen, valószínűleg azt gondolták, hogy infókat csempészek ki a házból, ezért magamra vontam a figyelmet, és engem hajkurásztak matek órára menet, miközben „pincés” Mari zavartalanul megcsinálta azt, amivel engem gyanítottak. Szerencsés véletlen, ami rosszul is elsülhetett volna.

Levelet is csempészttem, de anélkül, hogy tudtam volna róla. Az édesapám tekerte fel a golyóstollam belsejébe a levelet, amit az én tolltartómban hoztunk ki a házból, majd mielőtt elváltunk, kölcsönkérte tőlem, mintha csak írószerszámra volna szüksége. Pár évvel később tudtam meg, hogy az az írószerszám a magyar nagykövetségig jutott el, ott szét kellett törni, mert össze is volt ragasztva, nehogy véletlenül ki lehessen bontani. Nem az én érdemem, nem az én leleményességem, de része voltam, anélkül hogy be lettem volna avatva. Édesapám mint Tőkés László szomszédja és bizalmasa, a titkosszolgálat megkülönböztetett figyelmének örvendett. Mesélte, hogy mindig bibliai idézetekkel készült az ilyen találko-

zókra, és volt olyan, amikor kicsit kótyagosnak is hitték emiatt. Az ott leírt jelentések tollbamondások voltak, azt kellett írni, amit ők diktáltak.

A FORRADALOMRA IS EMLÉKSZEL?

Édesapám mesélte, hogy a szomszédunkat, Kürthy Béla bácsit temették december 11-én. Édesapám vitte autóval Tőkés Lászlót a temetésre. László bácsi elmondta neki, hogy aznap délelőtt (hétfő lévén) behívták a Párt-hoz (hozták-vitték szolgálati autóval), és telefonon biztosították előtte, hogy semmiféle bántódása nem esik majd. Itt megkérte Robu elvtárs, a párt kultuszfelelőse, hogy a beharangozott 15-ei dátumot, amikorra Tőkés megkérte a gyülekezet híveit, hogy legyenek jelen a rendszer igazságtalanságán (amikor is az ő kilakoltatása végre lesz hajtvva), halassza el a következő hét hétfőjére, december 18-ra, mert nem lesz pénteken kilakoltatás. A tiszteletes úr elmondta, hogy hétfőtől péntekig nem áll a rendelkezésére egy vasárnapi nap, ahol ezt a szószékről bejelenthetné.

Az iráni elnök és Ceausescu találkozója az újságok címlapján

A villamosokat Tőkés László háza előtt állították meg

Nicolae Ceaușescu elvtárs december 18-20. között Iránba látogatott. Ha december 18-án kezdenek összegyűlni a békés báméskodók, akkor nem lett volna az országban a diktátor, hogy kiadja a tűzparancsot. Mivel 15-én már gyűlt a tömeg, 16-án elkezdődött a rezsim elleni tüntetés, 17-én délután pedig már ki volt adva a tűzparancs, és Temesváron belelőttek a tüntetőkbe.

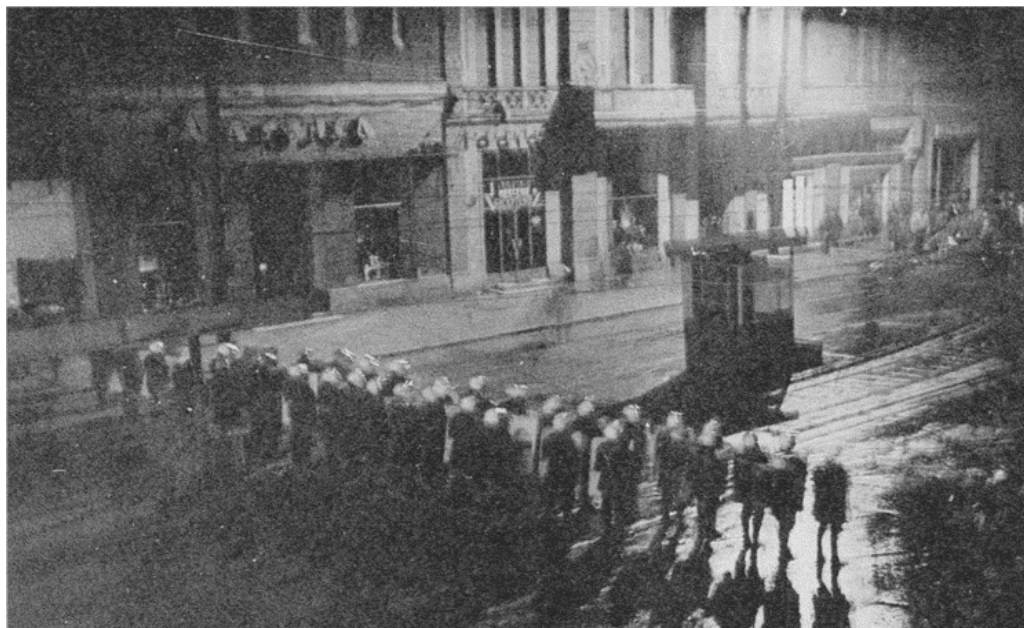
1989. december 15. pénteki nap volt, a suliban buli volt, a téli vakáció előszele. Mivel közel laktam az iskolához, a teadélutánra én vittem be a lemezjátszónk hangfalait, hogy legyen zene. Emlékszem a meglepetésre, mikor hazaértem, és a ház előtt emberek álltak, békésen tüntettek. Aztán felpörögtek az események, így 30 év távlatában a napok összemosódnak.

Emlékszem arra, ahogy egyre többen és többen álltak a ház előtt, a villamosokat megállították, minden villamosban utazó

kénytelen volt a mi házunk környékén le szállni a tömegközlekedésről, és így nagy iramban duzzadt a tömeg. A tömeg feloszlásánál vízágyúval is kísérleteztek. Ma is emlékszem, mekkora erővel mossa el az embert a vízágyú. A vízágyús tűzoltóautót később a felbőszült tömeg bedobta a Begába (Temesvárt átszelő kanális), a házunktól nem messze.

Emlékszem a rohamrendőr láncra, amely szemben állt a tömeggel, és nem engedte őket a házunk elé. Néhány merészebb tüntető kivált a tömegből, közelebb jött a rohamrendőrökhöz, megdobta őket valamivel.

Olyan is volt köztük, aki túlságosan merész volt, és rendőrkézre került. Az egyik ilyet elfogták, és a lábánál fogva behúzták a mi utcánkba. A rendőrök, akik mellett elhúzták, mind belerúgtak. Mire az utcánkba ért, már eszméletlen volt. Ott feldobták egy teherautóra. Nekem az tűnt fel gyerekként,

A rohamrendőrök sorfala, Temesvár 1989.

hogy a teherautót látszólag nem őrzi senki. Valószínűleg, akiket oda feldobáltak, már nem voltak olyan állapotban, hogy menekülni tudjanak.

A lakásunk egy sarkon lévő apartman volt, aminek a mellékutcára és a főútcára is nyílt ablaka. Mint gyerek, az elején, amikor még a békés tüntetés folyt, én is ott tolongtam az ablaknál, hogy lássam, mi történik. A nagy tolongás közben sikerült az egyik ablakot betörnöm, és a kieső ablaküveg kihalászta a homlokom. Édesapám később ezt úgy mesélte, hogy én voltam „a forradalom első sebesültje”. Nem vittek kórházba, és ez jó döntés volt, mert utána mindenféle rémtörténetek keringtek a kórházban kezelt sebesültekről. A lövöldözések hozzánk is elhallatszottak. Nem a közvetlen közelünkben lövöldöztek, de a központ nincs messze tőlünk. Én emeletes ágyban aludtam, az emeleten, a főútra néző

ablak mellett, és volt olyan reggel, amikor a másik szobában ébredtem fel a kanapén, ami az ablak szintje alatt volt. Nehogy egy kósza golyó hozzánk is betévedjen, a szüleim biztonságba helyeztek.

Tőkés Lászlót és családját elhurcolták. Csak az események után tudtuk meg, hogy biztonságban vannak a szilágysági Menyőben, az Isten háta mögötti kis faluban. Ha a dolgok nem úgy sülnek el, ahogy az események zajlását ma ismerjük, könnyen lehet, hogy a Kabai családra is a bűnbak szerepe jut. Pengeélen táncoltunk...

Aztán december 21-én Bukarestben is kitört a forradalom. A TV egyenes adásban közvetített sok fontos mozzanatot. Tömeghisztéria, pánik, manipulálás, ahogy ilyenkor ez lenni szokott. A rossz megtestesítőjét, a diktátor Ceausescut elfogták, rögtönítélő bíróság előtt halálra ítélték, és az ítéletet még aznap végrehajtották, kará-

Roumanie

DOCUMENT EXCLUSIF

L'étincelle de la révolution

Sur ces photos prises à la sauvette, le tout premier attroupement qui provoquera la chute de Ceaucescu. Pour protéger Laszlo Tökes, leur pasteur (ci-contre), ses paroissiens manifestent le 16 décembre.

PHOTOS BRUNO KELLNERGER

Laszlo Tökes était « comme un »
Son aîné, Zoltan, a été

C'était un spectacle grandiose! Les policiers s'enfuyaient si vite qu'on les aurait cru aux Jeux olympiques. L'œil rivé à sa fenêtre pendant toute la nuit, Ion sent bouillir sa tension artérielle. Voir la foule braver et faire reculer la police, dans cette Roumanie écrasée de terreur, c'est inimaginable. Photographe amateur, il prend quelques clichés à la dérobade, sans rien dire à personne. Pas même à sa femme. Des photos-documents, qu'il ne développera que huit jours après. Il a trop peur.

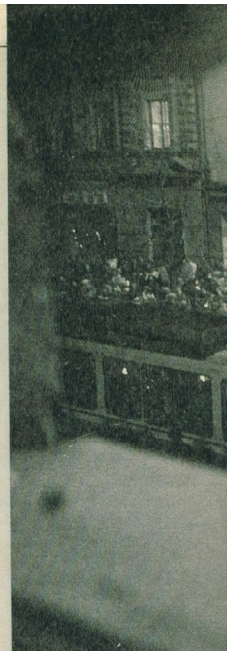
Jamais il n'aurait imaginé qu'il venait de voir naître une révolution. Une semaine après, le régime allait tomber.

Ion habite un immeuble massif et austère, proche du centre de Timisoara. Dans le même bâtiment, au premier étage, il y a un temple évangélique. Et, au rez-de-chaussée, l'appartement de Laszlo Tökes. Ce pasteur engagé de 37 ans

matise les villages. La police en examine les caractères dactylographiés et découvre qu'il en est l'auteur. Sous Ceaucescu, tout détenteur d'une machine à écrire devait la déclarer à la police et donner une épreuve des caractères.

Dès avril-mai, la rumeur court qu'il sera déplacé ailleurs dans le pays. Le Conseil paroissial le soutient. En juillet, il aggrave son cas en donnant une interview à la Télévision hongroise, critiquant sévèrement le régime de Ceaucescu. Grâce à son renom, il peut encore exercer son ministère. Mais la maison est surveillée et un ingénieur qui s'est occupé de faire des réparations dans le temple, malgré des menaces policières, est retrouvé mort dans un bois.

En novembre, le tour du pasteur semble venu. Quatre voyous l'attaquent, le blessent, mais l'intervention de deux amis le sauve. Puis, dès le congrès du parti deux policiers

des dizaines de personnes se groupent devant sa maison pour empêcher son expulsion.

C'est le point de départ de la révolution. La police ne réagit pas tout de suite, et cela attire d'autres curieux. Dès lors il y a trop de monde pour un contrôle policier de routine. Le jeune pasteur, craignant une répression féroce, prie les gens de rentrer chez eux, explique qu'il veut éviter un problème politique.

Mais rien n'y fait. Toute la nuit, il reste vingt à cinquante personnes, et le lendemain, la foule s'est encore accrue. Tökes essaie encore de la dissuader. Il y a désormais 400 ou 500 personnes. « On était tous effrayés », raconte Ion, resté prudemment chez lui, on voyait les agents de la sécurité, mais rien ne se passait. »

C'est le soir que les événements vont se précipiter. Quelqu'un crie « liberté pour

A francia újságcikk a Kabai család fényképével, alatta Ion Roman, a szomszéd.

csonykor, a szeretet ünnepén. Mint gyerek, a tömeg eufóriája ránk is ránk ragadt, de jó néhány napig a szüleink minket nem engedtek az utcára, úgyhogy csak az ablakból lestük a történeteket.

Egy francia újság riporterei nálunk is

jártak 1990 elején. A családi fotót ők készítették. A cikkben a szomszéd bácsi, Ion Roman is le van fotózva. A forradalom forró pillanataiban amatőr fotósként készített néhány felvételt az ablakból, amik magukért beszélnek.

A fogorvosi egyetem befejezése után én Kanadába költöztem, az „Óperenciás tengeren túlra” szerencsét próbálni. 5 év múlva mint kanadai állampolgár jöttem vissza Temesvárra, és itt űzöm az itthon tanult mesterségemet azóta is. Jól érzem magam a bőrömben, bár anyagiak terén össze se lehet hasonlítani Kelet-Európát Nyugattal. Nem csodálom, hogy a becsületes munkaképes emberek egy része ott keresi a megélhetését. A magyarok nagy része is kivándorolt már. Kevesebben vagyunk itt a szórványban, mint ahogy gyermekkoromban voltunk. Akkoriban agresszíven próbáltak minket beolvasztani, ezért az ember ösztönösen ellenállt. Most a nagy kapitalista szabadságban ez a beolvasztás megtörténik magától is. Lassan, de biztosan. Kovács Lóránt barátommal már tíz éve dolgozunk a <http://www.magyarvagyok.hu/> közösségi oldalon, ami a magyar értékek digitális tárháza. A fiam után ez a második büszkeségem. Én így teszek azért, hogy az otthonom a hazám maradhasson.

KÉT ORSZÁG KÖZÖTT – ÉDESANYÁM EMLÉKEI

Édesanyám, dr. Francia Boglárka Gizella hajdúnánási háziorvos, természetgyógyász, aki éppen a pszichoterapeuta szakvizsgájára készül. Egy olyan nő, aki mindent megtesz családjáért, és aki mindig tanulni és fejlődni szeretne. 1974. szeptember 28-án született Sárközüjlak községben, ahol édesanyja, az én nagymamám a körzeti asszisztensnő volt, és Francia nagyapja, dédnagyapám kulák, akit megfosztottak mézárszékétől és vágóhídjától. Őt a gyermekkorában megélt események érzelmi töltetével kapcsolatban kérdezem.

Anyá, te hogyan emlékszel vissza a kisgyermekkorodra? Már akkor megkülönböztettek Romániában élő magyar gyermekként? 7 hónapos koromtól éltem Szatmárnémetiben. Amikor ovisok voltunk a testvéremmel, akkor egy, a felnőttek számára nagyon mókás esemény történt, amit a mai napig rendszeresen emlegetnek a szüleim és ismerőseik. Akkoriban minden intézmény helyiségében, így az óvodában is kötelező volt kitenni Ceausescunak és feleségének az arcképét. A testvérem, Francia Zsuzsanna pedig egy napon azt kérte a szüleimtől, hogy vigyük haza azt a szép fényképet Ceausescu bácsiról, és otthon is tegyük ki a lakásunkba. Azóta is jókat derülünk a gyermeki tudatlanság eme példáján.

Egyébként mi gyermekként érzelmi biztonságban éltünk: magyar közösséghez tartoztunk, magyarul tanultunk, magyar egyházközségbe jártunk, magyar barátaink voltak, magyar színdarabokat láthattunk Szatmárnémetiben a színházban, és a játszótéren a kis barátainkkal is megvoltunk. Mi mondtuk magyarul, ők válaszoltak saját anyanyelvükön, románul, de ők is értettek minket, és mi is értettük őket. Onnan tudtuk, hogy Romániában élünk, hogy volt román óra az iskolában, és hivatalos helyeken csak románul lehetett boldogulni. Gyakorlatilag egy magyar anyanyelvű közösségben megélt magyar anyanyelvű gyerekkort tudhatok magaménak. Arra, hogy egy nyugodt és barátságos üvegbura alatti világban élek, csak akkor döbbsenem rá, amikor egy szombat délelőtt az otthonunktól 150 méterre egy román cigány azért akarta megkéselni a húgomat, mert magyarul beszélt. Bozgor¹⁵ – így hívtak minket, ez volt a magyarok gúnyneve. Ez az illető azt mondta

románul a feleségének, hogy leszúrja most ezt a bozgot, mert mit képzél, hogy magyarul beszél az utcán. Hála Istennek (és ez most nem csak egy elcsépeelt szófordulat), a felesége megakadályozta, hogy megölje az utcán békésen mellettem sétáló húgomat. Ekkor én olyan 10, a húgom pedig 8 év körül lehetett.

*És mindened megvolt gyermekként,
vagy te is éheztedél, mint mások?*

A boltok polcai csupaszok voltak, néhány féle termék volt bennük csak, leginkább halkonzerv, olajbogyó, borsókonzerv, száraztészta.

7 éves voltam, amikor először Magyarországra látogattunk Fazekas Irénke nénihez, aki dédnagymamám testvére volt és Hajdúnánáson élt. (A háza a Csokonai utcán volt, a Hetei Sándor néhai járásbíró nagy polgári házának egy kis szobájában lakott az államosítás után. Ma már nem látható ez a ház, ami a Csokonai utca 2. szám alatt volt, hiszen egy új társasházat építettek fel a tavalyi évben a helyére.) Hát akkor egyszerűen ledöbbsentem, amikor megláttam, hogy itt hogyan néz ki egy ABC. Roskadásig tele voltak a polcok megszámlálhatatlan áruval, és akkor fogtam fel, hogy milyen óriási szegénység van Romániában.

Mi egyébként nem éltünk szegénységben, mert falun éltek rokonaink, és ők megtermelték azokat az élelmiszereket, amiket a boltok polcain nem találtunk meg. Abban az időben a szorgalmas vidéki lakosság tartotta el élelemmel a városi lakosságot.

A rendszer kegyetlenségét, ahogy cseperedtem, egyre jobban láttam és hallottam, de a szüleim megvédték minden rossztól mindaddig, amíg el nem érkezett a gim-

náziumi felvételi. Egy olyan magyar gimnáziumba felvételiztem, amelyiknek az egyetemre való továbbjutási statisztikája 100%-os volt a magyar anyanyelvű osztályokat tekintve. 3 éves korom óta tudtam, hogy orvos leszek, és tudatosan készültem is rá. Sajnos a gimnáziumba nem vettek fel, ami hidegzuhanyként ért a családban engem is, és mindenki mást is. A szüleim fellebbeztek, és kiderült, hogy már a felvételi előtt 2 héttel leküldte a minisztérium azoknak a nevét, akik felvételt nyernek majd. Az édesapám a minisztériumig ment a fellebbezéssel, de mindenhol azt a választ kapta, miért nem szólt hamarabb, így utólag már nem tudnak tenni semmit. Ez volt az első komoly találkozásom a diktatúrával, és a rendszer igazságtalan működésével. Felajánlották, hogy választhatok a lakatos és az építőipari szakmunkásképző között, de én nem akartam egyiket sem. Akkor tájékoztattak arról, hogy 16 éves koromig iskolaköteles vagyok, és amennyiben nem jelenek meg valamelyik iskolában, az édesapámat bebörtönzik. Így a lakatos szakmunkásképzőben folytattam a tanulmányaimat azaz a 16 másik társammal, akiknek a szülei szintén bebizonyították, hogy igazságtalan eljárásban részesültek a felvételi során. Az első osztályfőnöki órán a tanár megkérdezte mindenkitől, hogy milyen tervei vannak felnőtt korára, és én határozottan azt válaszoltam, hogy orvos leszek. Az osztályfőnök megkért, hogy keressék magamnak egy másik célt, mert ebből az iskolából nem lehet orvossá válni. Én erre közöltem vele, hogy nem baj, akkor majd én leszek az első orvos, aki ebből az iskolából kerül az egyetemre. Ezt a párbeszédet még kétszer ismételtük meg, mire a tanár tehetetlenül, kivörösö-

dött fejfel leült székére, és többet nem hozta fel a kérdést. Ezek voltak addigi életem legsikeresebb és legdepressziósabb évei. Az iskolai közösség szépségkirálynőnek választott, és a tanárok imádták az osztályunkat, mert végre 17 ambiciózus, kiváló tanulóval dolgozhattak. Én eközben otthon minden nap sírtam, hiszen a város legrosszabb hírű iskoláinak az egyikébe jártam. Ebben az időben kértem meg a szüleimet, hogy települjünk át Magyarországra, mert orvos akarok lenni. Hát ez volt az én kis személyes drámám. De ezzel párhuzamosan bontakozott ki a családi dráma is.

Mi Szatmárnémetiben laktunk, édesanyám öccse, Kabai Józsi pedig Temesváron, Tőkés László szomszédja és legjobb barátja volt. A magyar televízió Panoráma című műsorában pedig feltűnt az általunk jól ismert Tőkés László, őszintén beszélt a rezsime ellen, és konkrét tényeket közölt ezzel kapcsolatban. Gyerekként, vagy már kislelőttként, nagyon meglepő volt látni és érezni, ahogy a szüleim félnek, és féltik Józsit a lehetséges megtorlástól. A Józsiék telefonját lehallgatta a titkosszolgálat, és tudtuk, hogy a miénket is, mivel kapcsolatban állunk velük. Azt a rejtjeles beszédet, amit folytattak egymással, csak madárnyelvnek hívtuk. Számomra izgalmas volt megfejtetni, miről is beszélnek. A forradalomból Szatmárnémetiben én annyit észleltem, hogy tüntetés volt, amit én sem tudtam kikerülni az otthonomba vezető utam során. Nagyon féltem, korábban ilyen indulatos tömeget soha nem láttam még, és a félelmemet fokozta, hogy több tucat lánctalpas tankkal párhuzamosan sétáltam át a Szamos folyón átvezető hídon. Korábban tankot csak filmben láttam. Szatmáron, mivel a magyar ha-

tártól 8 km-re helyezkedik el, rendszeresen a magyar tévét néztük, és a magyar tv élőben közvetítette a romániai eseményeket. Így a saját otthonomból néztem a forradalom történéseit. A szüleink nem engedtek ki minket az utcára több napig. Egyébként mire a forradalom megtörtént, én már agyon traumatizált voltam a rendszer által. A legborzasztóbb élményem az volt, amikor hallottam, hogy a nálunk vendégségben lévő férfi 6 hónapos gyermeke meghalt. Egészséges volt, de feláldozták, mert szüksége volt a ritka vércsoportú leukémiás Ceausescunak a gyermek vérére. Én életigenlő és az életet mentő beállítottságú vagyok, így számomra borzasztó látvány volt a forradalom kiteljesedéseként a kamerák által is bemutatott, és a legnézettebb videóportálon ma is látható Ceausescu kivégzés. Bár a forradalomnak nagyon örültem.

És a forradalom után hogyan változott meg az életed?

A forradalom után kárpótolták azokat a diákokat, akikkel a felvételi során igazságtalanul jártak el. Visszaállították a korábban évtizedekig működő magyar líceumot, és engem is áthelyeztek oda matek-fizika szakra. Ekkoriban azonban már el volt indítva a hivatalos áttelepülésünk Magyarországra, melyet az államközi szerződések lehetővé tettek, csak a folyamatok elhúzódtak, hiszen sok volt az igénylő. Azért választottuk Hajdúnánást, mivel Magyarországon itt élt egyetlen rokonunk, a korábban említett Irénke néni.

Így kezdhettem el végre a tanulmányaimat a Körösi Csoma Sándor Gimnáziumban, és csak 10 hónappal ezután sikerült hivatalosan is áttelepülnünk. Addig a testvéremmel a szüleimtől távol, Irénke néninél laktunk.

Sokszor megkérdezik tőlem, hogy nehéz volt-e ez az időszak, nehéz volt-e hátrahagyni a családomat, barátaimat, otthonomat. De mivel csak a célom lebegett a szemem előtt, így viszonylag könnyedén sikerült a váltást megélnem. Valószínűleg az is közrejátszott, hogy a gimnáziumban a tanárok és a diákok is nagy szeretettel fogadtak.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

„Ne kívánd senki szeretetét.

Ne utasítsd el senki szeretetét.

Úgy áradjon szereteted, mint a tűz fénymelege: mindenre egyformán.

Akik közel jönnek hozzád, azokra több essék fényedből és melegedből, mint akiknek nincs szükségük terád.

Családtagjaid, mindennapi társaid s a hozzád fordulókat olyanok legyenek számra, mint a kályhának a szoba, melynek melegítésére rendelik.” (Weöres Sándor: A teljesség felé - részlet)

A leírt és családom által megélt történetek tükrében úgy érzem, hogy eme sötét rendszerben és korszakban az ő szeretetük és összetartásuk jelentette a fényt a sötétségben. Ezért az óvó-féltő szeretetért mondok most köszönetet, s a család legifjabb nemzedékét képviselve ígérem, igyekszem átmenteni azokat az értékeket, amelyeket ezekből a történetekből tanulhat az ember.

Dolgozatom utolsó soraiban szeretnék köszönetet mondani Hajdúnánásnak és a Kőrösi Csoma Sándor Református Gimnáziumnak, annak az intézménynek, amely 1990-ben befogadta édesanyámat, s ahol ő

újra otthonra találhatott, és családot alapíthatott.

Köszönöm a Nánási Diákok Baráti Köre Alapítványnak, hogy pályázati kiírásaival arra motivált, hogy kutassam a múltamat, tárjam fel őseim, rokonaim értelmi-érzelmi kötődéseit és indíttatásait. Hiszem, hogy ezek a gyökerek megtartók és továbbvivők is egyszerre.

És végül hálával és köszönettel tartozom dr. Majorosné Páll Edit tanárnőnek, hiszen idén már második éve segíti munkámat a családom történeteinek megismerésében és lejegyzésében. Köszönöm szépen Tanárnő önzetlen, lelkes és precíz munkáját.

¹ A pályamunka teljes terjedelmében olvasható itt: http://refpedi.hu/hatteranyagok/Feny_a_sotetsegben_palyamunka_2019.pdf

² Id. Kabai József gondolatai alapján

³ Múlt-Kor Történelmi Magazin, 2018. december 22.

⁴ Város Romániában, Szatmár megyében, Szatmárnémeti mellett

⁵ Az Ady-családhoz kötődő emlékeket a „Séta bölcsőhelyem körül” Ady Endréről – kicsit másként című pályamunkámban dolgoztam fel 2018-ban.

⁶ technika tantárgyat tanító tanár

⁷ Miklóska

⁸ Zoia Ceausescu

⁹ A Securitate (románul: *Departamentul Securității statului*, azaz *Állambiztonsági Osztály*) a román kommunista diktatúra titkosszolgálat volt. Forrás: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Securitate>

¹⁰ A „morga” hullaházát jelent a román nyelvben.

¹¹ Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/T%C5%91k%C3%A9s_L%C3%A1szl%C3%B3 és <http://tokeslaszlo.eu/eletrajz> (Utolsó letöltés: 2019.09.04.)

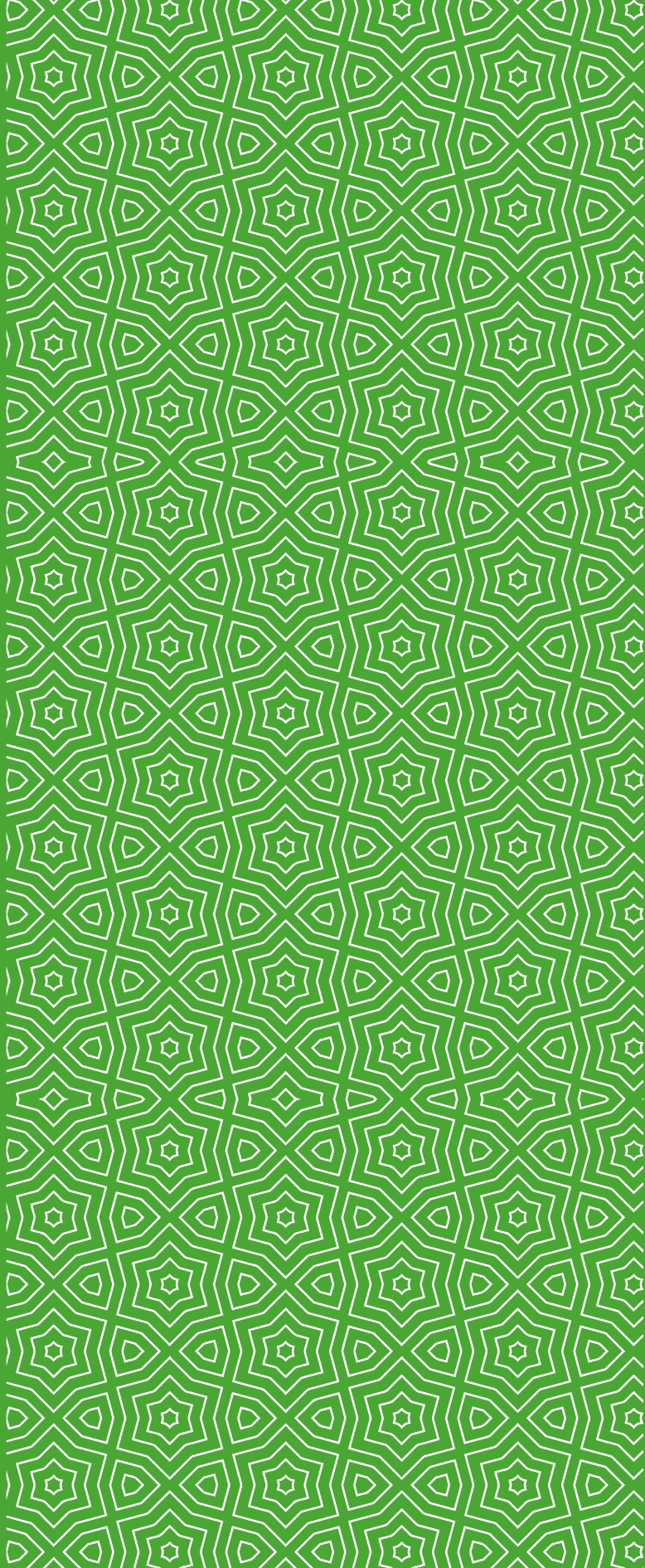
¹² Ceausescu faluromboló politikája

¹³ Vlagyimir Alekszandrovics Krjucskov orosz nemzetiségű szovjet jogász és diplomata, a Szovjetunió Kommunista Pártja Politikai Bizottságának tagja, 1988–1991 között a KGB elnöke. https://hu.wikipedia.org/wiki/Vlagyimir_Alekszandrovics_Krjucskov (Utolsó letöltés: 2019.09.04.)

¹⁴ Bliccettünk

¹⁵ bozgor a román nyelvben „idegen, hazátlan”

Szemle

MÁRKUS GÁBOR

REMEK E TERV! MEGLESZ? HOGYAN ÉRHETJÜK EL LÉTFONTOSSÁGÚ CÉLJAINKAT?

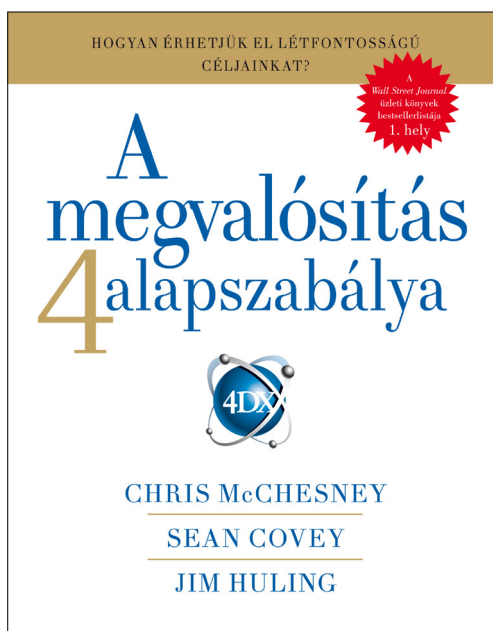
Recenzió vezetőknek

Chris McChesney – Sean Covey – Jim Huling: *A megvalósítás 4 alapszabálya*

Valamikor a 2000-es években, valahol a Comenius-papírhegyeken túl, a minőség-biztosítás tengerén projektül tanult a tanári kar. Terveket készítettünk, stratégiákat; célokat azonosítottunk és mérföldköveket, és voltak, akik tudtak prioritizálni is már.

Amikor pedig már hiánytalanok és hibátlanok a tervtáblázatok cellái, és a papír mindent elbír, ám mégsem valósul meg úgy, ahogy szeretnénk volna... keresve az elakadást, megfogalmazzuk, hogy a sürgős dolgok megeszik a fontosakat.

Ha pedig *A keresztyén pedagógia esszéi* továbbképzésen átéljük, hogy az ifjú testnevelőtanár kap három virágszálat, és azt át kell adnia három kedves kollégának, de egyszerre – akkor van itt az alkalmas idő kézbe venni *A megvalósítás négy alapszabálya* című kötetet. Hogyan érhetjük el létfontosságú céljainkat?

A kötet alapvetései evidenciák. A szervezettek életében az eredményesség kulcskérdés. Ezt – ha lehet – egyre magasabb szinten, jól hasznosuló ráfordításokkal kell elérni. Az egyik lehetőség a bővülési stratégia: az erőforrások növelése, tőkeberuházás,

létszámnövelés, átszervezés, médiakampány. A másik lehetőség a mélyülés: ha a cél a jobb ügyfélélmény, nagyobb elkötelezettség – ez viselkedésváltozást igényel. „Ha olyan célt akarunk elérni, amelyet még sosem értünk el, akkor olyan dolgokba kell fognunk, amelyeket korábban sosem tettünk” – Jim Suart (McChesney, 20. o.). A vezetők és a munkatársak viselkedésének kell változnia – ehhez lehet, hogy attitűdöknek, meggyőződéseknak, vízióknak is fejlődnie, cserélődnie kell.

Mi az oka, hogy kiváló stratégiák, még oly jó tervek sem valósulnak meg? Hol akadnak meg a változási folyamatok? A kötet szerzőinek kutatása négy dolgot tárt fel: a munkatársak nem tudták, mik a szervezet fontos céljai; nem tudták, hogy ők hogyan viszonyuljanak hozzá, nem tudták, hogy ők mit tehetnek érte, és az ezzel kapcsolatos feladataikról sem számoltak be.

Mert a cég minden szintjén igaz, hogy a sürgős dolgok sora (a napi munka forgószele, ahogy a kötet szerzői írják) elsodorja a távlati célok szempontjából fontos teendőket.

1958-ban jött létre a NASA. Világos küldetése volt, ehhez fogalmazta meg a célrendszerét 8 pontban. Például: „A lehető leghatékonyabban használjuk fel az Egyesült Államok tudomány és mérnöki erőforrásait, az erőfeszítések, a létesítmények és az eszközök felesleges megkettőzésének elkerülése érdekében szorosan együttműködve az Egyesült Államok valamennyi érintett szervezetével” (Idézi: McChesney, 52. o.). Mennyi feladatot jelentett ez az egyetlen cél is!

Aztán 1961-ben J. F. Kennedy bejelentette, hogy „Még az évtized vége előtt embert

juttatunk a Holdra és onnan biztonságban vissza is hozzuk a Földre”.

Ettől kezdve a NASA-nak egy célja volt. És mindent ennek rendelt alá.

A megvalósítás négy alapszabálya tehát:

Az első szabály: fókuszáljanak a létfontosságúra! „Ki sokat markol, keveset fog” – mondja a magyar szólásmondás. Ez az alapszabály ellentétes a vezetői rutinnal. Hogyan lehetnénk eredményesebbek, ha nem figyelünk mindenre? Éppen ezáltal: a kiemelt cél felé haladva a többi cél priorizálódik. Aszerint lesz fontos, hogy segíti-e távlati célunk elérését? („...sok mindenért aggódsz és nyugtalankodsz, pedig kevésre van szükség, valójában csak egyre” – Lk 10,41–42.)

Érdekes oldalvágása a kötetnek, amikor a szerzők hadat üzennek a multitasking kultúrájának. Ebben az üzemmódban a periférikus, a tájékozódást segítő struktúrák erősödnek meg, az elmélyülést, a problémamegoldást lehetővé tévő, elemző, gondolkodó pályák rovására. A fontos cél egyike lesz a soknak, és így értékét veszti. A fókuszálás képességének analógiája a repülésirányító torony. A radaron egyszerre sok gép látszik, de a légiirányító egyetlen egy gépre koncentrál: arra, amelyik éppen leszáll.

Ezért a fordító alkot egy magyar fogalmat az angol WIG – Wildly Important Goal megfelelőjeként: a LÉC, a létfontosságú cél; a kiemelt, elsődleges cél, aminek az elérése a legnagyobb hatást gyakorolja a szervezet küldetése szempontjából.

A második szabály: dolgozzanak a sikerokozókon! A cég kulcsa az eredményesség – és ez néhány teljesítménymutatóban jól tetten érhető. Értékesítési adatok, partneri elégedettségek, létszámok – amire

kézhez kapjuk őket, már nincs ráhatásunk. A sikerokozók azok a tevékenységek, amelyek döntő hatást gyakorolnak az eredményekre, de a folyamat során folyamatosan megfigyelhetők és értékelhetők. Előre jelzik a cél megvalósulását és a csapat tagjai képesek befolyással lenni rájuk. A kötet szemléletes példáját alapul véve: ha a fontos cél a fogyás, akkor az eredménymutató a leadott kilók száma, de a sikerokozók a napi kalóriabevitel, illetve a testmozgással töltött órák száma (Weight Watchers).

A harmadik szabály: vezessenek ösztönző eredményjelzőt! Ha megvan a valóban fontos cél, és tudjuk, hogy milyen tényezőkön múlik a sikere, akkor ezeket a tényezőket folyton tartsuk szem előtt. („Kösd azokat jelként a kezedre” – 5Móz 6,8.) Ha levesszük a szemünket a nyerést jelentő valóban fontos célról, akkor veszünk. A kötet szemléletes példája: megváltozik a játék, ha elkezdik számolni a gólokat. A jó eredményjelző egyetlen pillantásra elárulja, hogy nyerésre állunk-e vagy sem. Nem az edzőknek: a játékosoknak!

A negyedik szabály: alakítsák ki a beszámoltatás ütemét! A napi rutin forgószelén csak úgy lehet túljutni, ha a fókusz biztos. A fontos célért hétről-hétre tenni kell. Az ideális forma a heti rendszerességű rövid beszámoló. A munkatársak elmondják, hogy mit tettek a múlt héten a célért, és mit tesznek a jövő héten érte – és ezt ők maguk vállalják.

Ez a rendszer fokozni tudja a munkavállalók kreativitását. Megkapó példa a kötetben: egy parkolási cég korábban is nagyon tudatosan figyelt az ügyfélelégedettségi adatokra, a munkatársak kommunikációjára; de most új sikerokozót azonosítottak: az az

idő, ami alatt az ügyfél visszakapta az autóját. Ahogy az átlageredmények hétről-hétre megjelentek a falon, a parkolófiúk beleszálltak a játékbá. Újabb és újabb ötletekkel álltak elő, saját szisztémát dolgoztak ki. Ha az ügyfél hosszabb útra ment, a parkoló távoli részében tárolták az autót, és a várható érkezés napján már a közelbe készítették. Ha telefonon előre szolt az utas, megvalósították a nulla perces kocsikiadást.

Jól látszik, hogy a négy alapszabályt közvetlen gyakorlati kutatásokon tesztelték és finomították (több mint tizenötezer cég vett részt a fejlesztésben). Ez kellett ahhoz, hogy a LÉC kialakításánál szerepeljen egy ilyen irányelv is: a felső vezetők vétőzhatnak, de nem diktálhatnak.

A praxis a kötet felépítésében is megmutatkozik. A négy alapszabály (4DX) olvasható az első harminc oldalon. Aztán ötven oldalon új példákkal és részletes kifejtéssel. A következő nyolcvan oldal a 4DX bevezetéséről szól csapatszinten, majd pedig az egész szervezetre történő kiterjesztéséről. A kötetet internetes videók segítik megérteni.

Ahogy olvassuk, egyre inkább bevonódunk. Eleinte berzenkedik az ember. A hatvanas évek ipari tacepaóit, fali agitációit látjuk magunk előtt: ilyen súlykoló, ilyen mechanikus? Aztán egyre inkább úgy tűnik, hogy nem a külső kényszerre vagy manipulálásra épít a módszer.

Chapman óta tudjuk, hogy a Harmat Kiadó szerkesztői jó érzékkel találnak hatásos keresztyén szerzőkre. A megvalósítás 4 alapszabálya című könyv egyik szerzője Sean Covey. Ő a fia A kiemelkedően eredményes emberek 7 szokását jegyző Stephen R. Coveynak. Egyfelől máris rákeresünk

további könyveire, másfelől pedig kedvet kapunk, hogy mi is bevezessük ezt a módszert. Pedig a kötetben ott a figyelmeztetés, hogy „Könnyű mondani, nehéz tenni”.

Rendben, elismerjük: jó a stílus, jó a fordítás, hanem a tartalma miatt azért olvasni sem könnyű...

A kötet imponáló mennyiségű és rangú referenciával indul. Építőipari és gyógyszer-cégek, áruházláncok, telekommunikációs szervezetek, pénzügyi és energetikai szolgáltatók tesznek hitet a módszer mellett. Köznevelési intézmény azonban nincs köztük.

E lap hasábjain mégiscsak felmerül a kérdés: a köznevelési minőségirányítási rendszerek mellett vagy a PDCA-ciklus D-szakaszában vajon (vajon nem) szükséges-e egy ilyen módszertan beépítése az eredményes megvalósításért?

A töprengés négy egyszerű kérdést hoz elénk:

Meghatározható-e a köznevelési intézményrendszerünk vagy intézményünk (az én sajátom) létfontosságú célja? Leginkább az az egy vagy kettő, ami mindent visz.

Megtudjuk-e határozni, hogy melyek azok a sikerokozó tényezők az oktatásban, amelyek az oktatási-nevelési folyamat eredményét a leginkább befolyásolják és a csapatunk által a leginkább kontrollálható?

Van-e módunk arra, hogy olyan oktatási indikátorokat használjunk, amelyek állandóan szem előtt vannak és inspirálóak?

Van-e módunk arra, hogy hetente tegyünk a hosszútávú eredményességet leginkább befolyásoló célunkért, és erről hetente egyeztessük az érintett kollégákkal?

Jó lenne (mert stratégiai lehetőségeket nyitna meg), ha ez egy négyigenes kérdőív lenne. A valóság az, hogy ezekre a kérdésekre még igent mondani is nehéz, nem hogy definiálni a tartalmukat.

Aki követi az RPI képzéseit vagy a református oktatási stratégia fejlesztési munkálatait, láthatja, hogy ez az elemzés szándéka szerint hozzájárulás a rendszerszintű célok azonosításához. Némi ajánlással: a rendszer-szintű átalakításra készülő vezetők számára jó ötlet, ha a kezük ügyébe helyezik ezt a kötetet. Még akkor is, ha tudjuk, hogy jó ötletekből mindig több lesz, mint a megvalósításukhoz rendelkezésre álló erőforrásokból.

¹ A kötetből vett, de külön nem hivatkozott idézetek, a bemutatott példák a mű tartalmi ismertetését segítik.

ADATOK:

Budapest, Harmat, 2017 (304 old.)
ISBN: 978-963-288-403-5

LÁDA JÚLIA VALÉRIA

MAGYAR KISEBBSÉGI OKTATÁS A RÉGI ÉS MAI MAGYAR ORSZÁGHATÁROK KÖZÖTT

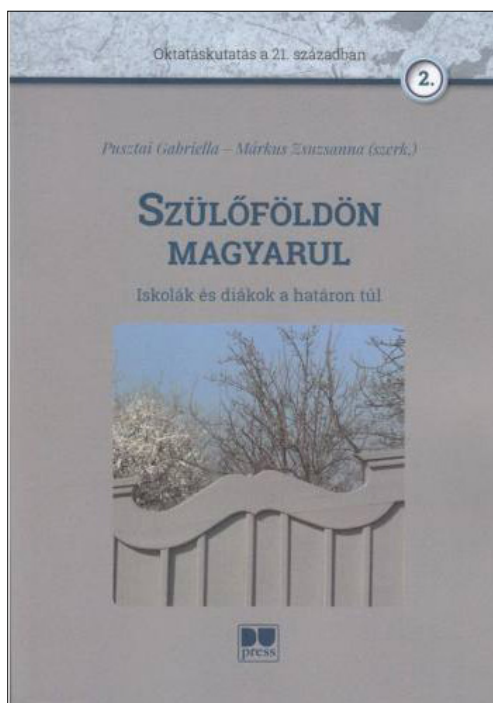
PUSZTAI GABRIELLA

– MÁRKUS ZSUZSANNA (szerk.):

Szülőföldön magyarul.

*Iskolák és diákok a határon túl c. könyv
recenziója*

E kötet lehetőséget ad az olvasónak bepillantást nyerni, hogy milyen törvények, rendeletek és más feltételek befolyásolták a magyar anyanyelvű diákok tanításának körülményeit Felvidéken, Kárpátalján, Erdélyben, Partiumban és Délvidéken, és milyen hatással voltak ezek az érintettekre. A térbeli változatosságot a korosztályi sokszínűség is fokozza, ugyanis óvodásokról, általános és középiskolai osztályokról (benne gimnáziumokról és szakképzésről), felsőoktatási intézményekről, pedagógusképzésről és még doktori képzésről is kapunk ismereteket. Mindezt három fő fejezetben, azokon belül tizenkilenc írásműben találjuk meg, melyek olvasmányosak, lekötik az ember érdeklődését, és szinte minden szakaszában kifejezetten izgalmasak is. Tudományos, de mégis nagyon emberi kötet született.

A könyv iránti vonzalmat szubjektív érdeklődésünk is növelheti, hisz minden olvasó a személyes kötődései mellé illesztheti a kapott információkat. Néhány példa:

- A megjelenített kérdőíveket gondolatban kitölthetjük.
- A felsorolt évek és az olvasó saját, illetve családja életútja között párhuzamot vonhat azon a téren, hogy tudomást szerez arról, milyen volt a magyarok oktatása a határon túl, amikor a felmenői voltak iskolások, vagy éppen ő tanult, vagy dolgozott.
- Milyen a sorstársai (egyetemisták, doktoranduszok, pedagógusok, szülők stb.) élete máshol.
- Vagy éppen a határon túl élő ismerőseink életét ismerhetjük meg jobban. Esetleg az onnan érkezettek iskolai lehetőségeikbe nyerhetünk bepillantást.
- A települések említésénél is lehetnek saját élményeink, melyeket utazásaink során gyűjtöttünk, így még nagyobb érdeklődéssel olvasunk róluk.
- Illetve sokszor olyan átérzéssel sikerül olvasnunk határon túli magyar társaink életéről, mintha ott élnénk.

A könyv sok témát körbejár. A közreadott tanulmányok mindegyikének alapos ismertetésére viszont nincs lehetőség, ezért csak rávilágítok a fejezetek lényegére, esetleg kiemelek egy-két érdekességet. (Igazán nagyon sok érdekesség van minden írásműben, nehéz kiemelni egyet-kettőt.)

Célom, hogy felkeltsem az olvasók érdeklődését e sokszínű és emberien tudományos könyv iránt.

I. FEJEZET: MÉRLEGEN

- Murvai László tanulmányából megtudhatjuk, hogy a trianoni döntés óta milyen hullámzásokon ment keresztül Erdélyben a magyar oktatás. Pl. Mi lett azokkal a magyar pedagógusokkal, akik az 1920-as, 30-as években a hirtelen jött rendelkezésnek eleget téve – nyelvtudás híján – nem tudtak román nyelvvizsgát tenni? Illetve, hogy az erdélyi magyarság kilátásai a városokban vagy a vidéki területeken kedvezőbbek-e?
- Gábrity Molnár Irén megmutatja a vajdasági magyarok képzettségi szintjét Szerbia egészéhez képest.
- Orosz Ildikó bemutatja, hogy milyen a kárpátaljai magyar nyelvű oktatás helyzete a rendszerváltás óta. Megkérdezett szülők, pedagógusok és igazgatók őszinte szavait is idézi a szerző.
- Pecsora Krisztina megvizsgálja az érem túloldalát is, hiszen a magyar iskolába járó gyerekek a középiskola végére ugyanolyan szinten kell tudni az állam nyelvét, az ukránt, mint akinek az az anyanyelve. Hogyan birkóznak meg ezzel?
- Morvai Tünde segítségével egy negyedik országba lépünk. Vajon merre mennek továbbtanulni Közép-Kelet-Szlovákia végzős középiskolásai és mi segít a döntésükben? Célként szerepel-e náluk a későbbi magyarországi munkavállalás mint külföldi lehetőség?
- Ezt követően a nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetem első 25 évének összefoglalóját olvashatjuk Pálfi Józseftől.
- Bán Gergely Károly a két világháború közötti középiskolai földrajzkönyveket vizsgálta meg a trianoni döntés szem-

pontjából. Vajon hogyan írtak ezen érzékeny témáról akkoriban, illetve erősítették-e a nemzeti összetartozást?

II. FEJEZET: TEHETSÉG ÉS FELELŐSSÉG

- A szerkesztőpáros (Pusztai Gabriella és Márkus Zsuzsanna) tanulmányában nagymintás kvantitatív kutatási eredmények alapján a négy legnagyobb határon túli magyar lakta régió felsőoktatási intézményeinek hallgatóit vetik össze egymással és kelet-magyarországi társaikkal. A hallgatók társadalmi státuszmutatóinak összevetésén túl, arra keresik a választ, hogy milyen összefüggés van a megtalált életcél, az általános bizalom és a mérleg másik oldalán lévő anyagi helyzet között az egyes régiókban. Az eredményekből kiderül, hogy nem mindenütt a kemény változókkal, például a gazdasági helyzet mutatóival van párhuzamban a pozitívabb életfelfogás, hanem sokkal inkább a vallásossággal és az azzal járó kapcsolati hálóval. Illetve a kutatás figyelemreméltó megállapítása, hogy a kisebbségi léttel nem jár együtt a negatív életfelfogás.
- Takács Zoltán tanulmánya által a határon túli kisebbségi felsőoktatásba láthatunk bele, egyéb európai példákkal kiegészítve.
- Papp Z. Attila kutatásából megtudhatjuk, hogy mi motiválja a kárpátaljai hallgatókat, hogy doktori képzésre jelentkezzenek. A szerző izgalmasan fogalmazza meg a doktorandusztipusokat.
- Veres Valér megmutatja, hogy hogyan változik a romániai magyarok körében a magyar nemzetiségű beiskolázás álta-

lános, középiskolai és egyetemi szinten 2002 és 2011 között.

- Bernáth Krisztina feltárja, hogy milyen összefüggések vannak a partiumi felsőoktatási intézmények hallgatóinak tanulási attitűdjei (normaszegő, célorientált, vagy normakövető) és a materiális/posztmateriális értékek, illetve a privát szféra értékei között.
- Flóra Gábor összegyűjtötte azokat a körülményeket, melyek a Partiumi Keresztény Egyetem megszületéséhez vezettek.

III. FEJEZET: ÚJ UTAKON

- Nánási-Molnár Anita és Séra Magdolna publikációjából megtudhatjuk, hogy Kárpátalján hány százalékban és milyen motiváltság alapján választanak magyar nyelvű óvodát és iskolát a szülők a gyermekeiknek. Az óvodai nevelési nyelv választásával kapcsolatban tizenegy, az iskolaválasztás motivációi alapján pedig hat érdekes csoport körvonalazódott.
- Mandel Kinga Magdolna bemutatja nekünk, hogy hogyan élték meg azt a 2012-es román változást a szülők, a gyerekek, az óvodák, iskolák és a pedagógusok, mely szerint az iskola-előkészítő csoportokat áthelyezték az óvodai keretből az általános iskolák keretébe és kötelezővé tették.
- Biró A. Zoltán és Bodó Julianna a romániai magyar középfokú szakképzés helyzetét és változásait mutatja be.
- Fónai Mihály és Cséke Katalin írásában a kárpátaljai magyar nyelvű román iskoláztatásáról olvashatunk. Vajon kik segítene a hátrányok leküzdésében?

- Szabó-Thalmeiner Noémi a marosvásárhelyi Babeş-Bolyai Tudományegyetem (és a különböző településeken lévő kihelyezett tagozatok) óvodapedagógus- és tanítóképzés (igen, akár szakpárként is) hatékonyságát kutatta a hallgatók körében, többek között a tanítási tartalom és a magiszteri továbbtanulási szándék szempontjából.
- Stark Gabriella Mária egy olyan kutatást mutat be, melyben ugyanezen intézmény magyar pedagógusjelöltjeit más szempontok alapján interjúvolták. A vizsgálat – mely szintén átfogta a kihelyezett tagozatokat is – feltárta a harmadéves (BA végzős) egyetemisták addigi legmagasabb iskolai végzettségét, a szüleik iskolai végzettségét és foglalkozását (pedagógusok-e vagy nem). Megvilágította, hogy milyen arányban dolgoznak tanulás mellett, sőt, a pedagógusképzés választásának indítékait és a pedagóguspálya iránti elkötelezettségüket is vizsgálta. A pedagógusjelölteket a kutatás eredménye alapján öt csoportba sorolták.

Külső jegyeit tekintve is a legjobbakat tudom elmondani a könyvről.

Már a fedőlap sem a műmagyarkodásra, hanem a valóságos – környezeti, tárgyi és szellemi – értékekre vezeti gondolatainkat. A fák a természetet képviselik, mely határoktól független. A szép és egyszerű kerítés az épített környezetre is utalhat, ami egyben a körülhatárolt magánéletet, általa pedig a

megőrizni kívánt népi tudást (pl. anyanyelvet, szokásokat, éneket, táncot) szimbolizálja. A határon túli magyarok családon belül megpróbálják továbbadni mindezt, ám szükség van rá, hogy a kerítésen kívül is tudják nyelvüket használni: pl. az iskolában.

Ám a kerítés láttán az új országhatárra is asszociálhatunk, ami fölött vágyódunk kitekinteni az anyaország irányából e kötet olvasása során.

A tartalomjegyzék áttekinthető.

Átlapozva aránylag rövid (könnyen befo gadható) alfejezetekre bontott, táblázatokkal, diagramokkal, kiemelésekkel, idézetekkel, lábjegyzetmagyarázatokkal és fotókkal érdekessé tett, olvasásra motiváló könyvet tarthatunk a kezünkben.

A kedves betűtípus is hozzájárul a barátságos belsőhöz.

Külön érték, hogy segítségképpen minden bal oldal tetején szerepel az adott írásmű szerzője, a jobb oldal tetején pedig a címe.

Minden publikáció absztrakttal indul, majd ezek szerző szerinti ABC-sorrendben a könyv végén angolul is megjelennek.

Nagyon érdekes, értékes, és szépen kivittelezett könyvet tarthat a kezében az olvasó. Csak ajánlani tudom mindenkinek, akit érdekel a határon túli magyarok sorsa.

ADATOK:

Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2017 (334 old.)
ISBN 978-963-318-635-0

SZÁMUNK SZERZŐI

Dr. Bárdi Árpád Ph.D.

a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karának tanszékvezető főiskolai docense

Görög Tímea

középiskolai tanár, angol-magyar szakfordító, mérés-értékelési szakember, a Református Pedagógiai Intézet pedagógiai szakértője

Jaap Braaksma

a Driestar educatief nemzetközösítésért felelős vezetője

Jónis Panna

a hajdúnánási Kőrösi Csoma Sándor Református Gimnázium 12. osztályos diákja

Láda Júlia Valéria

tanító, mesterdiplomás néptáncpedagógus, a Hajdúböszörményi Eötvös József Magyar-Angol Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola és AMI néptánc- és folklórismeret tanára

Márkus Gábor

mesterpedagógus, a Tatai Református Gimnázium tanára, a Református Pedagógiai Intézet címzetes igazgatója

Dr. Szontagh Pál Ph.D.

mesterpedagógus, a Református Pedagógiai Intézet igazgatója, a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karának főiskolai docense

COMPASS

EDITORIAL PREFACE

Dr. Pál Szontagh, Greetings to readers

STUDIES

Dr. Árpád Bárdi, In nature implemented activities in our Reformed institutes

WORKSHOP

Jaap Braaksma, General education and Reformed education in the Netherlands

Tímea Görög, (Success) Story of a Christian school leader training – Story of the Van Lunen Center (2007-2017)

Tímea Görög, „How to do good?” – Life of the Jane Haining English Language Memorial Competition

Panna Jónis, Light in the darkness (family reminiscence of the Ceausescu-regime and László Tőkés)

REVIEW

Chris McChesney - Sean Covey - Jim Huling, *The 4 Disciplines of Execution* - Review for leaders by Gábor Márkus, Great plan! Can we realize it? - How can we achieve our Wildly Important Goals?

Gabriella Pusztai – Zsuzsanna Márkus, In Hungarian language on the homeland. Schools and students across the border – Review by Júlia Valéria Láda, Hungarian minority education within the old and present-day Hungarian borders

MAGYAR REFORMÁTUS NEVELÉS

református pedagógiai folyóirat

Megjelenik elektronikusan, évente 4 szám. Letölthető: <http://refpedi.hu/mrn>

ISSN: 1585-7565

Kiadja a Református Pedagógiai Intézet (RPI)

1042 Budapest, Viola utca 3-5.

www.refpedi.hu

Felelős kiadó: Református Pedagógiai Intézet Igazgatója

Főszerkesztő: Dr. Szontagh Pál Iván

A folyóirat szakértői lektorálási folyamatot követően jelenik meg. Ennek során egy külső és egy belső lektor (szerkesztőbizottsági tag) véleményezi a beküldött tanulmányt és javasolja a megjelentetését. A szerkesztőbizottság tagjai az MRE elismert, PHD fokozattal rendelkező szakemberei pedagógiai vagy katechetikai, valláspedagógiai területen.

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Pedagógiai tanulmányok lektorai:

Dr. Senczi Árpád, főiskolai tanár, az Arany János Református Általános Iskola igazgatója

Dr. Pompor Zoltán, MRE

Dr. Szontagh Pál, RPI

A valláspedagógiai tanulmányok lektorai:

Dr. Siba Balázs, KRE-HTK

Dr. Szénási Lilla, SJE

Dr. Szászi Andrea, RPI

Szerkesztőbizottsági titkár, olvasószerkesztő: Bajnokné Vincze Orsolya

Tördelő: Rezessy Szabolcs

A korábbi évfolyamok számai és a közlési feltételek az RPI honlapján elérhetőek.

A szerkesztőség fenntartja a jogot a kéziratok nyelvi-stiláris javítására, a szerkezeti elemek egységesítésére, a logikai hibák korrigálására és a tipográfia kialakítására.

Az egyes közlemények tartalmáért a szerző a felelős.

© Református Pedagógiai Intézet, 2019

